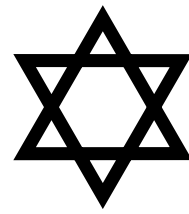

ב.ו.ל.ט.ו.ן

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 54 גליון מס' 392

מוסף עברי

www.jewsofchina.org

יוני-יולי 2007 ♦ תמוז-אב תשס"ז

בניין בית הכנסת בטינצזין היום

**מבנה בית הכנסת
בטינצזין הוכר כמבנה
היסטורי השמור
מבחינה ארכיטקטונית,
המבנה בעלות עיריית
טינצזין**

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",
רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997

פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את
תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר
לסיוע הדדי ולשיתוף-פעולה".

(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן

סגנית עורך מוסף עברי: יהודית בין

חברי המערכת: יהודית בין,

אורי בין, תדי קאופמן, יוסי קליין

ויהודית סנדל

מטרות ה"בולטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בולטין", איגוד
יוצאי סין בישראל שואף לענות על
הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין
תושבי הקהילה היהודית לשעבר
של סין.

2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין
בישראל ובגולה.

3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-
לאור של מסמכים היסטוריים
העוסקים בחיי אותה קהילה.

4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי
מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים
בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות
לבני דור ההמשך של יוצאי סין
בישראל.

כתובתנו החדשה:

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

3	ת. קאופמן	דבר העורך
4		באגוד יוצאי סין
6	ד"ר א. קאופמן	רופא המחנה
9	א. קמה	אני אחיך אל תשכח
10	מ. ויינשל	סיני - רומן
12		אצל שגריר סין
14	א. פרדקין	יוסף טרומפלדור
15	פרופ' ג. גולדשטיין	האם היה בסין נשיא יהודי?
16	א. אייכנר	סינית אנחנו נדבר אליכם
17	פרופ' שו שין	קהילת היהודים בקייפנג
22	א. ברדנשטיין	3 דורות של יהודים סינים עלו לישראל
23		טיול פסח
24	מ. רינסקי	סאגה על יהודי מונגוליה הפנימית
26	ש. לב-ארי	בסין רותמים את הנוסטלגיה
28	ה.ל. קריגר	סיפורה של ציון ון לאן
29		פתיחת מכון יהודי ננקינג
30	י. בין	בית אנטיפס
31	פ. רוקובר	שבת עם יהודים בבייגין
32	ת. לילך	ילדות בחרבין
33		חיילים כותבים
34	א. נוימן	מסעה של יתומה סינית לטקס בת המצווה
35	ה. סיו ניומן	ספור על משפחתי ועל אהבה איתנה
36		מבעלי המסעות המופלאים בספרותנו
37		ת.ד. 29786
38	א. ברשאי	אברהם אבינו אוהב אותנו
39		לזכרם
40		קבלת פנים

אלבום "יהודי חרבין"

הוצאה שנייה, מחודשת, מ-2006 בשפה האנגלית

מחיר: 180 ₪ - תרומה לקרן עזרה סוציאלית

לפנות למזכירות איגוד יוצאי סין: 03-5171997

פקס' 03-5161631

פורום בינלאומי בחרבין

בין ה-14 ל-17 ביוני יתקיים בחרבין פורום בינלאומי בנושא שתוף כלכלי עם ישראל ויהדות התפוצות.

בפורום ישתתפו ראש עיריית חרבין, שגריר ישראל בסין מר חיים יהודי, השגרירים לשעבר של סין בישראל מר צ'ן יונלון ומר פאן צ'אנלין, מנהל המרכז לחקר יהדות באוניברסיטת ננקין פרופ' סיו סין, משלחת של איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין, המיוצגת ע"י קליין, ור. ויינרמן, מישראל יגיע עמרם אולמרט. כמו כן תגיע משלחת של יהודי אוסטריה מוינה. בנוסף, תגיע משלחת בת חמישה אנשים ובראשם ראש העיר גבעתיים מר ראובן בן-שחר, מאחר שבגבעתיים וחרבין הן ערים תאומות.

בתכנית הפורום הצגת ספרו של ת. קאופמן על יהודי חרבין, אשר יצא לאור בתרגום לסינית.

הפורום אורגן על ידי האקדמיה למדעי החברה בחבל הילוצ'יאן עם הנשיא צ'ו ויי, העומד בראש המרכז לחקר ההיסטוריה היהודית בחרבין. מר צ'ו ויי מארגן זה שנים רבות אירועים הקשורים לשימור העבר היהודי בחרבין. אנו חייבים להודות לו על ארגון התערוכה המופלאה המוקדשת להיסטוריה של יהודי חרבין ושקום המקומות הקשורים

לעבר היהודי של עיר זו. אנו שולחים את ברכתנו לפורום ומאחלים לו הצלחה המכוננת לקירוב חרבין עם ישראל ועם יהדות התפוצות.

בית כנסת בטינצ'ין

בבניין בית הכנסת בטינצ'ין נערכים כיום שיפוצים לשחזור המבנה. יש לציין את העובדה החשובה, שהמבנה נחשב היום לבעל חשיבות היסטורית וארכיטקטונית, והוא הוכרז כמבנה שמור על ידי הממשלה. בנוסף, הועבר המבנה לידיה של עיריית טינצ'ין והיא אחראית על שימורו.

ידינו מסין, סם (שמואל) מילר, משקיע זמן רב ומאמצים להקמת מוזיאון בתוך מבנה בית הכנסת, שיוקדש להיסטוריה של יהודי טינצ'ין, על פי המתכונת של חרבין ושנחאי. איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין עושים ככל יכולתם על מנת לממש מטרה זו.

יצחק אורן

הלך לעולמו ידידינו מחרבין יצחק אורן (איזיה נדל).

איזיה נדל - סופר, משורר, מתרגם - עומד בשורה הראשונה של יוצאי סין בישראל. הוא - בן למורה היקר לב איסקוביץ' נדל, אשר בזכותו, רבים מיוצאי סין הגיעו לישראל עם

ידע בסיסי בשפה העברית. איזיה גדל במשפחה, אשר נשמה את ארץ-ישראל, אהבה את השפה העברית ואת ספרותה. חייו של יצחק אורן - היו חיי חלוץ, בהגיעו לארץ חווה על בשרו את האירועים הקשים בחיי פלשתינה דאז, וימים ראשונים לתקומת ישראל. הצבא הבריטי, חיים במחתרת, עבודה קשה, לימודים באוניברסיטה העברית בירושלים - איזיה היה ה"סיני" הראשון שהתקבל ללימודים באוניברסיטה.

בישראל, יצחק אורן לא רק רכש לעצמו מקום של כבוד בקרב סופרי הארץ. הוא הצטרף לעבודה ציבורית, הקשורה ליהדות ר.ס.ו.ס. היה אחד המייסדים והעורכים של "קול ישראל" בשפה הרוסית עבור יהודי ברית המועצות, וכן עורך של האנציקלופדיה היהודית הקצרה בשפה הרוסית.

כל השנים לקח חלק בעבודה באיגוד יוצאי סין, הופיע במספר מפגשים וגם כתב עבור "בולטין".

איזיה היה אדם נוח לבריות וסימפטי, אותו כיבדו ואהבו כל מיודעיו מסין, מישראל ומהעבודה. הוא זכה בשורה של פרסים כסופר ישראלי.

זיכרו של איזיה, כמו כל משפחת נדל, ישאר לתמיד בהיסטוריה של יהודי חרבין ושל סין.

יומן הידידות עם סין

שגרירי סין

בתום שלוש וחצי שנים לשהותו בישראל חזר שגריר הרפובליקה הסינית העממית מר צ'ן יונלון לבייג'ינג.

במשך תקופה של 15 שנים, של יחסים דיפלומטיים בין ישראל לסין, קיבלתי את פניהם של ארבעה שגרירים סיניים בישראל, מר צ'ן יונלון היה השגריר הרביעי. כמו עם קודמיו, כן עמו, נוצרו יחסים ידידותיים קרובים, בין השגרירים לבין אגודת הידידות ישראל-סין ואיגוד יוצאי סין.

השגריר צ'ן יונלון הגדיל לעשות מקודמיו ופתח את דלתות ביתו בפני חוגים רחבים של החברה הישראלית. הוא ארח בביתו שלושה דורות של יוצאי סין, ועכשיו, לפני נסיעתו, ערך קבלת פנים לכבוד אנשי איגוד יוצאי סין. השגריר ורעייתו יחד עם אנשי השגרירות נטלו חלק בכל פגישה או אירוע

שהתקיים בארגוננו.

הופעותיו של השגריר בפגישות אלו הצטיינו ביחס חם לאיגוד יוצאי סין, לאגודת הידידות ולכל יוצאי סין בישראל. במיוחד הפליאה לעשות רעיית השגריר גב' לי שוצ'אן, אשר ארגנה בעזרת עובדי השגרירות הופעות רקוד, שירה, אופנה ואפילו שוק שהכנסותיו היו קודש לארגונים נזקקים בישראל.

השגריר ערך סמינרים, כמו "60 שנה לסיום המלחמה בסין ובאסיה", הצגת סרטים סיניים ועוד. בשנה שעברה אף השתתף בחרבין בתערוכה שהוקמה לזכר העבר היהודי בחרבין.

שגריר סין בישראל מר צ'ן יונלון ורעייתו שבים למולדתם. אחרי 40 שנות עבודה במשרד ליחסי חוץ מסיים השגריר את עבודתו ויוצא לגימלאות.

אנו מאחלים לשגריר צ'ן יונלון ולרעייתו בריאות והצלחה בדרכם, ומאמינים שיעשה

עוד רבות לחיזוק הידידות בין סין לישראל. שגריר סין מותר אחריו בישראל ידידים קרובים לו ולא רצו, ידידות אשר תלווה אותו גם בעתיד.

משלחת לחרבין

בין ה-14 ל-17 ביוני, במסגרת יריד בינלאומי בחרבין, יתקיים סמינר על ידידות ועל הקשר בין יהודים יוצאי חרבין בישראל ובתפוצות לבין העיר חרבין. בסמינר ייקחו חלק ממלא מקום יו"ר איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין יוסי קליין וסגנו רוני ויינרמן, וכן שגרירי הרפובליקה הסינית העממית ששרתו בישראל - מר צ'ן יונלון ופאן צ'אנלין.

כל הבאים ישאו דברים בפני הנוכחים. בתכנית הסמינר הצגת ספרו של ת. קאופמן על חרבין. הספר יודפס בתרגום לסינית ויראה אור לראשונה באירוע המוזכר לעיל.

באיגוד יוצאי סין

השגרירות תחת שרביטה של רעיית השגריר גב' ליו שוצין ובהשתתפות הופיעו בתכנית אמנותית שכללה ריקודים, טאי-צ'י, שירה ותצוגת אופנה. מקהלה הופיעה בשירת "הללויה". ההופעות התקבלו במחאות כפיים של הנוכחים. לסיום, הוגשה ארוחה סינית עשירה לאורחים.

ערב לכבוד שגריר סין

ב-27 במרץ במלון "דן פנורמה" בתל-אביב התקיים ערב לכבוד שגריר סין מר צ'ן יונלון ורעייתו עם פרישתו מתפקידו.

בערב נכחו קרוב ל-300 נציגים מקרב החוג הדיפלומטי והפוליטי של ישראל.

את הערב פתח יועץ השגרירות מר צ'ן יונלון לאוואן. כמו כן נשאו דברים השגריר צ'ן יונלון, ממלא מקום מנכ"ל משרד החוץ של ישראל מר עמוס נדאי, אשר יתחיל את תפקידו כשגריר ישראל בסין באוגוסט השנה.

את איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין ייצגו ר. ות. קאופמן, פ. וי. קליין וא. ור. ויינרמן.

קונצרט לרגל השנה הסינית החדשה

ב-28 בפברואר, באוניברסיטת תל-אביב, ערך שגריר סין בישראל, מר צ'ן יונלון קונצרט לרגל השנה הסינית החדשה. הקונצרט התקיים באולם של האקדמיה למוסיקה של אוניברסיטת תל-אביב. הושמעו יצירות של מוצרט, היידן, בטהובן וצ'ייקובסקי, על ידי התזמורת הסימפונית של האקדמיה תחת ניצוחו של המנצח סיו יואן תלמיד האקדמיה למוסיקה.

הקונצרט בוצע בהצלחה מרובה. בין האורחים נכחו נציגים דיפלומטיים, אנשים מעולם המוסיקה ועוד.

ת. ור. קאופמן נכחו מטעם איגוד יוצאי סין.

מוציא לאור מסין מבקר בישראל

על פי הזמנת אגודת ידידות ישראל-סין הגיע לארץ המוציא לאור והעורך של כתב עת בשפה הסינית "SINO-JEWISH CULTURE EXCHANGE" מר ש. ון.

מר ש. ון הגיע יחד עם אלכס, חבר לעבודה מהמרכז לחקר ההיסטוריה היהודית בחרבין מטעם האקדמיה למדעים בחבל הילוצ'ואן. את שניהם ליוותה בנאמנות המתורגמנית הקבועה של איגוד יוצאי סין גב' וי. ון.

יחד עם ת. קאופמן וי. קליין עלה האורח לקברו של ד"ר יעקב רוזנפלד בקרית שאול, והניח זר פרחים על הקבר. כמו כן, ביקר בבית הכנסת

העממית בישראל: מר גו אין - יועץ מדיני, מר יאן יואנצ'ו - יועץ, מר פן חואן - יועץ מדיני, מר צ'ז'ואו חו - יועץ כלכלי, מר צ'ז'ואו יוצ'י - נספח צבאי, מזכיר ראשון של השגרירות מר יו גאן ומזכירתו האישית של השגריר גב' צ'ז'אן חאיחואה (אמה).

ת. קאופמן ברך את השגריר ואת רעייתו תוך הדגשת הקשרים ההדוקים בין השגריר לקהילה הישראלית.

י. קליין הגיש לשגריר שי - שופר עשוי כסף עבודתו של אמן ישראלי. ר. ויינרמן הגיש זר פרחים לרעיית השגריר.

בתשובה, הודה השגריר מר צ'ן יונלון מקרב לב על הערב שהוקדש לכבודו. הוא ציין, שבזמן עבודתו בישראל נוצרו קשרים ידידותיים בינו לבין ארגונינו.

ערב פרידה לכבוד שגריר סין בישראל

ב-14 במרץ, במלון "קינג דיויד" בירושלים, ערך מר נדאי עמוס, ממלא מקום מנכ"ל משרד החוץ של ישראל, ערב לכבוד שגריר סין בישראל מר צ'ן יונלון ורעייתו לרגל סיום כהונתם בישראל.

בערב הפרידה נכחו ממלא מקום שגריר סין מר צ'ן יונלון, השגרירים לשעבר של ישראל בסין - זאב סופוט, משה בן-יעקב, יצחק שלו ואורה נמיר, כמו כן נכח שגריר ישראל בבייג'ינג מר חיים יהודיע, שגריר שווייץ בישראל, ראש החוג הדיפלומטי ושגריר גאנה - סך הכל 16 מוזמנים. בין מברכי שגריר סין היה מר ת. קאופמן, שייצג את איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין.

קבלת פנים בביתו של שגריר סין

ב-20 במרץ, שגריר סין בישראל מר צ'ן יונלון ורעייתו ערכו קבלת פנים לכבוד חברי איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין. כ-70 מחברי האיגוד ואגודת הידידות ישראל-סין השתתפו באירוע.

השגריר הסיני ויועצת מטעם השגרירות גב' צ'ז'אן קיבלו את הבאים בחמימות רבה.

שוק של אמנות סינית קידם את פני הבאים והכסף נתרם לטובת ארגון ישראלי הדואג לילדים חולים בארץ.

שגריר סין ברך בחום את הנוכחים, כשהוא מדגיש במיוחד את הקשרים האיתנים שנוצרו בין יוצאי סין וחברי אגודת הידידות ישראל-סין עם שגרירות סין בישראל וחסם לסין.

ת. קאופמן הודה בלבביות לשגריר על קבלת הפנים החמה וציין את הפופולריות שלו בקרב שכבות רחבות של החברה הישראלית. עובדי

מלחין מוכשר מחרבין

לא מכבר ביקרתי בתיאטרון של הצבא הרוסי במוסקבה בהצגת "הלב איננו אבן". ההצגה נכתבה על ידי א. נ. אוסטרובסקי. מוסיקת רקע נפלאה ליוותה את ההצגה. כאשר עיינתי בתכניה שמתי לב שהמלחין הוא גריגורי יעקובלביץ' גוברניק מיוזענו מחרבין. בהמשך נכתב:

"גריגורי גוברניק - מלחין, אמן מוערך ברוסיה, סיים קונסרבטוריון בנובוסביבסק בכיתת הלחנה. הלחין קרוב ל-300 יצירות, ביניהם מספר יצירות לבלט ומחזמר. מלחין במיוחד עבור התיאטרון והקולנוע. בין השאר הלחין עבור התיאטרון המוסקבאי "שד היער" של א.פ. צ'כוב, "רצח גונזגו" מאת נ. יורדנוב, "נשף המנצחים" מאת א. סולז'ניצין, "לב חם" א.נ. אוסטרובסקי, "הטאראף האחר או האמא האשמה" פ. בומרשה, "חלומו של דודי" על פי דוסטויבסקי, "הצאר היהודי", ק.ר.

כמו כן, הוא מלחין עבור תיאטראות שונים ברחבי רוסיה, פולין, גרמניה, ארה"ב, ישראל וקוריאה.

מוסיקה של ג. גוברניק נשמעת כיום בשלוש הצגות של תיאטרון הצבא הרוסי "מהומה רבה על לא דבר" של שקספיר, "הלב אינו מאבן" א.נ. אוסטרובסקי, "בשפל" מ. גורקי. (מתוך כתב העת "על הריה הקרחים של מנצ'וריה", נובוסביבסק, מס' 131, 2006).

מהמערכת: גריגורי גוברניק - בנם של ראיסה (בנעוריה ירחו) ויעקב גוברניק, אחיין של איזה וארון ירחו. מתגורר במוסקבה.

ביקורו של חוקר מסין ב"בית פונבה"

אחד העוצרים של פרופסור פן גואן, העובד במרכז לחקר היהדות בשנחאי של האקדמיה למדעי החברה, מר ליו צ'ז'טאן ביקר ב"בית פונבה" ושוחח עם ת. קאופמן על עבודת אגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין.

מר ליו צ'ז'טאן שהה בישראל ארבעה חודשים וערך מחקר על הסכסוך הישראלי-ערבי באוניברסיטת בן-גוריון בבאר שבע.

פרידה משגריר סין בישראל מר צ'ן יונלון

ב-12 במרץ, בתל-אביב, במסעדת "הים הסיני" התקיים ערב פרידה משגריר סין בישראל מר צ'ן יונלון ורעייתו גב' ליו שוצין. הערב אורגן על ידי איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין.

בין הנוכחים - חברי הנהלת איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין, סך הכל 40 איש, נציגים מטעם שגרירות הרפובליקה הסינית

למה 2016!

שמחה בבית משפחת בר-יוסף

למשפחת בר-יוסף מחרבין נוספה נינה לרחל בר-יוסף, אלמנתו של אליהו בר-יוסף (ליוליה רויזברג).

שמה של התינוקת זואי היא נכדתם של אליהו ודן גודר, בת לפביאן וסער גודר, ואחות לנועה גודר.

איגוד יוצאי סין מברך את ההורים, סבתא, סבא, סבתא רבא למאורע המשמח ומאחל להם בריאות והצלחה.

תמרה פייבוסוביץ' בת 85

ב-4 במרץ, יום א' ב"בית פונבה", חגגו לתמרה פייבוסוביץ', אלמנתו של ידידנו מחרבין, יום הולדת בהגיעה לגיל 85. לבעלת השמחה הוגשה עוגת יום הולדת חגיגית, פרחים, שוקולד ומתנות.

תמרה הגיעה לישראל לפני 17 שנה. בכל אותן השנים היא פעילה בעבודת איגוד יוצאי סין, עוסקת באיסוף ארכיון תמונות של האיגוד והגשת עזרה בהוצאת "הבולטין" לאור.

ת. קאופמן ברכה בחמימות את בעלת השמחה ומאחל לה בריאות והצלחה בחיים.

85 שנה לפיטר ברטון

ב-11 ביוני ימלאו לפרופסור פיטר ברטון (זייקה ברנשטיין) מחרבין 85 שנה.

פרופסור ברטון - בעל כשרון רב עטור פרסים. בחרבין היה כנר ידוע, מאוחר יותר סיים את אוניברסיטת ווסד ביפן ואוניברסיטת קולומביה בניו-יורק. הוא אחד הידענים המובילים בכל הנוגע ליפן, ובעל מוניטין עולמי.

פיטר ברטון מתגורר שנים רבות בלוס-אנג'לס.

איגוד יוצאי סין מברך מכל הלב את פיטר ברטון (זייקה ברנשטיין) ומאחל לו בריאות, הצלחה ורוב נחת מהילדים והנכדים.

דורה וינר - בת 80

ב-26 באפריל, מלאו לידידתנו משנחאי דורה וינר (בנעוריה זגרמן) 80 שנה.

בעלה של דורה, ג'ו (אוסיה) וינר יוצא חרבין, טינצזין ושנחאי. דורה וג'ו - ידידנו לאורך שנים רבות ותורמים נדיבים של איגוד יוצאי סין.

איגוד יוצאי סין מברך מכל הלב את דורה וג'ו ומאחל להם בריאות, הצלחה ונחת מהילדים והנכדים.

טיול פסח עם חברי שגרירות סין בישראל

ב-4 באפריל, ביום הראשון של חול המועד לחג הפסח, התקיים טיול מסורתי עם חברי הנהלה של איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין ועם מוזמנים מטעם שגרירות סין בישראל.

23 אנשי השגרירות השתתפו בטיול: שגריר הרפובליקה הסינית העממית בישראל מר צ'ן יונלון ורעייתו וכמעט כל היועצים של השגרירות עם נשותיהם. מצד ישראל השתתפו 23 אנשים - חברי הנהלת איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין.

ב-9 בבוקר נפגשה הקבוצה בקבוץ גינוסר. הבאים החלו את הטיול בשייט בכינרת, ואחר כך בקרו בבית יגאל אלון ומוזיאון ההתיישבות היהודית בגליל. ההסברים והסרטים ניתנו בשפה האנגלית. כמו כן, נערך ביקור נוסף באתר בו מוצגת סירתו של ישו שלפי הערכה היא בת 2000 שנה.

לסיום - הוגשה ארוחת צהריים בקבוץ גינוסר. ת. קאופמן ברכה את האורחים ואחל שוב לשגריר ולרעייתו דרך צלחה עם עזיבתם את ישראל. השגריר צ'ן יונלון, הודה בחום למארגני הטיול הנפלא.

בטיול השתתפו ר. ות. קאופמן, י. קליין, א. ור. וינרמן, פ. ומ. ליכמנוב עם בנו ובתו, א. ונדל, ד. וי. כתבן, א. פרקדין, מ. וי. קמיונקה, ח. וס. מילר, מ. פליישמן, ד. פרידמן עם הבת, החתן והנכדים.

תרומה נדיבה מורדה ושלום יורן

ידידתנו מסין, ורדה (בנעוריה רוזה גרניבסקיה) ובעלה שלום יורן, הרימו תרומה נדיבה למרכז חקר היהדות באוניברסיטת ננקין לכבוד העברת המבנה למקומו החדש. בראש המרכז עומד פרופסור סיו סין.

ורדה ובעלה שלום תורמים נדיבים גם לטובת אוניברסיטת תל-אביב ושנים ארוכות ידידים של איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין. ורדה - פסלת ידועה, אשר עבודותיה מקשטות את אוניברסיטת תל-אביב ואת מכללת תל-חי.

מקרב לב, אנו מברכים את בני הזוג ומאחלים להם בריאות ואריכות ימים.

הרצאתו של ת. קאופמן בשגרירות היפנית

ב-27 באפריל, בתל-אביב, בשגרירות יפן בישראל נערכה הרצאתו של ת. קאופמן "היסטוריה של יהודים בסין וידידים יפניים של יהודי סין". ההרצאה נערכה ביוזמת שגרירות יפן ואגודת הידידות ישראל-סין.

ההרצאה עוררה עניין רב בקרב הקהל. נציג מטעם השגרירות, מר ר. מיזוצ'י הציג את ת. קאופמן והודה לו על ההרצאה המעניינת.

שהוקם לזכר הקהילות היהודיות בסין וב"בית פונבה" במזכירות איגוד יוצאי סין.

בפגישה עם מר שה ון השתתפו אריה שרון וערן רוזן מעמיקם וכן אדם אלון-גולרדייך מטעם איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין.

ת. קאופמן ברכה בחמימות את האורח בפגישת יום א' הקבועה, ב-24 בפברואר. נכחו חברי הנהלת איגוד יוצאי סין ואנשי הוועד של אגודת הידידות ישראל-סין, ב. ברשדסקי וי. ביי.

תרומות לקרן עזרה סוציאלית של איגוד יוצאי סין

(לשנת 2006 בדולר ארה"ב)

1.	אסיה כוגן (טוקיו)	53,500
2.	ישראל	49,318
3.	אוסטרליה	37,796
4.	קרן א. מייזין	30,000
5.	קרן אתל דן	21,835
6.	סן פרנציסקו	19,603
7.	לוס-אנג'לס	9,848
8.	ניו-יורק	6,874
9.	ארה"ב (שונות)	6,642
10.	ארצות אחרות (אנגליה, גרמניה ועוד)	3,758
11.	קנדה	3,396
סה"כ		242,570

ערב לזכרו של יצחק אורן

ב-11 באפריל ב"בית אבי חי", מרכז לחקר יהדות התפוצות התקיים ערב לזכרו של יצחק אורן (איזיה נדל).

התאספו כמאתיים מוזמנים, ביניהם פרופסורים מהאוניברסיטה העברית בירושלים ומאוניברסיטת בר-אילן.

עשרה נציגים מארגונים שונים בהם עבד יצחק אורן - האנציקלופדיה היהודית הקצרה בשפה הרוסית, תחנת רדיו "קול ישראל" בשפה הרוסית ואחרים. דברו על יצחק אורן כעל סופר, פילוסוף, משורר, מתרגם ואיש אשכולות. כמו כן, נשא דברים לזכרו גם ת. קאופמן.

מכתב לראש העיר של חרבין

לכבוד מר צ'ז'אן סיאוליאן!

בשם ארגון יוצאי סין בישראל ובשם אגודת הידידות ישראל-סין, וכן בשם כל יוצאי חרבין וידידי סין אני שולח את ברכותי הלבביות לך ולכל תושבי חרבין (לאוסיאן) לרגל בחירתך לתפקיד ראש עיר היקרה לנו מאד.

חרבין תישאר לתמיד בלב אלו, שנולדו וגרו בעיר נפלאה זו. אנו מאמינים בהתפתחותה ובפריחתה של העיר חרבין, אשר צריכה לתפוס את אחד המקומות הראשיים על מפת סין.

מכל הלב אנו מאחלים לך הצלחה בתפקיד המכובד.

בכבוד רב,

ת. קאופמן

י"ז איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין.

רופא המחנה - 16 שנה בברית המועצות

ד"ר אברהם קאופמן, המשך מגיליון 391 מתוך ספרו בשם זה

פרק תשיעי

בזמן הראשון לשבתי בבתי-הסוהר סבור הייתי, כי לא ייתכן הדבר שאצא חייב מלפני בית משפט. בעוון מה. הייתי שואל את עצמי, תוך שהייתי מעלה בזכרוני פרשת חיי בעבר. פעמים אף האמנתי, כי ישחררוני ויוציאוני לחפשי. אולם משהכרתי מקרוב את המציאות הסובייטית, את אמצעי-החקירה הסובייטיים, את השקר והכזב עליהם מושתתים החיים בברית המועצות - חדלתי מלהאמין, ומשהייתי ניגש אל דלת תאי, או בעמדי בשערי המחנה היו עולות בזכרוני המילים המתנוססות על שער הכניסה לתופת של דנטה: "חדלו מכל תקוה, הוי הבאים בי". אחוז הרגשה זו עברתי את סף השער של מחנה-הכלא בקאראבאס. היה זה מחנה-שילוח בו נמצאים, כרגיל, אלפי עצירים המחכים לשילוחם למחנה-קבע. הם מתגוררים כאן חדשים רבים, פעמים מחצית השנה ואף שנה, שכן רב מספר העצירים במחנות שבברית-המועצות והוא מגיע ל-25 מיליון איש. בבואי לקאראבאס היו במחנה כ-6000 עצירים.

הוכנסנו לחצר המחנה והושארנו בחוץ, שכן היו הצריפים הרבים מלאים עד אפס מקום. למזלנו היה מזג אויר נאה ואף כי היה זה סתיו עמד בחוץ יום שמש חם. החצר מלאה כדי מחציתו אסירים. היא מחולקת לכמה אזורים. באזור מיוחד - בית חולים ובית מרחץ. בין אזור לאזור - עמדות שמירה. הכל מסביב מגודר בתיל דוקרני. בצריף מיוחד משוכנים כ-900-800 גנבים. הם מאורגנים היטב וכפופים למשמעת חמורה של ארגונם. בצריף אחר כלואים ה"כלבתות" - גנבים שפרשו מארגונם, "בוגדים", כביכול ואף מספרם מגיע לכמה מאות. שני מחנות אלו עוינים זה את זה, ואין עובר יום בלי מכות, תיגרות ואף מעשי-רצח. גנבים ו"כלבתות" - כאלה כן גם אלה - הם בני הנוער הסובייטי ולא היה אחד מהם מכריז בגאווה: "הנני חבר הקומסומוול!".

מעשי-רצח חזון נפרץ הם במחנה קאראבאס. לא אחת קורה ובעת תיגרה נדקר אחד ממפקדי המחנה למוות, או שבבור - השופכין מוצאים את גווייתו של אחד האסירים - "גנב, או "כלבתא" שהיו קוטלים איש את רעהו. החקירות לא העלו דבר. את הצריף בו גרים הפושעים הפליליים

קוראים משום מה בכל המחנות הסובייטיים בשם "שאנחי".

הנני שוכב על הארץ בחצר המחנה. מחלקים ארוחת צהריים - קצת דיסה אפורה ולחם. זוהי כל הארוחה. במרחק - מה ממני יושבים שנים. לאזני מגיעה שיחתם עם מחלק האוכל: "אין צורך... לא אוכלים..."

המחלק מופתע ואינו מבין דבר. שביתת רעב? משום - מה עורר המקרה את סקרנותי, הטיתי אוזן לשיחה שניהלו השנים ולפתע הנני שומע את המלים: "יום כיפור..." הבינתי פשר סירובם לאכול. נגשתי אליהם. יהודים הם וכיון שיום - כיפור היום שרויים הם בצום. מסרתי לשכני את מנת הדיסה שקיבלתי ואף אני מצטרף לצום וממלמל את מלות התפילה הזכורות לי. בעוון מה נאסרו שני יהודים הללו? מי יודע? שוב לא ראיתים.

עם ערב הובאתי יחד עם כמה עשרות אנשים אחרים "לביית-הנתיבות". תפסתי מקום על ספסל שליד הקיר וכל הלילה ישבתי נים-ולא-נים. מפריעים לישון. בחצות נכנס "לביית-הנתיבות" מפקד - המחנה והתחיל מאיר בפנס את פני השרועים על הרצפה. לפתע הבחין בשני בחורים צעירים ונצטרח: "הגעתיכם מנוולים!.. שוב שלחתם ידכם בגניבה!.. ובאכזריות של חיה רעה התחיל הולם בהם במקל שבידו ורמס במגפיו. כעשר דקות הלם בהם, ומשפסק והלך היו הבחורים כמעט בלי רוח-חיים. "עוד אשוב אליכם!.. עוד אראה לכם את נחת זרועי". צורח המפקד. לאחר שהייתי עד למעשה הזוועה - האם יכולתי להירדם? כל הלילה לא עצמתי את עיני...

למחרת בבוקר - "בדיקה רפואית". בצריף עץ קטן, בו נערכה, שואל הרופא: בריא? בעבר במה חלית? זוהי כל הבדיקה. הרופא אף הוא אסיר, ומזה שנתיים משמש רופא ראשי במחנה. מקץ חודש פוטר מעבודתו והועבר למחנה אחר. התברר, כי אינו רופא כלל, אלא... שער. עבד בחזקת סניטר במחנות אחרים, קנה הרגל בעבודה והתחיל משים עצמו רופא. גם לי הציג כמה שאלות ומשנודע לו כי הנני רופא, שיכן אותי בבית-החולים, בצריף מיוחד המיועד ל"תשושים" - כלומר, הזקוקים למזון בית-חולים. צריף זה ובו איצטבות-משכב לרוב, דומה בכל ליתר הצריפים, אלא שהמזון הניתן לדירים בו טוב

יותר והם מקבלים קצת חלב, חמאה ותוספות של עשרה גרמים סוכר. גם את הרופאים משכנים בצריף זה. מצאתי בו כ-150 איש, וביניהם עשרים רופאים שחיכו לתורם להישלח למחנות אחרים. אחדים מהם ישבו במחנות-השילוח למעלה ממחצית השנה. מקץ כמה ימים נתמנתי רופא של צריף "התשושים", ובקיסון קטן שלידו החילתי בקבלת חולים. נוסף לכך נתמנתי לשמש רופא גם בשתי מחלקות לנשים. מספר הנשים הכלואות בצריפים הסמוכים הגיע ל-1500.

יום אחד, בשעות הבוקר, באה לחדר קבלת-החולים אשה לבושה חלוק לבן והודיעתי, כי נתמנתה לעבוד כאחות במרפאה שלי. בעקבותיה בא הממונה על הצריף, רוקח יהודי (אסיר לשעבר, אשר ריצה את תקופת מאסרו) ואישר את דברי האחות. עם תום קבלת החולים, סיפרה לי האחות, כי אף היא יהודיה ולמדה בבית-ספר לאחיות ב... ירושלים!.. היא יודעת עברית וכמורה לה שימש, לדבריה, 'ח. ברנר בכבודו ובעצמו. לעיתים תכופות היינו משוחחים על היקר לי, על ארץ ישראל. עוד בטרם ריצתה את תקופת-המאסר שקצבו לה, פסקו לה עשר שנים נוספות. היא עבדה במרפאה שלי זמן קצר בלבד, ולאחר-מכן הועברה למחנה אחר ושם פגשתיה כעבור 4 שנים. בשנת 1953 ריצתה את תקופת-המאסר הנוספת ויצאה לחופשי. לימים נפגשה האחות עם חברתה משכבר הימים שהגיעה לברית-המועצות עם משלחת פולנית ובראשה גומולקה, והיא עזרה לה לצאת לפולין ושם הצטרפה למפלגה הקומוניסטית. ב-1961 הגיעה לישראל וביקרה אותי במקום מגורי ברמת-גן. פגישתנו על אדמת המולדת החופשית, לאחר שנות-האימים במחנות קאזאחסטן היתה רבת-עניין ומרגשת. העלינו זכרונות הרבה.

באחד הערבים שכבתי על האיצטבה, תפוס מחשבות נוגות. מישהו נכנס לצריף ואומר לי כי קוראים לי לחדר הטיפולים של בית החולים. מיהרתי לבוא ובחדר החשוך למחצה אומר לי הרופא הראשי (אף הוא יהודי) בהצביעו על אשה שעמדה בסמוך לחלון:

"הנה האשה הזו רוצה לראותך..."

משקרבתי לאשה התחילה לחבקני ולבכות:

"אינך מכיר אותי?..."

"לא... וכי אפשר להכיר מישהו בחושך כזה?..." עינתי בריגשת לב. "מי את?" היא קוראת בשמה ולשמעו התרגשתי אף אני עד דמעות. אין מעלים אור, שכן חוששת האשה פן יראה בחברתי. הכרתי אותה ואת משפחתה עוד בימי ילדותי בפרם. לאחר המהפכה עקרה המשפחה למנג'וריה ובחברין נפגשנו שוב. ההורים נפטרו בחרבין. שתי הבנות - אחת רופאה והשנייה אחות רחמניה - ואחד האחים חזרו לרוסיה ("המולדת מצפה!"). האח נעלם ואין איש יודע מה עלה בגורלו - אם נספה בבית-סוהר, או הוצא להורג. הימים ימי שלטונו של יל'וב. האחיות נאסרו בעוון "שיתוף פעולה עם המעצמות האימפריאליסטיות" ו"סיוע לבורגנות העולמית". הן נשפטו לפי סעיף 10 מחוקת העונשין של ברית-המועצות ולשתייהן פסקו 10 שנות-מאסר. האחיות ריצו את תקופת המאסר בבתי כלא ובמחנות, יצאו לחפשי ועכשיו עובדות כל אחת במקצועה בבתי-חולים של אחד המחנות בקאזאחסטן. נודע לאחיות, כי הנני נמצא במחנה קאראבאס. אחת מהן - הרופאה - הגיעה עכשיו למחנה שלנו על מנת להילוות לחולים הזקוקים לניתוחים ולטיפול כירורגי והמועברים למחנה אחר. בהזדמנות זו הביאה שק מלא בגדים - סגוס, מכנסים מבוטנים במוך, כובע אזניות, שמירה, כפפות - וכן דברי מאכל. במשך כמה שבועות לאחר שעזבה את קאראבאס הוסיפו האחיות לשלוח לי מידי שבוע לבנים ובגדים, ופעם אחת אף שלחו לי סכום כסף קטן. הן עשו זאת בזהירות רבה, שכן חששו מאד פן יודע ברבים דבר היותן בקשר עמי. ולא בכדי חששו - לא מעטים היו האסירים לשעבר, אשר נידונו לתקופות-מאסר נוספות בעוון קשר עם אסיר. שוב לא נפגשתי עם האחיות. הן הועברו למחנה אחר וכל נסיונותי לחדש עמן את הקשר עלו בתוהו. במרוצת הימים נודע לי, כי שתייהן מתו ממחלת הטרסן - אחת ב-1951, והשנייה שנה לאחר מכן. קשים החיים בקאראבאס. כל הזמן הנני שרוי בבדידות. בין 20 הרופאים המתגוררים יחד עמי בצריף אין איש המעורר בי עניין. הצעירים שביניהם, בני הדור החדש, הם בעלי רמה תרבותית נמוכה. התברר, כי אחדים מהם אף לא היו רופאים. רב הביקוש לרופאים במחנות וראש המחלקה הסניטרית התחיל מזמין את הרופאים המתגוררים בצריפנו, על מנת לברר עמם פרטים על התמחותם המקצועית. אחדים ציינו, כי הם מנתחים, רופאים למחלות עור ופנים. שניים הודו, כי לא השלימו את חוק-לימודיהם ברפואה, ויש אשר שיקרו סתם ובדו דברים מלבם, שכן תעודות לא היו בידי אף אחד מהם. כיון שכך, הוחלט לערוך כעין בחינה ולצורך זה מונתה ועדה בהרכב שלשה רופאים מבית-החולים. מבין עשרים הרופאים שהוזמנו לבחינה

הופיעו ששה בלבד, ורק שניים מהם - רופא מנתח ספרדי ורופא למחלות פנים - נשאלו שאלות רפואיות כלשהן. ארבעת האחרים, ואני בכללם, לא נשאלנו כל שאלות, וראש המחלקה הסניטרית אף ביקש את סליחתנו על ההטרדה. שמות האנשים שלא התייצבו לבחינה נמחקו מרשימת הרופאים, שכן לא היו רופאים כלל ואף נאלצו להודות בכך. יום אחד הובא לצריפנו רופא-אסיר שהובילוהו למוסקבה, כדי להופיע כעד באחד המשפטים. אין הוא יודע ואין אומרים לו, במה העניין. הוא שהה בצריף שלנו שלושה ימים והיה שכני לאיצטבת - המשכב. רופא זה היה לוחם פעיל לעצמאותה של מקדוניה, אחד ממנהיגי המקדונים. האיש, נתין בולגריה, נקלע לברית-המועצות, נאסר, נידון ל-15 שנות-מאסר והוא מרצה את עונשו במחנה-גירוש סובייטי. במשך שלושת הימים ששהה עמנו סיפר לי הרבה על חייו ומאבקו. החיים במחנה הסובייטי לא החזירוהו למוטב והוא לא התכחש לדעותיו. אחד הערבים, עת הייתי שרוע על משכבי, שמעתי לפתע מישהו קורא בשמי. קול בלתי-מוכר לי מודיע, כי היום הגיע למחנה "אטאפ" מפרטורבלובסק וכי אחד הבאים הביא לי מכתב ממשפחתי. נתרגשתי מאד: מילתא זוטרתא - מכתב מהבית! ריבונ-של-עולם! זה יותר משלוש שנים איני יודע דבר וחצי דבר על בני-ביתי. היכן, איפוא, האיש שהביא את המכתב? באיזה צריף שוכן? מה שמו? אין איש יודע. עברתי בריצה את כל האזורים על מנת למצוא את הבאים מפרטורבלובסק. בשני האזורים הראשונים עברתי מצריף לצריף ולא מצאתי את האיש. באחד הצריפים שבאזור השלישי אמרו לי כי אכן נמצאים בו האסירים שהגיעו ומספרם כ-400, אלא שכולם ישנים. הנני משטח את בקשתי לפני "זקן" הצריף ומבקשו בקול - תחננני לעזור לי למצוא את האיש. אנו פוסעים על-פני הצריף וקוראים בקול: "מי הביא מכתב בשביל הרופא... איש אינו עונה. הכל ישנים. בסוף נענה מישהו, מצביע על שכנו הישן ואומר, כי המכתב בידו. בקושי העירונו את האיש משנתו. זמן רב עבר עד שהבחין במה מדובר, ולאחר שנתפהק ונתגרד הוציא מהגרם פתק. היה זה מכתב קצר משני חברים תושבי חרבין, שהיו כלואים בפרטורבלובסק. הם מודיעים לי כי שלום לבני-ביתי, וכי לפני זמן קצר בלבד ראו את אשתי ואת שני בני. יבואו על הברכה והתודה! היתה זו דרישת-השלום הראשונה, במשך שלוש שנים לא ידעתי עליהם ולא כלום. בצריף שלנו הופיעו כמה יהודים. אחד מהם - פרופסור לפילוסופיה. הוא מרצה תקופת מאסר שנייה של עשר שנים. עשר השנים הראשונות היה כלוא במחנה קולימה. שם קפאה רגלו הימנית והיה צורך לקטוע אותה. הוא מתהלך על קביים. אדם זה, משכיל ובעל

ידיעות רבות, היה מר נפש, שנא את הבריות ולא האמין לאיש. מפעם לפעם היינו מגללים שיחות ארוכות על נושאים פילוסופיים, בעיקר על שפינוזה ותורתו. אין הוא מתעניין בבעיות יהודיות וגורל העם היהודי אינו נוגע ללבו. כיהודי אין לו תקנה. על הבולשביזם והקומוניזם אין הוא יכול לדבר בשלוות-נפש. כמוהם-כמטלית אדומה לפר... יהודי אחר מבין החדשים שהגיעו אלינו, הוא יליד וארשה. כרבים אחרים מיהודי פולין שנקלעו לאחר המלחמה לרוסיה, נאסר אף הוא ונידון לעשר שנות-מאסר. אדם רגוז-עצבים היה. בעל הכרה יהודית ואהב לדבר אידיש. הוא החליף עם מישהו את המקומות על איצטבת-המשכב ושוכב בשכנות אלי. השיחות עמו על נושאים הקרובים ללבנו הקלו במידת-מה על חיינו הקשים. בהנמכת-קול הננו משוחחים על היהדות, על יהודי פולין, על ישראל. הוא משדלני לכתוב לקרובי בברית-המועצות על מנת ליצור עמהם קשר מכתבים, דבר העשוי להקל על חיינו במחנה. אף אני עצמי היררהתי בכך לא אחת, אולם חששתי לכתוב לאחי ולאחותי פן יבולע להם וב"זכות" אחיהם הציוני, האנטי-מהפכני, ייאסרו אף הם. אולם שכני שידלני ואף דאג לשלוח את המכתב, באמצעות אחד החפשים המתגורר מחוץ למחנה. נתפתיתי וכתבתי לאחי, בלי לציין היכן אני נמצא ומניין המכתב. רק זאת כתבתי, כי חי אני, כי הנני בקו-הבריאות ומשתהיה לי כתובת קבועה אודיע לו. זה היה באוקטובר 1948. אז לא ידעתי כי אחי זה נפטר לעולמו ב-1942, בזמן המצור על לנינגרד. החלה עונת-השלגים. מידי פעם פוקדות אותנו סופות איומות, הנמשכות שלושה ימים רצופים. חרדת אלוהים! אי אתה רואה כל מאומה... אין לצאת החוצה, פן תסחף הרוח ויכרך השלג. כדי להגיע לבית השימוש שבחצר הגנה נאחז בחבל ארוך ועבה המחובר בקצה האחד אל צריף המגורים ובקצהו השני אל מבנה בית-השימוש. היו מקרים, בטרם נמתח החבל, והאנשים שהיו בדרכם לבית-השימוש טעו בדרך, נסחפו בסופה, נקברו תחת ערימות השלג ונספו. ועכשיו אוחזים אנו בחזקה בחבל ואיננו מרפים ממנו. והסופה מיללת ומשתוללת והד קולה נשמע בכל הצריף. פחד אלהים! האם אפשר להרדם בלילה שכזה? תכופות אין הסערה שוככת אלא מקץ ימים, וגם לאחר-מכן אין לצאת מן הצריף. הכל סביב עטוי שלג המתגבב ערימות-ערימות, והן סוגרות עלינו מכל צד ועבר... אין לעבור - לא ברגל ולא ברכב... אחד העצירים ניסה לאבד עצמו לדעת. בחתיכת זכוכית חתך את גרונו. בצריף קמה מהומה והכל מדברים על המקרה. "נמאסו לו החיים..." "לזרא היו לו החיים..." ולפתע צועק מישהו מעל לאיצטבת המשכב העליונה:

"מה לכם מפספסים דברים בטלים... וכי עליכם לא נמאסו החיים? אלא שכוח- רצונכם אינו עומד לכם לשים קץ לחיים עלובים אלה, ואילו הוא הרהיב עוז בנפשו... מה אם כן, כי נדון אותו לכף חובה?" כן, האומלל הזה אזר כוח לשים קץ לחייו, שכן אבדה לו האמונה בעצמו, בבני אדם, בכל...

יום אחד החלו להעביר את הנשים לאזור מיוחד, במרחק ממגורי הגברים. שערוריות, מצוד-לילה, תיגרות, היו חזיון נפרץ עת שמגורי הנשים והגברים היו סמוכים אלה לאלה. בלילות היו מטפסים ועוברים את גדרות-התיל, ולא אחת נמצאו גברים בצריפי הנשים ונשים בצריפי הגברים. משום כך פונה שטח מיוחד במחנה ואילו הועברו כ- 2000 נשים, ואילו הילדים שהיו עמן שוכנו בבתי-ילדים. נתמנתי לשמש רופא באזור הנשים ולצורך קבלת חולים הוקצה לי מקום בקומת-מרתף של אחד הבתים, בו נמצאה גם המרפאה. בחדר קטן קיבלתי את החולים ומאחורי מחיצה עמדה מיטתי. את הנשים החולות שהיו זקוקות לטיפול רפואי ממושך הייתי שולח לבית-החולים האזרחי בקאראבאס, בו יועד חדר אחד לאישפוזן של עצירות המחנה. הדלתות והחלונות בחדר מסורגים סורגי-ברזל וליד הדלת ניצב יומם ולילה זקיף חמוש. אין מניחים לגברים לבוא אל אזור-הנשים, פרט לבעלי-השררה, ומלבדם הנני הגבר היחיד באזור. כמחצית מבין 2000 העצירות הן פוליטיות שנידונו לפי סעיף 58, והמחצית השניה - "פליליות", רובן גנבות, אולם יש ביניהן שנידונו בעוון רצח. ה"פוליטיות" משוכנות בצריפים מיוחדים בנפרד מהפליליות. לא עובר לילה בלי שיעירוני לצורך הגשת עזרה מהירה. משהיו קוראים לי לצריף של ה"פוליטיות" ידעתי מראש, כי מדובר על מחלות-חום גבוה, התקף לב, התקפת כאבי מרה, או כבד וכיוצא בהם. לעומת זה אם קוראים לי ל"שנח", לאחד מצריפי ה"פליליות", הרי ברוב המקרים אין זה אלא לרגל תיגרה שנסתיימה בפציעות קשות, והאחות המתלווית אלי נוטלת עמה תמיד תמרי-חבישה, יוד, תרופות לעצירת-דם, וכדומה.

לילה אחד קוראים לי לאחד הצריפים. ב"שנח" פרצה תיגרה קשה. "גבאית" הצריף, אשה לא צעירה, המרצה את תקופת-המאסר השלישית בעוון כל מיני מעשים טובים - גניבות, שוד והרעלה - מקבלת את פני ואת פני האחות בסבר פנים יפות ומדווחת על פציעות התיגרה. בצריף מהומה רבה.

הגבאית דופקת על השולחן, משקיטה את הרוחות ופונה אל "צאן-מרעיתה": "בנות בל תעז אף אחת ליטול משהו מאת הרופא, דבר בל יינטל ממנו! שמעתן? ולא - את נחת זרועי אראה לכן, את עורכן אפשוט!..

בנתן?..." ובפנותה אלי אומרת ה"גבאית": "אל דאגה דוקטור, דבר לא יינטל ממך..." נאומה של ה"גבאית" השאיר עלי רושם רב. שעה ארוכה טיפלתי יחד עם האחות בפצועות והגשתי להן עזרה. דבר לא "ניטל" ממני ואף לא מן האחות. "אכן, משמעת חמורה", הירהרתי בלבי.

אחד הצריפים באזור הנשים מיועד בעיקר לבנות ליטא שנידונו בעוון השתייכות לתנועה הלאומית הליטאית. גם בנות אוקראינה לא מעטות כלואות באותו צריף, רובן - בעוון העזרה שהגישו, כביכול, לכנופיות האנטי-סובייטיות של באנדרה. משהיו הכנופיות נכנסות לכפר כלשהו היו נוטלים מהאיכרים בכוח את הסוסים וגם מצרכי מזון, ומשעזבו את הכפר וחזרו אליו אנשי השלטון הסובייטי, היו תושביו ואף הנשים, נאשמים בסיוע לכנופיות ונידונים ל-25-20 שנות-מאסר. בין העצירות הפוליטיות רבות הנזירות, נשים דתיות, המבלות שעות ארוכות בתפילה. מידי פעם בפעם עורכות הן תפילה כללית וכל מוצאי-שבת - תפילת-ערב חגיגית. נזדמן לי להיות נוכח בתפילה זו. כל הצריף התפלל. שרו בצוותא ובמתואם, והיתה אירת חג שרויה על כולן. ובחג המולד גברה השמחה שבעתיים. אכן יום גדול היה זה להן. בבית-כלא, במיצר, באוירת-האימים של המחנה - יום חג, התרוממות-רוח, פנים שמחות ועליזות והן מנשקות אשה לרעותה ומברכות בברכת התקומה לישו.

יום יום, בשעה קבועה, יוצאות נשים ובחורות רבות מהצריפים ומתרכזות במדרון שבקצה האזור. זוהי שעת-הפגישה הקבועה עם הבעלים, ה"חתנים" והמחזרים (במחנה קוראים לכל אלה "שלי") מאזור-הגברים, המצטופפים בריוחוק מקום. אלה ואלה מנפנפים בידיהם, מדברים ביניהם בשפת-סימנים, צועקים. יש הנעזרים במגברי קול העשויים נייר, או במעשנת-מיחם חלודה.

לא אחת הסתכלתי בחילופי-הדברים שבין שני הצדדים ולא יכולתי להבין דבר, ואילו הם שלטו שליטה מלאה בשפת-הסימנים, נעזרו בתנועות ראש, שפתיים, ידיים ואצבעות, בכל רמ"ח אבריהם - והיו מבינים אלה את אלו. אחת לעשרה ימים הולכות הנשים לבית-מרחץ הנמצא באזור-הגברים. את הנשים מוליכים תחת משמר כבד של לוואים. עוקפים את מגורי-הגברים כדי למנוע מהם להיפגש עם ידידותיהם, אולם על גדר-התיל צובאים מאות גברים, שנכספו להיפגש עם נשותיהם, הידידות והחברות, או סתם לראות פני אשה... הטבע גובר על הלוואים ואף על רוביהם...

בין 2000 העצירות אין אני מוצא נשים יהודיות. בכל מקום הנני מחפש יהודים. יודע אני, כי רבים מעלימים את דבר היותם יהודים. "יותר קל לחיות" למי שאינו יהודי. חשדתי

באחדות כי יהודיות הן, אולם לא עלה בידי כי תודינה בכך. יום אחד באה למרפאה בחורה צעירה כבת 18. אין היא חשה בטוב. בדקתי ורשמתי את התרופה. אולם הבחורה אינה עוזבת את המראה מביטה כה וכה ושואלת בהיסוס:

"דוקטור, אתה יהודי?..." "כן, יהודי אנוכי..."

אף אני יהודייה... "עונה הבחורה "מגרזיה, מיהודי-ההר..." הוריה ילידי גרוזיה וחיים בחבל דגיסטן. הבחורה מיטיבה לדבר רוסית, אף זוכרת קמעה את שפת אמה - השפה הטאטית. כרבים מיהודי המקום עוסקים הוריה בגידול משי. הבחורה יודעת אך מעט על יהדות ועל יהודים. הוריה שומרים מצוות, מקיימים את מסורת החגים היהודיים ושל חג-הפסח במיוחד.

בכפר שלהם גרים כשלוש מאות יהודים ואף רב יש להם. "על שום מה אסרוך?..." שואל אני "לפי איזה סעיף?..."

הבחורה נבוכה וסומק עולה בלחיה. היא כלואה בצריף הפליליות ב"שנחא". "יהודיה את, מבית יהודי טוב, ואין זה נאה, כי תעסקי בעניינים כאלה ותימצאי בחברתן של פושעות... כשתצאי לחפשי חייבת את להיטיב את דרכיך, וגם כאן במחנה עליך לחיות כאדם ישר..."

הצעירה פורצת בבכי ומשיבה בשפל קול: "בושה אני בפניך... והנני מצטערת על כי אמרתי לך שיהודיה אני, שכן גרמתי לך צער... ואילו אני - שוב אין לי תקנה... אבודה אני..." - ודמועות-פנים ברחח מהחדר.

כעבור כמה ימים קוראים לי בלילה לאחד מצריפי הנשים ב"שנח". שוב פרצה בו תגרה, ואחדות נפצעו. באתי בלוויית האחות והגשנו עזרה. שאלתי את ה"גבאית" על הצעירה בלי להזכיר כי יהודיה היא, שכן איש לא ידע על כך. היא סיפרה לי כי לפני כמה ימים נפצעה קשה על ידי אחת העצירות, איבדה הרבה דם ונשלחה לבית החולים. שוב לא ראיתי את הצעירה היהודיה הזו ואיני יודע מה עלה בגורלה.

יום אחד יצאה גזירה מלפני שלטונות המחנה והחלו לשלוח את הנשים לעבודות קשות - לבית חרושת ללבלים ולמחצבה. הדרך למקום העבודה והחזרה אורכת לפחות שעותיים. רבות המשתמטות באמתלאות שונות מהעבודה הקשה. רובן מחפשות עזרה והגנה אצל הרופא ומבקשות "שחרור" מפאת מחלה... תפקיד קשה. הנה שוכבת אחת על האיציטבה וטוענת שאין היא יכולה לקום. מה לעשות עמה? על לא עוון בכפה אסרוה, וזה כמה שנים היא מתענה בבית כלא, אינה אוכלת לשובע ועכשיו שולחים אותה לעבוד עבודה קשה... ושכר עבודה אין משלמים. היה זמן והיו משלמים פרוטות, אולם ב-1948 הקים סטאלין "מחנות - כלא

אני אחיך אל תשכח פרויקט 'אח ורע'

שדה נוסף לשיתוף 'אח ורע':

'שורשים' בכנות ז': התלמידים בכיתה ז' במסגרת עבודה על 'עץ המשפחה' - פרויקט שורשים, ישלחו לבן דוד / קרוב בחו"ל המופיע ב'עץ המשפחה' את 'עץ המשפחה' עם צלום של המשפחה (עם הכלב), ויבקשו מהבן דוד או הקרוב לעדכן את 'העץ המשפחה' ויסבירו לו את משמעות שנת בר בת המצווה, זאת בליווי השי. 'שורשים' ב'בית התפוצות': שילוב רעיון 'אח ורע' בתחרות 'סיפור משפחתי' - 'עץ המשפחה' ע"ש פרופ' יצחק הלברכט.

לתרגם למעשים את האמירה "אני אחיך אל תשכח", דרושים שני מרכיבים:

1. ארגונים / עמותות עם מודעות לנושא, אשר ישלחו לחברים לוח שנה בצרוף פנייה אישית של מוביל דעה בארגון.
2. הפקת לוח שנה וכיסוי הוצאות משלוח (תרומה, חסות, עסקים - קהילה).

בחגיגות יום העצמאות ה-60 למדינה יפעל 'אח ורע' במסגרת הגוף אשר יארגן את האירועים לחג.

אלי קמה טל' 03-6053681, 052-3216568
ekama@actcom.net.il

יהודים, "תגלית", "בית התפוצות". לארגונים בארץ המייצגים קהילות יהודיות ברחבי העולם: איחוד עולי אמריקה וקנדה, הפדרציה העולמית לקהילות ספרדיות, ארגון יוצאי סין וארגוני קהילות נוספים. לעמותות של בוגרי בית ספר / מוסדות חינוך / יוצאי יחידות בצה"ל.

הארגונים / עמותות לעיל, בסיוע 'אח ורע', ישלחו 'ערכת חג' בליווי מכתב אישי של מוביל דעה לכל חבר בארגון. מקבל השי יתבקש להרחיב את מעגל מקבלי השי ולשלוח בשמו, בסיוע העמותה שלו, שילידיו, נכדיו ולחברים / קרובים. השי הראשון: לוח-שנה עם תמונות מנופי הארץ, המציין את המקורות והמנהגים של חגי ישראל, מלווה בברכת 'שנה טובה' אישית. (על מנת שלוח השנה יהיה שימושי בחו"ל, הוא יכלול גם את המועדים והחגים של 'ארץ היעד').

בהמשך, 'ערכת השי' לחגים תכיל: חנוכיה נרות וסביבון לחנוכה, הגדות לליל הסדר, דגל ישראל ועוד.

קהילות יהודיות רבות בעולם קטנות מידי שנה, זאת עקב התבוללות גורמים נוספים. הגופים המאורגנים - מוסדיים: הסוכנות, ממשלת ישראל ('תגלית' וכו'), פועלים במטרה לקרב ולחזק הזהות היהודית והזיקה לישראל, אבל אין מעורבות אישית של הפרט בישראל ובתפוצות בפעילות (כדוגמת 'קרן המגן' לאחר מבצע קדש, בה הציבור היה שותף פעיל ומרכזי, כולל חתני בר/בת מצווה).

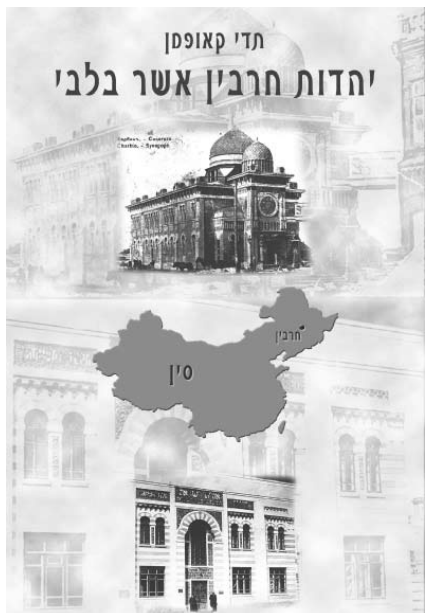
בנוסף לכך, הקהילה - הסוכנות - נציגי מדינת ישראל מתקשים להקים קשר עם יהודי אשר התנתק מהקהילה / בית הכנסת (התנתקות מרצון או התנתקות בגלל השגרה השוחקת) ואשר יסרב לקבל פנייה אשר לא הוזמנה על ידו. פנייה אישית - פרטנית מקרוב משפחה, מחבר או מארגון / קבוצת - שייכות אשר מקבל הפנייה מזהה אותם ומזדהה איתם, יכולה להתקבל על ידו בחיוב.

'אח ורע' יתחבר לגופים פעילים בארץ ובעולם, כגון: "הלל" - ארגון סטודנטים

רופא המחנה 16 - שנה בברית המועצות

(המשך מעמוד 8)

זו פציעה עצמית יוכלו לתבוע אותה מחדש למשפט ולפסוק לה תקופת-מאסר נוספת. פציעה עצמית היא חזיון נפרץ במחנה, ורבות התחבולות להן נזקקים הקרבנות האומללים של האלימות והכפייה...

בקומת המרתף של המרפאה ובשכנות לחדרי גרה אסירה הממונה על ניהול המשק. ערב אחד נפלה למשכב ונקראתי להגיש לה עזרה. בבואי מצאתיה שרועה על מיטתה עם חום גבוה. ידה האחת נפוחה ומודלקת והיא גונחת מכאב. מה קרה? היא הודתה בפני כי עשתה לעצמה "מסטירקה". למה עשית זאת? הרי אותך אין מעבידים בעבודה קשה?

"נשבר לי" עונה האשה, "השררה מתאנה לי... אשכב קצת בבית חולים... אנוח כמה ימים, שאם לא אשים קץ לחיי...". הלכתי לעמדת השמירה ודרשתי להעביר את האשה לבית חולים והוספתי כי העניין דחוף. שלושה ימים הטרידוני מפקדים לסוגיהם וחקרוני כיצד קרה הדבר ושמה אין זה אלא עניין של פציעה עצמית...

"איני יודע, ייתכן כי בגלל זיהום בא הדבר, או בגלל פגיעה בעור, וייתכן גם משום הלם שקיבלה... איני יודע אל הנכון, רק זאת אדע, כי קבעתי אצלה דלקת מוגלתית, חום גבוה וזקוקה באופן דחוף לאשפוז ומשום כך שלחתי לבית החולים..." עניתי לחוקרי. אולם אין הם יכולים להירגע, שכן אם היתה

מיוחדים" לנידונים לפי סעיף 58 ובהם בוטל אף תשלום שכר-העבודה הזעום. רבים המקרים כאשר האסירות פוצעות עצמן, או גורמות כמו ידהן להרעלה כדי להשתמט מהעבודה. בשפת המחנה קוראים לכך "מסטירקה". האמצעי הנפוץ והבדוק לכך להשחיל חוט במחט, לטנף את החוט בחול מזהם, בשלולית מרופשת ולאחר - מכן לנפוץ את המחט ולהעביר את החוט מתחת לעור היד, או הרגל. התוצאה - דלקת מוגלתית, מורסה. רבות העושות כך. לא אחת הובאו אלי חולות הנגועות במורסות עם דלקת מוגלתית של הרקמות. היד אדומה, נפוחה, החום גבוה והכאב עז. יש הכרח לאשפז את החולה באופן דחוף בבית-חולים. אך מפקדי המחנה חוקרים אותי, שמא אין זה אלא מקרה של פציעה עצמית. אני בשלי: "יש צורך דחוף בבית-חולים, הכרחי לפתוח את המורסה". והמפקד בשלו: "האם לא היתה זו מסטירקה?" איני נכנס לויכוחים. האשה חולה וזקוקה לעזרה מהירה בבית-חולים. טרדות רבות הטרידוני המפקדים וחקירות רבות נחקרתי על ידי שלטונות המחנה בשל מקרים אלה.

בימים אלה ממש אורז צ'ן יאנג לונג (60) שגריר סין בישראל, את חפציו, נפרד מאנשיו, עוזריו וחבריו בארץ ויוצא, אחרי 37 שנות פעילות דיפלומטית לפנסיה.

במשך שלוש וחצי שנות כהונתו בארץ קולו כמעט ולא נשמע. הפועותיו בתקשורת הישראלית היו נדירות מאד. הפעם היחידה שהוא ממש תפס כותרות הייתה לפני שנתיים. משטרת ההגירה הישראלית עצרה את הקונסול הסיני בתל אביב, פאן ג'אנג מין, וחשדה בו שהוא עובד בלתי חוקי. השגריר זעם. הקונסול שלו היה אז בדרכו מהקונסוליה לבניין השגרירות, המרוחק רק כמה עשרות מטרים, ולרוץ מזלו לא נשא עליו את מסמכי הזהיו שלו. חמישה שוטרים התנפלו עליו ודחפו אותו בכוח לניידת. רק בהתערבות מהירה של השגריר התבררה הטעות המצערת והקונסול שוחרר.

"משטרת ההגירה התנצלה ושלחה לנו פרחים", הוא נזכר. "זאת באמת בעיה, אבל התגברנו עליה. זה לא יקרה שוב". ההתנצלות הזאת מכפרת על הטעות שנעשתה?

"לא".

גם לך זה יקרה פעם?

"כמה פעמים. ביקשו ממני להציג תעודות ומסמכים ותחקרו אותי. היתה גם דיפלומטית שעבדה ביחד איתי, שטיילה בפארק בתל אביב ונעצרה על ידי משטרת ההגירה. כששמעתי על זה יצאתי מיד והבאתי את כל התעודות שלה, שמעידות שהיא דיפלומטית ולא היה צריך לעצור אותה. אני מקווה שלא יעצרו כאן עוד סינים, לפחות לא מסביב לשגרירות", הוא צוחק.

חוץ מזה, אתה מרוצה מהיחס שנותנים פה לעובדים הסינים?

"בירדן, שם כיהנתי כשגריר לפני הגעתי לישראל, מתייחסים לעובדים הזרים הסינים בצורה יותר חמה ומכבדים אותם יותר מאשר בישראל. כאן נוהגים לעצור אותם הרבה יותר. העובדים הזרים הסינים בישראל הם קורבנות. הם עובדים מאוד קשה ולפעמים לא מודעים לחוק הישראלי ולזכויות שלהם. אני מבקר אצל הפועלים מדי פעם, ושואל אותם אם הם מרוצים מהתנאים שהם מקבלים פה ומהיחס של הישראלים. רובם אומרים שהם מתקשרים היטב עם המעסיקים שלהם. רק חלק קטן לא מקבל את היחס הראוי ואני מניח שזה ילך וישתפר".

החומס והמלחמה בשחיתות

"הישראלים הם לפעמים חסרי סבלנות", מגלה יאנג לונג את אמריקה. "אני שם לב לזה בעיקר על הכביש. כשהם נוהגים הם מאוד חסרי סבלנות ועצבניים".

מה עוד גילית עלינו?

"שאתם תמיד עסוקים ולחוצים, ועובדים יותר מדי. מעבר לזה, הישראלים מאוד פיקחים ואינטליגנטים. אולי בגלל זה היהודים שורדים בכל מקום בעולם. אני תמיד ממליץ לסינים לבוא וללמוד מהישראלים בכל מיני תחומים. זו לא מדינה שיש לה הרבה מאוד משאבים, אבל היא מאוד מצליחה. אנחנו, למשל, לומדים מישראל המון בתחום החקלאות".

ניסית אוכל ישראלי?

"כן כמה פעמים אכלתי אוכל כשר, ואפילו אהבתי את זה. גם פלאפל וחומס אכלתי, אבל אתם יודעים, אלה לא מאכלים שמזוהים רק עם ישראל".

איך המסעדות הסיניות פה?

"במסעדות סיניות בישראל דווקא ביקרתי לעיתים מאוד נדירות משום שיש לי כאן טבח אישי והוא מכין אוכל סיני מאוד טוב (צוחק). האמת היא שאני חושב שאחד הדברים שיכולים לעודד תיירות סינית בישראל הוא המסעדות הסיניות. התיירים הסינים מאוד אוהבים לנסות את האוכל הישראלי, שהוא חדש להם, אבל בסופו של דבר הם רגילים לטעמים מסוימים ורוצים שתהיה להם האפשרות לאכול אותם".

עכשיו, כשאתה חוזר הביתה, מה תיקח איתך מישראל?

"את המלחמה שלכם בשחיתות. יש הרבה מאוד שחיתות גם בסין. אנחנו צריכים ללמוד זה מזה כיצד להילחם בה. אפילו היתה לי שיחה על כך עם שופט לשעבר מיכה לינדנשטראוס, מבקר המדינה. הוא כוכב אצלכם בתקופה האחרונה. רציתי ללמוד מנסיונו איך נלחמים בשחיתות. אמרתי לו 'בבקשה, הסבר לי כיצד אתה נלחם בשחיתות בישראל'. הוא הסכים מיד".

סין הפתוחה ומתמודד - זהאר

החל מגיל 23 משמש יאנג לונג בשירות הדיפלומטי של סין. בין היתר שירת כדיפלומט בבנגלדש, אוגנדה וירדן, ואף פעל במסגרת האו"ם. "סין עשתה טעויות במשך ההיסטוריה שלה", הוא מודה. "היא סגרה את דלתותיה בפני העולם במשך מאות שנים, אבל בסופו של דבר הבנו שלא נוכל להשתפר אם לא נלמד מאחרים.

הפחד מפלישת מדינות זרות הוא שגרם למדיניות הסגירות הזו. מכל מקום, היום אנחנו מבנים שככל שנסגור את הדלתות יותר כך ההזדמנויות יתפספו".

עם זאת, הפתיחות הסינית החדשה יוצרת לא אחת מתיחות ביחסיה הדיפלומטיים. כך, למשל, פרץ משבר חריף בין משרד החוץ הישראלי לשגרירות הסינית על רקע הזמנתו של מחמוד א-זהאר, שר החוץ של החמאס, לכנס בסין, וכן בשל פגישות מכניות שקיים עימו דיפלומט סיני בעזה. השגריר יאנג לונג זומן לירושלים ונדרש להבהיר את פשר הפתיחות הזאת כלפי החמאס והלגיטימציה שהוא מקבל מהמעצמה השנייה בעולם.

"אנחנו מוכרחים להתמודד עם המציאות", מסביר השגריר. "סין הבהירה את עמדתה בצורה ברורה - אנחנו מגנים שימוש בכוח ורוצים לקדם דיאלוג בין אישים באזור. אנחנו לוקחים צ'אנס גם עם החמאס. הם פה וצריך לדבר איתם. ואל תנסו לשטות בי. גם לפוליטיקאים הישראלים יש תקשורות שונות עם אנשי החמאס. לכולם יש דיאלוג איתם, כי בעצם אין ברירה אלא לשכנע אותם ללכת בדרכי שלום. צריך להפעיל עליהם לחץ".

לאחר כמה דקות הוא אומר בחצי צחוק: "אין לי כל קשרים עם החמאס, אם לכך אתם רומזים. אנחנו לא הזמנו את גורמי החמאס אלינו לסין. הזמנו לאחרונה את אבו מאזן, והוא החליט שנציגי החמאס יבואו יחד איתו".

גיבשת לעצמך דעה בקשר לפתרון הסכסוך הישראלי-ערבי?

"אני חושב שישיראל ופלסטין צריכות לחיות ביחד, לעבוד ביחד, לקשור את הכלכלה של האחת בזו של השניה. זו רק שאלה של זמן מתי תקום פה מדינת פלסטין. בכלל, ביקרתי בהרבה מאוד מקומות בישראל, גם בקיבוצים הסמוכים לגבול. לכל יישוב, משני הצדדים, יש סיפור עצוב משלו בעקבות העימות. צריך לפעול כדי לסיים אותו. אני חושב שהאנשים באזור מספיק נבונים כדי למצוא את דרכם החוצה מהסכסוך הזה. כשיש מלחמה, רק האזרחים הם אלה שסובלים. מגיע לאנשים לחיות חיים טובים יותר. אם תפגעו זה בזה רק תעמיקו את השנאה".

איראן וצפון קוריאנה

בחודשים האחרונים התפרסם כי חוזרה כלכלי ארוך טווח בשווי מיליארדי דולרים נחתם בין איראן לבין סין. ועל פיו מחויבת איראן להעביר לארצו של יאנג לונג נפט, סין תוסיף לתמוך ביכולת הגרעין של איראן

ולספק לה טכנולוגיה, כורים גרעיניים והגנה בזירה הבינלאומית, קרי: מניעת סנקציות והגבלת מדינות המערב בפעילותן לצמצום היכולת הגרעינית שלה.

"איראן היא מדינה ואנחנו מקיימים איתה קשרים נורמליים, בדיוק כמו שאנחנו מקיימים קשרים עם ישראל", אומר השגריר. "אנחנו מתנגדים למדיניות הגרעין האיראנית בצורה מאוד ברורה. אנחנו חושבים שאיראן צריכה לנהוג כמו צפון קוריאה ולפנות לערוצים של משא ומתן".

אבל איך זה יקרה אם אתם תמנעו כל אפשרות לסנקציות עליה? "אני לא מאמין שסנקציות הן הדרך להתמודד עם איראן. אם תהיה מלחמה - אנשים יהיו הקורבנות. הרבה אנשים יקפחו את חייהם בגלל השנאה הגדולה. שוב אני אומר, צריך לפעול בדרכי שלום".

איראן לא לבד. למעשה, רק בפברואר האחרון הסירה סין את התנגדותה להטלת סנקציות על צפון קוריאה, לאחר שבמשך חודשים ארוכים ניסו ארה"ב, יפן ובריטניה להוביל מהלך שיאסור סחר צבאי, סחר במוצרי מותרות והקפאת נכסים צפון קוריאניים החשודים כקשורים לתוכנית החימוש שלה.

סין, בעלת זכות וטו באו"ם, מעניקה לצפון קוריאה כ-70 אחוז מהסיוע הכלכלי והיא בין המדינות הבודדות בעולם הסוחרות עימה. סין גם הבהירה כי פעולה צבאית נגד צפון קוריאה "לא תעלה על הדעת", וכי היא מעדיפה לנסות למנוע את התגרענותה "באמצעים חיוביים".

אתם באמת לא חוששים מהגרעין הצפון קוריאני? הרי יום אחד הוא עלול להיות מופנה גם כלפיכם? "לחלוטין לא, איננו חוששים. אבל אנחנו מתנגדים לכך שיהיה להם נשק גרעיני".

מרבית מדינות העולם עוקבות בשנים האחרונות אחר סין ביראת כבוד ובדאגה מה. מדובר במדינה בת 1.2 מיליארד נפשות, שכוח העבודה הזול שבה מושך אליה כאל מגנט השקעות כה רבות, עד כי קצב צמיחת התל"ג שלה הוא כיום הגבוה בתבל - כ-10 אחוזים.

חוקרים, מדינאים והיסטוריונים צופים כי בעוד פרק זמן לא ארוך תהפוך סין למעצמת על המתחרה בארה"ב, ויש אף המרחיקים לכת וטוענים כי בבוא היום סין תהיה מעצמת העל היחידה בעולם.

"כבר היום יש לסין כוח רב", אומר השגריר, "אבל אני לא חושב שהיא תהפוך להיות מעצמת על. היא תהפוך להיות חזקה יותר, אבל המדיניות שלנו היא מדיניות של שלום. נכון, אנחנו רוצים להיות חזקים, אבל אנחנו מאמינים בשלום ולא במלחמה. אנחנו רוצים עולם הרמוני, פתוח ומשתף פעולה".

במסגרת שאיפתה של סין להוכיח עצמה ככוח חזק בעולם היא שיגרה בפברואר

האחרון טיל בליסטי בינוני שפגע בליווי שין מתוצרתה. ארה"ב, שעקבה בדאגה אחר ההתרחשויות, ראתה בכך הגברת האיום הצבאי מצד סין, מה שהביא את וושינגטון להעביר מחאה רשמית לבייג'ינג שמצידה - לא טרחה להגיב.

עם היד על הלב, מהבאמת מטרת המערכת האנטי לוווינית אם לא לייצר איום מפורש על האמריקאים?

"אנחנו רוצים לחיות חיים טובים יותר, ולשם כך לוווינים הם מאד יעילים. אנחנו צריכים להגן על עצמנו וזה טבעי. התפתחות מדעית בכל מקום זו תרומה לאנושות וכך אני חושב שצריך להתייחס לזה. למה כל כך מטריד אתכם שזו דווקא סין שהצליחה לשכלל את המערכת הלווינית?"

כי סין היא הענק המתעורר והעולם מפחד מענקים.

"תירגעו. הלוויינים לחלוטין לא מזיקים ליחסים בין סין למדינות אחרות. היא לא תעשה בהם שימוש לרעה. סין אימצה לעצמה מדיניות של שלום. המטרה שלנו היא להגיע להבנה עם כל המדינות. אם אתה מושיט יד לאחרים, הם ינהגו כל פיך באותה צורה. אנחנו פותחים את הדלתות שלנו ולומדים מהעולם שבחוץ. אנחנו לא רק מזמינים בכירים ממדינות אחרות לבוא אלינו, אלא גם מתעניינים במה שקורה בחוץ ומבקרים במדינות אחרות".

בהנחה שאכן תהפכו למעצמת על, בישראל צריכים לחשוש מזה שארה"ב תתקשה להגן עליה כמו היום?

"למה זה צריך לבוא על חשבון היחסים עם ארה"ב? גם סין וגם ארה"ב יכולות להיות ידידות של ישראל באותו זמן. אם אתה ידד שלי, זה אומר שאני אשמור על הידידות עימך, אבל זה לא אומר שאני לא יכול ליצור עוד חברויות באותו זמן".

קציר איברים ואינטרנט

לפני כשנתיים התפוצצה ברעש גדול שערורייה מזעזעת. אסירי מצפון מהארגון הסיני פאלון גונג - על שם תורת חיים רוחנית שאותה אימצו מתנגדי המשטר הסיני - נרצחו באופן שיטתי ואיבריהם נקצרו על מנת שניתן יהיה למכרם בשוק ההשתלות העולמי. הנושא הזה ממש לא נוח לשגריר: "אני לא מכיר היטב את הפרטים בנושא הזה, אבל יכול לומר שהכל נעשה בהתאם לחוק הסיני. היו אנשים שפברקו סיפורים רק כדי לקבל הטבות שונות. לא כל הסיפורים היו נכונים".

ואת יחס השלטון לחברי ארגון פאלון גונג אתה כן מכיר?

"כל מה שאומרים לגבי זה אינו נכון. הם חיים מהפברקים האלה ומהסיפורים שלהם. הם עושים זאת כחלק מהתנגדות לממשלה הסינית".

לא רק קציר איברי האסירים הסינים לא

הוציאו שם טוב לארצו של יאנג לונג, גם מערכת הצנזורה שהטילה ממשלתו של האינטרנט בשנת 2000 הקימה עליה את העולם המערבי. מדובר במערכת הידועה בכינוי "חומת האש הסינית", מערכת משוכללת הכוללת שכבות עבות של Firewall המנטרלות מילים לא רצויות - מ"פאלון גונג" ועד "ביקורת". כמו כן, היא כוללת רשימות שחורות של אתרים שנחסמו בידי ספקי האינטרנט ומנועי החיפוש. טכנולוגיית הצנזורה של סין היא מהמתקדמות בעולם, ולרשותה כ-30 אלף משגיחים וצנזורים אנושיים, התרים אחר פרסומים שלא ימצאו חן בעיני הממשלה.

"הממשלה הסינית מאוד מאמינה בפתחות ובקידומה", אומר השגריר, "אבל מצד שני היא אינה מוכנה שיעשה שימוש נגדה באינטרנט, וכבר נעשו ניסיונות לפברק כל מיני סיפורים עליה. אז חסמו גישה לאתרים האלה, אבל לא לכל האתרים. האם אתם בישראל הייתם מוכנים שיעשה דבר כזה אצלכם באופן תמידי?"

בוודאי, זה בסיסי בכל מקום דמוקרטי. "זה מאוד מעניין שאתם מדברים איתי על דמוקרטיה. אבל מהי דמוקרטיה? להקשיב זה לזה, לחיות חיים טובים יותר ולשים לפני הכול את טובת האנשים. זה לא נכון לעשות שימוש בדמוקרטיה כדי לפגוע באחרים".

אז אולי הדמוקרטיה המקובלת במערב עדיין ליברלית מדי לטעמך? שתיקה ארוכה. "אני לא רוצה להגיב על השאלה הזו. דמוקרטיה נועדה לשפר את החיים של האזרחים ולא להקשות עליהם." (ידיעות אחרונות)

הגיליון הבא של בולטין מס' 393 יצא לאור (גיליון ראש השנה) ב-20 לאוגוסט 2007

חיללים נותנים

ברצוני להודות לכם על מתנת פסח ויום עצמאות ששלחתם לי מתנצלת אם התגובה איחרה, פשוט הצבא לוקח ממני הרבה זמן יקר ולכן לא יכולתי לשלוח את המכתב קודם. מקווה עם שחרורי להיות פעילה באיגוד ולתרום כפי יכולתי. כמו כן אני נענית לבקשתכם באשר לתאריכי השרות שלי:

התגייסתי בתאריך 21.2.06 ואני משתחררת בעזרת השם ב-20.08.08 בתודה רבה נירית גורדון

נכדתה של איזבלה גורדון (כץ)
המשיכו בעשייתכם ובפעילותכם!
חג שמח ושנה טובה
קריית חיים

חברי איגוד יוצאי סין בבקור אצל שגריר סין בישראל מר צן יין לון

1

2

3

4

5

6

- 1 יועצת השגרירות גב' ג'אן פותחת את המפגש.
- 2 דברי ברכה של השגריר צן יין לון.
- 3-6 חברי איגוד יוצאי סין ואגודת 'ידידות ישראל-סין' בפגישת פרדה מן השגריר לרגל סיום תפקידו בישראל

קבלת פנים אצל שגריר סין

יוצאי סין בקבלת הפנים אצל השגריר

תדי קאופמן מודה על קבלת הפנים לידו מתורגמנית מעברית לסינית ומסינית לעברית ואנג'ו

משמאל לימין: פנינה קליין יהודית ואורי בין, איה רוזנבלט

משמאל לימין: רשא קאופמן, אסתר ונדל, לאונפריד היימן, שרה אומנסקי וגרי ברובינסקי

שוש ובני צור

יוסף טרומפלדור והמלחמה בין רוסיה ליפן

אברהם פרדקי

יוסף טרומפלדור נולד ב-1880 בפאיטיגורסק שבצפון הקווקז. אביו שהיה יליד פולין אולץ לשרת בצבא הצאר מגיל 14 ושוחרר אחרי 25 שנות שירות.

בפאיטיגורסק למד טרומפלדור רפואת שיניים ועבר את הבחינות הממשלתיות ב-1902 ואף עסק בתחום זה במשך כמה חודשים. בסוף 1902, בגיל 22 הוא גויס לצבא הרוסי והוצב בפורט ארתור.

בתחילת 1904 פרצה המלחמה בין רוסיה ויפן, התברר שטרומפלדור הוא חייל למופת ובקרבות הראשונים נגד הפולשים היפניים הוא זכה לשבחים על אומץ ליבו וזכה בציון לשבח הראשון שלו על שירות מעולה והועלה לדרגת סמל. זמן קצר אחר כך התנדב ליחידת קומנדו מיוחדת ונקלט בה.

כחצי שנה אחר כך, באוגוסט 1904, באחת ההתקפות היפניות על המוצבים הרוסיים הוא נפצע בזרוע שמאל ונאלץ לעבור קטיעה.

אחרי אישפוז של מאה ימים הוא דרש לחזור לחזית כשהוא חמוש באקדח וחרב, כיון שלא יכול היה להשתמש עוד ברובה. מפקדו התרשם עמוקות מעקשנותו ובסופו של דבר נכנע לה.

ב"פקודת היום" (מה-29 בנובמבר 1904) הוסיף מפקד הכוחות הודעה מיוחדת בה הוא מהלל את טרומפלדור על אומץ ליבו תוך הדגשת דרישתו לחזור לחזית כשהוא חמוש באקדח וחרב. כל מפקדי היחידות נדרשו להשמיע את הדברים באוזני חייליהם ביחידות השונות.

במסדר חגיגי זכה טרומפלדור בציון לשבח השני שלו והועלה לדרגת נגד בכיר והוחזר לחזית.

בינואר 1905 בפורט ארתור נכנעה רוסיה ליפנים וכל השבויים הרוסיים הועברו למחנה לשבויי מלחמה ביפן.

השבויים היפניים נדהמו לגלות בין שבויי המלחמה חייל בעל זרוע אחת ששירת בשירות סדיר בחזית.

ההערכה הייתה שבכל הקרבות שנערכו במוקדן, פורט ארתור ואתרים נוספים בדרום מזרח מנצ'וריה השתתפו כ-30,000 יהודים ומתוכם נהרגו כ-3,000 בקרבות. 1,739 נפלו בשבי. השמות שלהם הזכרו בדו-שבועון "המודיע הישראלי" שהודפס בשנחא.

יש לציין שבמשך כל המלחמה סבלו החיילים היהודיים ואפילו טרומפלדור מאנטישמיות שהייתה נפוצה ברחבי רוסיה.

עם הגיעם למחנה ביפן, שוכנו השבויים במעונות נפרדים ע"פ דתם כדי שיוכלו לעבוד את אלוהיהם בדרכם וע"פ מנהגיהם. טרומפלדור, בהיותו מנהיג מלידה, לקח על עצמו לארגן את הפעילויות השונות בקרב השבויים היהודיים. בהסכמת היפנים הוא פתח מספר בתי מלאכה בהם יכלו בעלי המלאכה היהודים (חיטיים, סנדלרים, ספרים וכו') לעבוד במקצועותיהם לרווחתם של כל השבויים.

צעדו הבא היה בתחום החינוך. הוא יזם שיעורי עברית, הרצאות בנושאים שונים וכיתות מיוחדות בשפה הרוסית למען חסרי ההשכלה. הוקמה ספרייה שכללה גם ספרים בעברית שנתרמו ע"י הקהילה היהודית של יוצאי עירק בנגסאקי.

טרומפלדור דאג להקמת להקת תיאטרון לבידורם של השבויים ואף כתב ופרסם עלון בשם "חיים יהודיים". לבקשת היהודים הדתיים, פנה טרומפלדור ליפנים כדי שיקצו להם ביתן שימש כבית כנסת.

טרומפלדור היה ציוני נלהב ובכל הזדמנות קידם את הרעיון הציוני. הוא ארגן קבוצה בשם "בני ציון - שבויים ביפן" מתוך כוונה ותקווה שהקבוצה הזו תייסד בסופו של דבר ישוב חקלאי בארץ ישראל. כשהתקרב חג הפסח, טרומפלדור יזם אפיית מצות ואף קיבל מצות נוספות ויין כשר מקהילת יוצאי עירק באוסאקה. להפתעתם של היהודים דרשו השומרים היפנים לקחת חלק בסדר והתקבלו בברכה. באוגוסט 1905, בהתערבות ארה"ב נחתם בפורטסמות, ניו המפשייר, הסכם השלום בין רוסיה ליפן שהביא לסיומה של המלחמה.

אגב, עקב הפוגרומים האכזריים שהתרחשו ברוסיה, שמחו הקהילות היהודיות ברחבי העולם בניצחונם של היפנים.

הפוגרומים ברוסיה השפיעו גם על השבויים היהודים וחלקם סרבו לחזור לרוסיה עם שחרורם מהשבי, והתיישבו בנגסאקי, שנחאי, חרבין וחלקים אחרים של מנצ'וריה. בהמשך הצטרפו חלק מהמשפחות אל המשוחררים האלה.

טרומפלדור עבר לחרבין בה חיו באותה תקופה כ-500 יהודים. בחרבין הצטרף

ליחידתו והועלה לדרגת "תת קצין" (מקבילה למש"ק (מפקד שאינו קצין)).

בזמן מסדר צבאי, התברר לגנרל ליניביץ', שהיה אחד מהמפקדים הבכירים של הצבא הרוסי, כי טרומפלדור הוא בין הצועדים. כיון שהגנרל היה מודע לגבורתו של טרומפלדור, הוא ביקש ממנו לצאת מהשורות, חיבק אותו, נשק לו על לחייו והודה לו על נאמנותו לצאר ולמולדת.

הגנרל יכול היה להעלות את טרומפלדור לדרגת קצין, אך נמנע מכך כיון שמעולם לא מונה קצין יהודי בחיל הרגלים. הוא העדיף להעביר את ההחלטה הזו לרמה העליונה של הצבא בבירה - סנט פטרסבורג.

עם הגיעו לסנט-פטרסבורג באמצע 1906, זכה טרומפלדור לכבוד רב על גבורתו והועלה לדרגת קצונה, ובטקס מיוחד שנערך בנוכחות הצאר הוענקו לו ארבע מדליות - צלב ג'ורג' הקדוש, שאחת מהן הייתה מהרמה העליונה. בנוסף ענד הצאר לטרומפלדור מדליה מיוחדת ואף העניק לו שעון זהב.

יש גם גרסה הטוענת שהצארינה (אשת הצאר) ענדה לטרומפלדור את אחת המדליות והעניקה לו זרוע מלאכותית.

הנסיכה גאגרין נטתה חיבה לטרומפלדור והציעה לו באוגוסט 1906 לקדם את הקריירה הצבאית שלו בתנאי שיתנצר. טרומפלדור סירב והיחסים הקצרים ביניהם הגיעו לסיומם.

כחייל משוחרר וקצין במילואים נהנה טרומפלדור מכמה זכויות יתר, וביניהם הזכות לגור בסנט-פטרסבורג וללמוד באוניברסיטה.

ב-1907 התחיל טרומפלדור ללמוד באוניברסיטה בסנט-פטרסבורג בפקולטה למשפט. ב-1911 סיים את לימודיו וקיבל את התואר-הראשון. כדי לשפר את מעמדו האקדמי הוא חזר לאוניברסיטה להמשך לימודיו וקיבל תואר נוסף.

בשנת 1912, בגיל שלושים ושתיים עברו חייו מפנה וטרומפלדור החליט להגשים את חלומו משכבר הימים, להתיישב בארץ ישראל ולהצטרף לחבריו מרוסיה ולעסוק בחקלאות.

תוכנן של הפסקאות הבאות אינו קשור למלחמת רוסיה יפן וכוללות כמה ציוני דרך בחייו של טרומפלדור אחרי הגעתו

(המשך בעמוד 15)

האם היה בסין נשיא יהודי?

ג'ונתן גולדשטיין, פרופ' להיסטוריה / מרוסית יהודית סנדל

על חייו של ליו שאוצ' (1898-1969)

ב-1969 מצאתי עניין רב במחקר המבוסס על יהדות בסין, נשאלתי שוב ושוב - "האם היה הנשיא ליו שאוצ' יהודי? (הערת המתרגם: על פי חוקי הרפובליקה הסינית העממית תפקיד נשיא המפלגה תואם לנשיא בפועל של הרפובליקה)

בזמן בקורי הראשון ברפובליקה הסינית העממית ב-1970, פניתי בשאלה זו לישראל אפשטיין, שהיה חבר הפרלמנט של סין העממית. מר אפשטיין היה ידען ובעל זיכרון אנציקלופדי בכל הנוגע להיסטוריה של יהודים בסין במאה ה-20. אפשטיין אמר לי, שמעולם לא שמע על כך, שלי שאוצ' היה יהודי. הביוגרפיה המלאה של ליו, שנכתבה על ידי ההיסטוריון לובל דיטמר (בשנת 1998), לא מספרת דבר על שורשיו היהודיים של ליו. (יתר על כן, השאלות הנוגעות ליהדותו הגיעו אלי ממקורות רבים ומאמצעי תקשורת בארה"ב שאילצו אותי לחקור בעניין).

ראשית, מספר עובדות ביוגרפיות על ליו. הוא נולד ב-1898, במחוז חונאן בעיר חואמינלו, אזור קרוב למקום הולדתו של מאו. נאמנותו למאו, הביאה אותו בשנות השישים לצמרת השלטון, והוא התמנה לנשיא הרפובליקה הסינית העממית. אך באותן השנים, עם פרוץ "מהפכת התרבות" הואשם ליו ברביזיוניזם ובעוד פשעים נוספים. והפך להיות בוגד העם השואף להחזיר את הרפובליקה הסינית העממית לתקופה קפיטליסטית. ליו נפטר במעצר בית במחוז קאיפנג בעיר חנאן בשנת 1969.

הוכחות על מוצאו היהודי של ליו החלו להסתנן למערב עוד ב-1961. בשנה זו, בפריס, בהוצאה של Editions Denoel הופיע מאמר המוכיח מעל כל ספק שהשמועה אכן נכונה. המחבר הנס היינריך וטזל, חבר לשעבר במפלגה הגרמנית (לא ברור מתי ובאיזו ארץ הפך לעורך), חי ב.ס.ס. ובארצות אסיאתיות כעשרים שנה, בספר "נזיר אדום - ליו שאוצ'" כתב וטזל בלי להסתמך על מקורות כל שהם על שיחה שהתקיימה בין סבא רבא של שיו שאוצ' לבין ליו בהיותו בן שתים-עשרה. הסב ליו צסופן ענה על שאלות בקשר לעברה של המשפחה. הסב סיפר לו, שאמנם ליו נולד במחוז חונאן, אך משפחתו מקורה ב"סינזיאן". שם התגוררו עשירים, סוחרים-יהודים (כך נקראו אז יהודים במערב סין). סבך הגיע ממחוז שאנסי, בצפון מערב סין למחוז חונאן... אבותינו התגוררו בעיר

הבירה של חונאן, בעיר קאי-פנג. הם היו חלק מ"אי-סי-לו-ני" (ישראל בסינית) או "לי-צחה-קין" (מחסלי גידים), שם שניתן לשיטת איסוף עדר.

ליו הצעיר שאל: "מי היו אנשים אלו?" ועל כך השיב הסב:

- בתקופת שושלת חאן (220 לפני הספירה) הגיעו האנשים הללו מציילון והתגוררו בסין למעלה מאלפיים שנה עד להטמעתם בקרב הסינים. (וטזל מוסיף בשגגה, שזהו המקרה היחיד הידוע על קליטתם של יהודים במדינה בה חיו מאות בשנים)

כהני הדת שלהם נקראו "לבינים" (רבנים) או "ארוני" או "אסוני", והם חלק משבט אשר. האמינו ב-צזי-חיו"י (יהוה?). כיום, עם חלוף מאות בשנים התפזרו והתיישבו בכל רחבי סין. ביסודו של דבר הם התגוררו בבייג'ין, ניפון, וקנטון. כאשר ברברים על סוסים במדים אדומים פלשו לסין לא יכלו יותר "לי-צחה-קין" לקרוא בספריהם הקדושים. המקדש שלהם "סינה-גו-גה" (בית כנסת ברוסית) נחרב והושמד.

ליו הצעיר שאל שוב:

- "מי היו הברברים על הסוסים במדים אדומים? והתשובה הייתה: "ברבים. הם רצו לעזור ל"לי-צחה-קין" להקים את מקדשם מחדש, אך הללו סרבו. אביך ואנוכי הצלחנו להציל ספר תפילה אחד מתוך המקדש בקאי-פנג. ברצוני לתת לך אותו.

במילים אלו, התרחק הזקן ושקע במדיטציה והילד לא רצה להפריע את מנוחתו. הערב ירד, ערפילים ירדו על הנהר.

וטזל לא חוזר בספרו לדבר על שורשיו היהודיים של ליו שאוצ', הספר גדוש בשיחות וסיפורים על דרכו של ליו לשלטון ברפובליקה הסינית העממית.

לובל דיטמר מחבר הביוגרפיה של ליו ונחשב לבר-סמכא בעניינו, מצטט פעם אחת בלבד את ספרו של וטזל וכפי שכבר נאמר, אין בספר מקורות מהימנים על יהדותו של ליו.

על כן, עד אשר לא ימצאו הקשרים מהימנים לשורשיו היהודיים של ליו, צריך להתייחס לדבר בזהירות מרובה. שמועות על כך ימשיכו לעלות מדי פעם על פני השטח. לא במקרה, כותב דיטמר, שיש להתייחס להיבטים אחרים בחייו של ליו שאוצ'.

חייו הפוליטיים, לצערנו, קשורים לאין סוף עובדות בלתי מוכחות ולא נכונות בעליל, ויכולים להטות את הכף לפרטים שגויים.

ד"ר ג'ונתן גולדשטיין - חוקר מטעם מרכז פירבק מאוניברסיטת הארוורד בנושא מזרח אסיה. הוא פרופסור להיסטוריה (מזרח אסיה) באוניברסיטת ג'ורג'יה, קרולטון. הוציא לאור בין השאר ספרים "יהודי סין" (2000), ו"סין וישראל (1948-1998)" (1999). המאמר נכתב בזמן בקורו של הפרופסור באוניברסיטת אוקספורד בבריטניה - במרכז לחקר היהדות.

יוסף טרומפלדור (המשך מעמוד 14)

לארץ ישראל. כשתורכיה הצטרפה לברית הגרמנית-אוסטרית עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, טרומפלדור סולק, יחד עם כ-5,000 יהודים, בעיקר יוצאי רוסיה, מארץ ישראל והגיע למצרים. במצרים היה הכוח המניע בארגון יחידת נהגי הפרדות הציונית ומונה לסגן המפקד היחידה שנטלה חלק בקרבות בגליפולי. הוא זכה לציון לשבח על אומץ ליבו מידי מפקדי כוחות הברית. ב-1916 הצטרף לז'בוטינסקי בלונדון כדי להניע את השלטונות הבריטים להקים את הלגיון היהודי שבסופו נטל חלק בפלישה לארץ ישראל. באמצע 1917 עזב טרומפלדור את לונדון ויצא לרוסיה ובסוף אותה שנה אירגן את ההגנה העצמית היהודית כדי להגן על האוכלוסייה היהודית מפני הפוגרומים שהתחדשו. אחרי פרוץ יחידות ההגנה, כעבור שלושה חודשים, ע"י השלטונות הסובייטיים, טרומפלדור נשאר ברוסיה ועבר מאוחר יותר לתורכיה לתקופה של כ-20 חודשים. בתקופה זו נטל חלק בפעילות ציונית נמרצת לפני חזרתו לארץ ישראל באוקטובר 1919. חמישה חודשים אחר כך, ב-1 במרץ 1920, בגיל ארבעים, מצא טרומפלדור את מותו תוך כדי הגנה על תל חי מפני התקפה ערבית על היישוב. המאמר על טרומפלדור מבוסס בעיקרו על שני ספרים בעברית שהודפסו בישראל ב-1955:

1. "יוסף טרומפלדור - ביוגרפיה" שנכתבה ע"י שולמית לסקוב
2. "היהודים, אופיום והקימונו" שנכתב ע"י עזרא יחזקאל-שקד.

סינית אנחנו נדבר אליכם

מאת איתמר אייכנר

אם פעם רק כמה עשרות ישראלים למדו סינית, הרי שהיום יותר מאלף לומדים את השפה, והמספר רק הולך וגדל. "זו שפה קשה", מדווחים התלמידים, "אבל זה מאוד עוזר לעסקים לדעת אותה". ומה חושבים המורים. "לישראלים קשה ללמוד סינית בגלל המנטליות, אבל הם תלמידים חכמים"

לתקשר איתם".
ניקול דוגין (51), מנהלת יבוא בחברה שעובדת עם סין, אמרה כי לימודי השפה עוזרים לה מאוד בעבודה עם השוק הסיני. לעומתם יחיאל כהן (31) למד סימסטר אחד לא לצורכי עבודה - אלא לפני שיצא לטיול. "כשאתה יודע שפה, גם אם ברמה בסיסית, זה עוזר מאוד. אתה לא עומד מולם ובוהה. אתה מתקשר. הקורס הפך את הטיול לחוויה אחרת".

עומד על 80. בסאט אמרו כי בתוך העולם התאגידי לא מורגשת עלייה משמעותית, היות ששם נעשים העסקים עם חברות גדולות שעובדיהן שולטים באנגלית. עם זאת מורגשת עלייה קטנה בלומדים סינית. מטרתם של הלומדים היא להיות מסוגלים לנהל שיחות קלות כדי להפגין כבוד כלפי המארחים. בסקטור המוסדי, לעומת זאת, העבודה היא עם שגרירים ונספחים, אשר במידת הצורך לומדים את השפה בצורה יסודית.

גידול משמעותי במספר הישראלים שלומדים סינית. מבדיקת "ידיעות אחרונות" עולה כי אם לפני כמה שנים למדו רק כמה עשרות ישראלים סינית, כיום המספרים מגיעים ליותר מ-1000 שלומדים את השפה במסגרות שונות. בישראל שלושה מכונים פרטיים ללימוד סינית:

דיאלוג, בית הספר לשפות של האוניברסיטה הפתוחה, וברליץ, בית ספר פרטי המתמחה בלימוד שפות. מספר התלמידים הלומדים בבתי הספר האלה גדל מדי שנה, ונוסף על כך לומדים ישראלים רבים סינית אצל מורים פרטיים.

בבית הספר דיאלוג, המלמד את השפה כבר יותר מ-10 שנים, דיווחו כי ב-2006 הוכפל מספר התלמידים המבקשים ללמוד סינית והגיע ליותר מ-200 סטודנטים.

בשל הביקוש הגובר נפתחו השנה קורסים ללימוד סינית מחוץ לתל אביב: ירושלים, במודיעין ובבאר שבע.

עידית לאופן-פורמן, מנהלת התפעול בדיאלוג, אמרה כי העלייה בביקוש ללימוד השפה הסינית משקפת טרנד בקרב אנשים שמבינים כי סין היא מעצמה כלכלית ושוק העתיד לעסקים. "ניהול משא ומתן עם סינים הוא אמנות בפני עצמה, ויש ללמוד את שפתם ואת תרבותם. הנושא הוא קריטי להתנהלות העסקית מולם ויכול להשפיע על תוצאות הליכי משא ומתן", הוסיפה פורמן.

אחד המורים הוותיקים בבית הספר הוא ליאנסיאנג ליו שחי בישראל כבר 14 שנה. "כל הזמן יש יותר ויותר ישראלים שלומדים סינית", אמר ליו. "לישראלים יותר קשה ללמוד סינית מאשר לאירופים. זה כנראה עניין של מנטליות. עם זאת אני חושב שהסטודנטים הישראלים הם מאוד חכמים ורוצים ללמוד טוב, אבל זה מאוד קשה כי הטונים בסינית קשים מאוד ולפעמים לאותה מילה יש משמעויות שונות עם שינוי טון מזערי, כמו המילה הסינית 'מה', שאם היא נהגית קצר משמעותה אמה, ואם היא נהגית ארוך משמעותה סוס. מי שלא יודע את זה עלול להישמע כאילו הוא מקלל אמה של מישהו".

בסאט סמינרס סיפרו על עלייה של 10% בלימודי הסינית. מספר הסטודנטים כיום

טיפים לעסקים בסין

"הכי חשוב: לחדש להם"

מאת עופר פטרסבורג - כתב "ידיעות אחרונות",

"הסינים רואים בישראל גשר לעולם המפותח" - כך אמר שאול ביטרמן, שהביא לארץ את חברת התשתיות הגדולה בסין, השותפה עם אפריקה - ישראל במרכז הרכבת הקלה בתל אביב.

ביטרמן ציין כי קשרי העסקים עם הסינים מתפתחים בכל העולם. "זה לא רק בישראל". אבל יש הנחיה של הנשיא הסיני להביא לסין כמה שיותר חידושים, ובעניין הזה לישראלים אין מתחרים. אפילו מכונת פיסטוק שמתפצח לבד שהמציאו ישראלים מעניינת היום את הסינים. אצל הסינים ישראל והעם היהודי תופסים מקום של כבוד. ובקרב אלפי סינים יפקדו את ישראל לתיירות, בגלל שיותר סינים מדברים על הנפלאות של ים המלח, המקום הנמוך בעולם".

מה צריך לדעת יותר מהשפה?

"הכי חשוב אצלם זה שוויון. בשביל זה הם יושבים מולך בשולחן פנים אל פנים והם נפגשים רק דרג מול דרג. כשביקר לאחרונה מנכ"ל משרד החוץ בסין, הם הפגישו אותו עם סגני שרים, כי בסין מנכ"ל משרד ממשלתי הוא סגן שר".

"הסינים עוד רואים את ישראל בהערצה גדולה. סין יכולה לפתוח להרבה ישראלים בעולם דלתות כמקשרים בין תרבויות. אבל הכל תלוי במזל וביוזמה. כמו שאמרת, בסין יש מספיק מתורגמנים למי שלא יודע סינית. העניין אצלם הוא לחדש, לחדש, לחדש".

בברליץ מלמדים סינית כבר 15 שנה. שם מדווחים על גידול דרמטי בביקוש ללימוד סינית: בשנתיים האחרונות נרשמה שם עלייה של 400% בהרשמה לקורסים בסינית. בברליץ לומדים אוצר מילים ודקדוק בסימולציות של סיטואציות מחיי היום-יום כדי להכין את התלמיד לסיטואציות שיייתקל בהן כשייסע לסין. באחרונה פתח ברליץ קבוצות ללימוד סינית גם לנוער בבתי הספר התיכוניים בליך ואוהל שם ברמת גן. רק תלמידים מצטיינים זוכים להתקבל לקבוצות.

גם באקדמיה ניתן ללמוד סינית - בחוגים ללימודי מזרח אסיה הזוכים לפופולריות עולה מדי שנה. על פי ההערכות כ-340 סטודנטים לומדים כיום סינית במסגרות אקדמיות.

עודד ארבל, הנספח הכלכלי של ישראל בסין, אומר כי השוק הסיני נמצא בצמיחה של 10% כבר שני עשורים ועדיין רחוק מלמצות את הפוטנציאל שלו בהרבה תחומים. "ישראל נהנית ממוניטין טוב בסין הן מבחינה טכנולוגית והן מבחינה אנושית. הישראלים נחשבים בסין לחכמים. מערכת היחסים העסקית מושתתת על אמון ועל הקשר האישי. רכישת השפה, גם אם לא על בוריה, מעידה על מחויבות של איש העסקים ועוזרת לקרבה ולאמון".

ליאור בסקינד (47), איש עסקים שעוסק ביבוא מהמזרח, לומד בדיאלוג זו השנה השנייה. "זה הרבה כאב ראש", סיפר בחיך. יש אלפי סימנים, אתה צריך לזכור מילה שהיא ציור מסוים, שלא תמיד יש בו היגיון. יש מילים שיש להן ארבע משמעויות שונות אם הוגים אותן אחרת. אבל בסופו של דבר זו חוויה כשאתה נפגש עם אנשים ומסוגל

הקהילה היהודית בקאיפנג, סין - אי של שלווה יחסית בגלות

מאת: שו שין*

ההיסטוריה של הפזורה היהודית בקאיפנג (kaifeng) שבסין היא המתועדת ביותר בקרב כל הקהילות היהודיות בסין הטרומ-מודרנית. המידע הזמין, אף כי הוא מקוטע, מצביע מעל לכל ספק סביר כי יהדות קאיפנג הייתה בעיקרה ממוצא פרסי והגיעה לסין בערך במאה ה-11. אפשר שהזדמנות עסקית הייתה אחד ממוקדי המשיכה שגרמו להם לבוא לסין. קרוב לוודאי ש"דרך המשי", נתיב התנועה העיקרי בין סין לבין האזור הפרסי באותה תקופה, הייתה הדרך בה הגיעו היהודים לקאיפנג, בירת סין בשנים 960-1127 וכיום עיר במחוז הנאן (Henan).

ההיסטוריה של יהדות קאיפנג שנמשכה ברציפות כשמונה מאות שנה, היא יוצאת דופן בתולדות יהדות העולם. בדרך כלל, ההיסטוריה של היהודים בפזורה מותנית לא רק במורשתם, במסורתם, ביכולת ההסתגלות שלהם ובלידותם אלא גם בסביבה החברתית של ארץ מגוריהם. התפתחותה, צמיחתה ונפילתה של הקהילה היהודית בקאיפנג מקבילה באופנים רבים לעלייתה ושקיעתה של החברה הסינית בכלל ושל העיר קאיפנג בפרט.

התפתחות

התקופה המוקדמת והשלב המכונן של הקהילה היהודית בקאיפנג נמשכת מאז הגיעם לקאיפנג ועד למחצית הראשונה של המאה ה-14. מאחר שהרשימות והמסמכים מאותה תקופה מועטים ואינם רצופים, הידע שלנו אודות ההיסטוריה המוקדמת של יהדות קאיפנג מוגבל. אנו יכולים לשער כי הקיסרים של סין הרשו ליהודים להישאר בקאיפנג ולשמור על חוקיהם ומנהגיהם, כי הורשו להשיג רכוש וליהנות מאותן הזכויות שמהן נהנו הנתינים ילידי המקום, וכי עד מהרה נתקבלו בהצלחה מרובה בתוך הסביבה החדשה וחיו בשלום ובנחות עם אנשי המקום. בכוחות עצמם הקימו את בתיהם ואת עסקיהם והחלו להינות מהחיים של ביטחון ויציבות. לא היה להם צורך לחשוש מפני רדיפות דתיות מכיוון שהחברה הסינית היא חילונית והסינים מגלים סובלנות כלפי שונות ושוויון נפש כלפי אמונתם של אנשים. לפיכך יכולים היהודים לקיים את דתם באופן חופשי.

על פי מסמכים סיניים, היו העשורים הראשונים לאחר הגיעם תקופה טובה ליהודי קאיפנג. כלכלת העיר שגשגה והעניקה הזדמנויות רבות לסוחרים. יהודי קאיפנג שהיו

חלק ממעמד הסוחרים בעיר הרוויחו כנראה היטב והדבר תרם לתחושת הנחות לגור בעיר ולהיות לתושבי-קבע.

מובן מאליו כי בחייהם של יהודי קאיפנג היו עליות ומורדות. במחצית הראשונה של המאה השתים-עשרה, הם סבלו כנראה, ככל תושבי העיר, מן הפרעות עקב המלחמה בין חצר סונג (Song) שנוסדה לראשונה בשנת 960 ובירתה קאיפנג לבין הטטארים שכוחם הלך וגבר בהתמדה וב-1127 אילצו את קיסרי סונג לנטוש את קאיפנג כבירת המדינה ולהעביר את בירתם להאנגצ'ו (Hangzhou) במזרח סין.

אין יודעים בבירור מה קרה ליהודי העיר. עם זאת, יש להניח כי הסבל הכללי לא פסח עליהם. רבים מהם ודאי מתו והשאר, כמו סינים רבים אחרים, עזבו את העיר יחד עם חצר קיסרות סונג. גודל האוכלוסייה פחת כמובן.

לעומת זאת, היהודים שנתרו בקאיפנג לא סבלו כנראה מיחס עוין מצד השליטים החדשים. הטטארים, שהם עצמם היו מיעוט, ניהלו אף הם אורח חיים שונה ולפיכך ודאי היו סובלניים. כאשר השליטים הטטארים בחרו בקאיפנג כעיר בירתם, העיר נבנתה מחדש. כלכלתה שבה עד מהרה לפרוח. מצבם של היהודים השתפר במידה רבה במחצית השנייה של המאה השתים-עשרה, שכן היה ביכולתם לרכוש חלקת אדמה ולהשיג היתר מן השלטונות לבנות בית-כנסת, לראשונה בקאיפנג. מאורע זה מגלה כי הקהילה לא זו בלבד שהשתקמה אלא אף שגשגה במידת-מה.

על פי רשימותיהם של היהודים עצמם, החלה בניית בית הכנסת ב-1163 וקרוב לוודאי שהושלמה באותה שנה. ניתן לראות בכך חלק ממאמץ גדול לבנות מחדש את קאיפנג לאחר שהטטארים כבשוה ב-1127 והשתמשו בה כבירתם במשך תקופת הכיבוש. אין אנו יודעים מה היה גודלו של בית הכנסת, אולם הקמתו של בית תפילה מעידה כי היהודים ראו את חייהם כבטוחים ויציבים יותר מאשר קודם לכן. ללא קשר למצב האמיתי, אנו יכולים לומר בוודאות כי הקהילה הכתה שורשים באדמת סין באותה תקופה. קאיפנג הייתה להם לבית והקהילה פתחה דף חדש שהכין את אנשיה לנהל חיים יהודיים בעולם מוזר זה במשך שבע מאות השנים הבאות.

כמאה שנה לאחר מכן, ב-1279, נבנה בית כנסת חדש בהיקף גדול יותר, ברישיון מיחד

מן השלטונות. משני מאורעות מתועדים אלה המתחייבים לבית הכנסת אנו יכולים לטעון כי פעילות דתית יהודית הייתה חלק מקובל בחיי העיר.

מן המאה ה-13 ואילך נשלטה סין על ידי המונגולים, אשר יסדו את שושלת יואן (Yuan) משנת 1279 עד 1368. מקורם של שבטי המונגולים כרוצים רוכבי-סוסים בערבות מונגוליה. ב-1206, תחת מנהיגם צ'ינגיס (ג'ינגיס) חאן, שפירוש שמו הוא "שליט העולם", הלכו מחיל אל חיל. ממלכתם השתרעה עד מהרה מסין, על פני רוב אסיה, אל תוך רוסיה ודרום אירופה. כדי לנהל אימפריה ענקית זו הם סמכו על העמים המשועבדים להם ועל זרים.

בדרך כלל המונגולים לא בטחו בסינים בני האן (Han). (בני האן הם מאז ומתמיד רוב החברה הסינית ונחשבים ליוצרי התרבות הסינית). הם השעו את שיטת הבחינות האימפריאלית, שהייתה השיטה המסורתית לבחירת פקידי ממשלה מימי שושלת טאנג (Tang). במקום זאת הם השתמשו ככל האפשר בזרים. לדוגמה, מרקו פולו, תייר מאיטליה, שירת את הקיסר המונגולי קוואלי חאן כפקיד בכיר במשך שנים רבות. מסמכים רבים של שושלת יואן מעידים כי המונגולים ניסו לכפות את אורח חייהם על נתיניהם. צו מונגולי אוסר על היהודים ועל מוסלמים שחיטה לפי דתם, מכיוון שהקיסר נעלב כאשר נודע לו כי בני קהילות אלה מסרבים לאכול בשר של חיות שאותן לא הרגו כמו ידיהם.

הידע שלנו אודות יהדות קאיפנג במשך תקופת שושלת יואן אף הוא מוגבל למדי והוא מבוסס על חומרים זמינים מעטים בלבד. עם זאת ביכולתנו לומר כי מסורות סיניות החלו להסתנן אל חייהם במשך תקופה זו. התרבות הסינית המדגישה תמיד את חשיבות המסורת והמשכיותה, אפשרה ליהודי קאיפנג לשמר את אורח חייהם המסורתי. התפיסה של שושלת-יוחסין, אחת המסורות הסיניות החזקות ביותר, המייחסת מוצא משותף לאדם אחד, הייתה בעלת השפעה עצומה. הדגש הסיני על קשרים שבטיים חיזק את ערכי המשפחה ואת קשרי המשפחה היהודית ואלה תרמו לחיזוק הקשרים העדתיים של היהודים. ההיסטוריה מוכיחה כי שושלת היוחסין העניקה יציבות לחברה הסינית במשך אלפי שנים. בשילוב עם ערכים יהודיים, נראה כי היא תרמה גם ליציבותה של הקהילה היהודית בקאיפנג במשך כמה מאות שנים.

יש להוסיף כי פנים חדשות הצטרפו לקהילה היהודית בקאיפנג בתקופה זו ובמיוחד בתקופת יואן. מן המפורסמות היא העובדה כי המונגולים פלשו לאסיה התיכונה ולאירופה והביאו משם עבדים רבים, בעיקר מפרס ומאראצות ערב ולבטח היו בהם גם יהודים. לאחר שחרור השבויים, ייתכן כי מקצת היהודים התיישבו בקאיפנג. ראייה מוצקה לנוכחות של יהודים חדשים היא בכך שהתפילות בימי חול, בשבת ובחגים דומות לסדרי התפילה של הרמב"ם ושל יהודי תימן. מסורות אלה של סדרי תפילה שלא נוצרו עדיין בתקופה שבה הגיעו לראשונה יהודים לקאיפנג, יכולות היו להגיע אליה רק על ידי יהודים שבאו מבחוץ.

תור הזהב

במחצית השניה של המאה ה-14, שוב עברה החברה הסינית שינוי גדול. המונגולים הודחו ובני האן (ילידים סינים) יסדו את שושלת מינג (1368-1644) (Ming). משחזר הרוב האתני של הארץ לשליטון, היו רוב הסינים מאושרים יותר מכפי שהיו תחת השלטון המונגולים, בעיקר מכיוון שמשמעות הדבר הייתה החזרת עטרת קונפוציוניזם והמסורות הסיניות ליושנה בחברה ובחיי האנשים.

במשך תקופה זו נכנסה הקהילה היהודית בקאיפנג למען "תור זהב". בשונה מן היהודים באירופה ובמזרח התיכון בתקופה זו, יהודי קאיפנג היו מעורבים באופן מלא בהזדמנויות שנפתחו בפני שכניהם, לרבות בענייני ציבור ובשירות הממשלה.

בהיותם קשורים עם המעמד הפיאודלי השליט ורב העוצמה, היו היהודים מעורבים עוד יותר בחיי המסחר ובלמודים בעיר. ב-1390 הוענקה להם קרקע וזכויות נוספות על ידי טאי צ'ונג (Dai Zhong), מייסד שושלת מינג. ב-1421 ניתנה רשות על ידי הקיסר לבנות מחדש את בית הכנסת. כדי להראות את הכרת תודתם, הציבה הקהילה היהודית לוח זיכרון קיסרי בבית הכנסת. ב-1445 נוספו כמה בניינים חדשים למתחם בית הכנסת. עובדה זו מעידה כי קהילת יהודי קאיפנג נהנתה משגשוג ומגידול במספר חבריה. ב-1461, נהרס בית הכנסת לחלוטין בשיטפון של הנהר הצהוב, אולם הוא שוקם במלואו על ידי הקהילה. אל הבניין החדש נוסף אולם אחורי ומבחוץ נוסף מסדרון המקשר עם האולם הקדמי. ספרי תורה חדשים הושגו מקהילות יהודיות בערים אחרות בסין, כגון נינגו (Ningbo) וינגצ'ו (Yanzhou), על פי מסמכיהן. המאמץ שנדרש לענייני ציבור אלה לא עיכב הישגים יהודיים בפקידות הסינית ובמקרים רבים הקצב אף הוחש.

מספרם של היהודים שעברו את הבחינות הקיסריות עלה באופן דרמטי עם חלוף הזמן. לדבריו של דונלד לסלי (Leslie), הרישום משנת 1489 מונה שמות של שלושים ושניים יהודים, לרישום משנת 1512 נוספו שני שמות חדשים, הרישום משנת 1663 מונה שלושים

ושלושה שמות של פעילים משנת 1642 ועד 1663 ולרישום משנת 1679 נוספו עוד חמישה שמות. אנשים אלה מילאו כולם תפקיד חשוב בקהילה. ברישום משנת 1663 רשימה של 241 שמות, כולל 21 פקידים של הקהילה ו-38 פקידים אזרחיים, צבאיים, מלומדים ופקידי רפואה בחברה הסינית.

הרישום מ-1489 מעניק כמה תובנות באשר ליהדות גדלה זו. פעילויותיה המסחריות לא היו מקומיות בלבד. כפי שצוין, יש ראיות למסעות של יהודים אל ערים אחרות לרגל עסקים. אחת הדוגמאות היא הסיפור אודות סוחר יהודי שנדבק בחולירע בעת מסע לעיר השכנה כדי לקנות סחורות עבור העסק המשפחתי. הקשרים עם יהודים בערים סניות אחרות כגון נינגבו, נינגסיה (Ningxia), אנגצו והאנגצו היו כנראה הן מסחריים והן דתיים.

שושלת מינג הייתה ללא ספק נקודת מפנה במעמדם של היהודים בחברה הסינית. בערך בתחילת המאה החמש-עשרה, יהודי מקאיפנג ושמו אן (An), רופא אשר שירת ב"חטיבת שומרי הראש המרכזית" בהונאן, הועלה לדרגת עוזר למפקד "משמר המדים הרקומים" וניתן לו שם משפחה חדש, צ'או (Zhao) ושם פרטי, צ'אנג (Cheng). לפי מקורות סיניים כבוד זה הוענק לו משום שהלשין על הנסיך שהתגורר בקאיפנג, אף שהמקור היהודי אינו רומז על כך. לאירוע זה נובעת חשיבות רבה מאד. ראשית, הוא מוכיח כי יהודי זה התנהג בצדק ובאומץ לב והיה נאמן לשליטו, הקיסר. אין תימה בכך שקיבל תוארי כבוד מן הקיסר, לרבות שם חדש. במשך תקופת מינג המוקדמת לא הורשו זרים לשנות את שמותיהם, אולם הקיסר שינה את שמו אל אן צ'אנג (כמה מלומדים סבורים כי שמו העברי היה חסאן) לצ'או צ'אנג. (שפירושו בסינית: "צ'או הישר"). הייתה זו מסורת של חצר המלוכה להעניק שמות-כבוד כפרס על שירות או הישגים יוצאים מן הכלל והיה זה, ללא ספק, אחד הציונים לשבח החשובים ביותר שקיבלו יהודי מקאיפנג אי פעם.

היהודי אן לא היה חבר הקהילה היחיד שנחל הצלחה בחברה הסינית. היו עוד הצלחות רבות כאלה. למשל, קאו ניאן (Nien) נעשה קונג שנג (Gong Sheng), תואר המוענק עבור הצטיינות בלימודים, והיה לאקדמי מוסמך במכללה הקיסרית בתקופת סואן-די (Xuan-di) 1426-1436 [di]. לאחר שעבר את הבחינות הקיסריות, התמנה לשופט מחוזי באזור שי (She) שבמחוז אנ-קואי (Anhui). אי זון (Chun) מ"חמולת" א, אף הוא יהודי מקאיפנג, קיבל את התואר המכובד צ'ו יאן (Ju Ren), שהוענק מאז תקופת שושלת טאנג למלומדים שעברו את בחינות הקיסריות ברמה המחוזית. ב-1447, הוא התמנה לסגן מנהל הלימודים במחוז סאנדונג (Sandong) ולאמרכל של משק הבית של הנסיך דה (De).

הישגים אלה קשורים במידה רבה למדיניות של שושלת מינג כלפי שיטת הבחינות לשירות

המדינה. מערכת שירות המדינה נוצרה כדי לבחור פקידי ממשל על בסיס הצטיינות. המסורת של גיוס אנשים בעלי כשרונות אל הפקידות הממשלתית הפכה לנוהג כללי במשך תקופות שלטון של שושלת טאנג ושושלת סונג. כאשר המונגולים כבשו את סין במאה ה-13, נזנחה השיטה עקב העדפתם של המונגולים לסמוך על פקידים לא-מלומדים שעליהם אפשר היה לפקח ביתר קלות.

לאחר ששושלת מינג באה במקום המונגולים, השיטה הוחזרה על כנה ואף שוכללה ונצרפה מסיגיה. היו שלוש רמות של בחינות שנערכו אחת לשלוש שנים. מי שעבר את כל הבחינות היה ראוי למשרה רמה. הצעדים שנקטו בני שושלת מינג פתחו את הדלת המדינית ליהודים כמו לכל האחרים. הם העניקו סולם שבאמצעותו יכולים היו היהודים לטפס בחברה הסינית. הצלחה בשיטת הבחינות לשירות המדינה הביאה עמה עושר, ביטחון והכרה. אין פלא אפוא כי יהודים כה רבים התגודדו כדי להירשם לבתי ספר סינים, למדו בחריצות והתכוננו לבחינות. לפי כמה ידיעות, רק אחד מכל כמה אלפי אנשים שניגשו לבחינות, אכן עבר אותן בהצלחה. אולי בשל עדיפותם בהשכלה ובכשרון או בשל הרגליהם הנובעים מן המסורת היהודית של לימוד כתבי הקודש והתלמוד, זכו יהודי קאיפנג לדרגות רשמיות מעל ומעבר לכל יחס למספרם. משערים כי במועד מסוים אחד, עברו יותר משלושים יהודים את בחינות הקיסריות ברמות שונות.

ב-1489, לציון השלמת בנייתו מחדש של בית הכנסת, הוצבה מצבת-זיכרון מאבן בחצר בית הכנסת. הכתובת משנת 1489 היא הראשונה מבין מסמכים כתובים ויקרי-ערך שנשארו מקהילת קאיפנג והם מקור המידע העיקרי שברשותנו אודות ההיסטוריה המוקדמת של הקהילה. מן הכתובת אנו למדים כי יהודי קאיפנג נעשו סינים במובנים שונים. בכל האמור בלבוש, שפה וצורת חיים, אולם הם דבקו באדיקות בטקסיהם ובמנהגיהם הדתיים המסורתיים. מבחינת עושרה וביטחונה של הקהילה, מבחינת היותם של היהודים מעורבים בחיי החברה המארכת ומבחינת השגשוג של החיים הדתיים, אין ספק שהקהילה בקאיפנג נכנסה לתור הזהב. אפשר שההוכחה האיתנה ביותר לכך היא הטיפול המסור בבית הכנסת, אשר שופץ באופן תדיר כדי לשמרו במצב טוב. הרישומים מעידים כי בית הכנסת נבנה מחדש או שופץ שש פעמים במשך תקופת שושלת מינג.

הישגיהם של יהודי קאיפנג היו מעולים. יותר מ-20 מהם היו בעלי דרגות; ארבעה עשר שירתו כפקידים רשמיים בחצר הקיסר או כקציני צבא וארבעה היו רופאים רשמיים, אחד מהם שירת ישירות את הנסיך. לגבי קהילה קטנה אחת היה זה באמת הישג מרשים. בדרך כלל, יהודי קאיפנג בתקופה זו ובעיקר במאה ה-16, גילו כושר הסתגלות ויזמות יוצא דופן. אין ספק שכולם אימצו לעצמם שמות

משפחה סיניים. מניין כי הם אימצו רק שמות משפחה מסוימים ועד המאה ה-17 נותרו בשימוש רק שבעה שמות משפחה סיניים: צ'או, לי, גאו (Gao), ינג (Jin) צ'אנג (Zhang). לפי סיפור נפוץ בקאיפנג, כל מי שלא נשא אחד מן השמות האלה לא נחשב ליהודי. נוסף על כך, הם דיברו סינית, לבשו בגדים בסגנון סיני ועשו דברים רבים לפי מנהגים סיניים. יהודי קאיפנג מעולם לא היססו לאמץ יסודות מן התרבות הסינית ועם זאת המשיכו לדבוק באמונתם.

מובן מאליו כי מעמדם החברתי של יהודי קאיפנג עלה במשך תקופה זו, בעיקר בשל הצלחתם בכניסה אל שורות הפקידות הרשמית. קידומם ניכר ביותר החל במאה ה-15 ועד המאה ה-17, כפי שאושר באמצעות תוארי הכבוד של הסיניים שהיו קשורים אל הקהילה ומעורבים בהכנת לוחות הזיכרון בשנים 1489, 1512, ו-1663. במאה ה-15, היו הלא-יהודים הקשורים ללוח הזיכרון מ-1489 רק מלומדים מקומיים, בוגרי תואר ראשון בדרגת לינג-סאן (Lin-shan). במאה ה-16, היו הסינים הקשורים ללוח הזיכרון משנת 1512 פקידים בדרג המחוזי, בעלי תואר דוקטור. במאה ה-17, הסינים הקשורים ללוח הזיכרון משנת 1663 היו שרים בממשלה הקיסרית או צירים בדרג המדינה. הדבר מעיד על עליית מעמדה החברתי של הקהילה ועל הכבוד וההערכה שהקנו לה ידידים מקרב השרים והצירים הקיסריים.

הישגיהם של יהודי קאיפנג בתקופה זו הקנו להם מקום של כבוד בחברה הסינית. הם מוזכרים עתה לעיתים קרובות ברשומות הגיאוגרפיות, אולי בפעם הראשונה. למשל, הרשומות המקומיות של קיאנגפו (Xiangfu), האזור שבו נמצאת העיר קאיפנג, כוללת מידע על מספר בלתי מבוטל של יהודים בעלי תואר. רשומות מאזורים אחרים של סין מתעדות את הצטיינותם של יהודי קאיפנג שהוצבו לשירות באזורים אלה. הרשומות האזוריות של קאנסו (Kansu) מתעדות יהודי מקאיפנג ששירת כקצין בצבא בשנת 1900. בערך בשלהי המאה ה-16 ובתחילת המאה ה-17 יצאה מקרב יהדות קאיפנג המשפחה המפורסמת הראשונה, משפחת צ'או. במשך מאה השנים הבאות, לפחות עשרה מבני משפחה זו זכו להצלחה יוצאת מן הכלל בחברה הסינית ומילאו תפקיד חשוב בקהילה. מעמדם בחברה הסינית היה גורם חשוב בשגשוגה ובחיזוק מעמדה של הקהילה היהודית.

כניסתם של יותר ויותר יהודים אל שורות הפקידות הרשמית הסינית, עוררה מצב חדש. אנשים מבריקים רבים נאלצו להוציא את מיטב שנותיהם הרחק מקאיפנג מכיוון שחוקי הממשלה אסרו על פקידים רשמיים לשרת בערים שבהם נולדו. רישומים מעידים כי יהודים רבים הוצבו למשרות באזורים מרוחקים של סין. למגמה זו נודעה השפעה

חמורה על חיי היהודים בקאיפנג ותרמה להתבוללותם בסופו של דבר.

החינוך הקונפוציאני, לפיו לומדים כתבים סיניים קלאסיים ותו לא, היה לגוף היחיד להשכלה שהבטיחה הצלחה במערכת שירות המדינה ולכן היה לו כח השפעה רב בתהליכי אימוץ תרבות זרה והתבוללות. אף כי זימן ליהודים מוכשרים גישה לקריירת רמות-דרג, הוא גם הטמיע אותם בתוך התרבות והחברה הגדולות יותר והניע אותם לאמץ סגנון וטעמים של תרבות סינית. תהליך זה התנגש בהשכלה המסורתית של העם היהודי, המבוססת על התנ"ך והתלמוד. אין ספק כי רבים מקרב המוכשרים והשאפתנים ביותר בקרב חברי הקהילה החלו לזנוח את תוכנית הלימודים היהודית-מסורתית במאמציהם לרכוש בקיאות מקצועית הנדרשת על פי החוקים הקונפוציאניים. ידוע לנו כי קאיפנג שמרה על קשר עם קהילות יהודיות אחרות בסין. במאה ה-15 היו לקהילה היהודית בקאיפנג קשרים תדירים עם יהודים בנינגפו (Ningpo), האנגצו יאנגצו, ונינגסיה (Ningxia). לדוגמה, ב-1462 השיגה הקהילה בקאיפנג שני ספרי תורה מנינגפו, לאחר שספרי התורה שלה אבדו בשיטפון של הנהר הצהוב. היהודים ביאנגצו עזרו בכתיבת לוח הזיכרון ב-1512 והעניקו ספר תורה.

דיונים אודות תור הזהב של הקהילה היהודית באיפנג מתמקדים תכופות בהיטמעותה בתוך החברה הסינית. אין להכחיש את המגמה, אולם היה זה תהליך ארוך ואיטי. שמירת זהותם היהודית עמדה בראש מעייניהם של יהודי קאיפנג במשך מאות שנים. דוגמה לכך ניתן לקבל מתוך התבוננות מקרוב על האופן שבו אימצה הקהילה שמות סיניים. רשימת לסלי של שמות ההולדת של בני משפחת אי, המבוססת על עיון מעמיק בספר הקהילה הכתוב בסינית ובעברית, מוכיחה בבירור כי חלפו כשמונהאושעה דורות לפני ש"חמולת" אי חדלה להשתמש בשמות עבריים.

החיים אחרי השיטפון ב-1642

שני מאורעות עיקריים, האחד - אסון טבע מקומי והאחר - התקוממות לאומית, בישרו את קיצו של תור הזהב של יהדות קאיפנג. לשניהם היו השפעות מרחיקות לכת על ההיסטוריה של הקהילה. המאורע המקומי היה השיטפון של הנהר הצהוב, ב-1642, שהרס לגמרי את העיר קאיפנג, המאורע הלאומי היה שינוי השושלת הקיסרית. שושלת מינג ששלטה בסין במשך כשלוש מאות שנה, הודחה לא על ידי מרד האיכרים שבעטיו התרחש השיטפון ב-1642, אלא על ידי בני המאנצ'ו (Manchu), קבוצה אתנית מצפון-מזרח סין, הוזמנו אל עיר הבירה כדי להציל את הקיסר, בן שושלת מינג, מהתקוממות האיכרים. ב-1644 שלח קיסר מינג האחרון יד בנפשו ושושלת חדשה של בני מאנצ'ו, שושלת צינג (Qing) נוסדה ושלטה בסין מ-1644 עד 1911.

מימיו השופים והסוערים של הנהר הצהוב עלו על גדותיהם כפי שקורה לעיתים קרובות, בנחשול אדיר המכונה לעיתים "צורה של סין". השיטפון של 1642, לעומת זאת, לא נגרם על ידי איתני הטבע אלא על ידי בני אדם. העיר הייתה נצורה על ידי מורדים במשך ששה חודשים, אולם כאשר התברר כי לא תוכל להחזיק מעמד עוד זמן רב, ציווה מושל קאיפנג להרוס את הסכרים בתקווה שמימי הנהר הצהוב ישמידו את צבא המורדים. הסכרים נפרצו אולם במקום לפגוע במורדים, שטפו המים הסוערים את העיר הבנויה נמוך יותר ממפלס הנהר והטביעו אוכלוסייה אזרחית בלתי-מוכנה. מאוכלוסייה שמנתה 387,000 איש נותרו רבבות ספורות של ניצולים.

זה היה השיטפון הגרוע ביותר בתולדות העיר מאז המאה הרביעית וקאיפנג נחרבה כמעט עד היסוד. יותר ממחצית האוכלוסייה היהודית נספתה ורק כמאתיים משפחות הצליחו בקושי להימלט מן המבול. טבלת הזיכרון מ-1489 מציינת כי היו שבעים "חמולות" בקהילה ומונה שמות של שבע עשרה מהן. כאשר לבסוף יכולים היו הניצולים לשוב לבתייהם אחרי השיטפון, ירד מספן של החמולות לשבע: לי, ינג, שי, צ'או, גאו, אי וצ'אנג (Zhang). כל החמולות האחרות נעלמו. כאשר אי טיאן (Taien) פגש את ריקי (Ricci), הוא ציין כי היו עשר או שתיים עשרה חמולות של בני ישראל בקאיפנג.

ואנג יסיה (Yishu), מי שהיה אוצר המוזיאון העירוני של קאיפנג, סבור כי מקצת החמולות נמחו בשיטפון אולם אחרות לא שבו עוד לעיר אלא היגרו לבתים חדשים באזורים אחרים של הארץ. תהא הסיבה אשר תהא, מעתה היו ליהודים רק שבעה שמות משפחה.

הקהילה לא שבה עוד להיות מה שהייתה. יהודי קאיפנג איבדו לא רק את בתייהם ורכושם אלא גם את "בית האל" שלהם. נורא מכל היה גורלם של ספרי התורה וכתבי הקודש שלהם ששקעו מתחת למים שכיסו את בית הכנסת. מאחר שהתורה חיונית לקיום היהודי, היו תוצאות האובדן של כתבי הקודש נוראות, מכיוון שלא היה סביר שהקהילה תוכל להשיג עותקים חדשים בהיותה מבודדת מקשרים עם יהודים אחרים. בהשראת הרב שלהם, הצילו היהודים כמה טקסטים שניזוקו והיו מסוגלים להעתיקם.

למזלה, היה לקהילה בסיס כלכלי וחברתי מוצק ביותר לפני השיטפון. לכן יכולים היו חברי הקהילה לשקם את חייהם ואת בית הכנסת שלהם. מאמץ רב הושקע בהשגת מטרה זו. הם ערכו סקר באתר של חורבות בית הכנסת כדי לשחזר את תכנונו וממדיו המקוריים, השיגו רישון רשמי לבניית בית כנסת וגייסו כספים לשיקומו.

כל שבע החמולות תרמו כסף לבניית בית הכנסת. גם יחידים רבים תרמו כסף לתיקון והעתקה של ספרי תורה. הפרויקט החל ב-

1653 ונשלם והוקדש כעבור עשר שנים. המצב מזכיר את בנייתו מחדש של בית המקדש השני. ניתן להבין את להט האמונה והמסורת של יהודי קאיפנג באמצעות העובדה שהעיר עצמה לא שוקמה אלא עשר שנים אחרי שהושלם בית הכנסת.

ב-1663, הושלמה בנייתו של מתחם בית הכנסת החדש והמפואר, באתר הישן. שלושה עשר ספרי תורה הוכנסו לארון הקודש. תגיגה גדולה התקיימה לכבוד חנוכת בית הכנסת. הוקמה מצבת זיכרון מאבן כדי להנציח את המאורע; הכתובת שעל לוח הזיכרון מספקת מידע רב ומפורט אודות יהדות קאיפנג ובית הכנסת שלה.

הקהילה היהודית בקאיפנג המשיכה לשגשג חרף אסון הנהר הצהוב. צ'או יינצ'אנג (Zhao Yingcheng) למשל, ניגש לבחינה הקסרית ב-1645, שלוש שנים בלבד לאחר השיטפון ועבר אותה בתואר צ'ו-ין. שנה אחת לאחר מכן קיבל תואר יין-שי, התואר הגבוה ביותר שקיבל אי פעם יהודי מקאיפנג. הוא מונה לסגן הנציב לפיקוח במחוזות פוקיאן (Fujian) והגוונג (Huguang). אחיו, צ'או ינגטו (Yingdou), השיג כבוד דומה מיד אחיו ושירת כשופט מחוזי במחוז יואנג (Yunnan). ב-1679 הקימה חמולת צ'או לוח זיכרון באולם המשפחתי. הנה כי-כן, חרף החורבן והצמצום בגודלה, שבה הקהילה לחיות את חייה כמעט כרגיל.

את המצבה של יהדות קאיפנג בתחילת המאה ה-18 תיארו שני מייסונים יסועים, גוזאני (Gozani) ודומנגה (Domenge), שביקרו בעיר. הם מצאו בה קהילה קטנה אך משגשגת אשר שמרה עדיין על החגים וקיימה תפילות בשבת. הם השתמשו באותיות שאותן למדו לקרוא מילדות ורבים אף ידעו לקרוא ולכתוב עברית, כפי שראיתי כמו עיני; וכל אימת שכתבו עברית, הם השתמשו בניקוד לציון התנועות. הם קראו לחמשת חומשי התורה בשמותיהם העבריים הנכונים. בשיחותיהם התמזגו בחמשת חומשי התורה גם באגדות רבות שמקורן, ללא ספק, במסורת הרבנית של התלמוד. אני משוכנע כי חלק מן התנ"ך ובמיוחד הגרסה העברית של החומש הושג על ידם בחשאי ותמורת כסף רב. הם קיימו ברית-מילה ביום השמיני לאחר הלידה וחגגו את הפסח וכו'. הם שמרו את יום השבת באדיקות והקפידו שלא להדליק אש לצורך בישול מזון, אלא לבשלו ולהכינו יום קודם.

שקיעת הקהילה

אף כי הקהילה היהודית בקאיפנג הצליחה לבנות מחדש את בית הכנסת שלה, החלו להופיע סימני שקיעה. היו לכך סיבות פוליטיות, כלכליות וחברתיות.

שינוי חשוב במבנה הפוליטי של סין מממשש ובא. כאמור לעיל, הודחה שושלת מינג ובמקומה באה שלשלת צ'ינג של בני המאנצ'ו, הלאומנים, שגילו עוינות כלפי קבוצות אתניות אחרות. דבר זה ניכר, בין השאר, על ידי

הכרזה קיסרית מ-1731 המזכירה לאנשי הממשל המקומיים כי דת אינה שיקול נאות בפסיקה בתיקים אזרחיים. פקידים סיניים באזורים בעלי אוכלוסיות מוסלמיות ניכרות קיבלו החלטות עוינות לגבי מוסלמים בשל דתם והדבר הוביל לבסוף להתפשטותן של התקוממויות מוסלמיות.

המרכז הכלכלי של סין עבר לערי החוף המזרחי. מאחר שחשיבותם של נתיבי הסחר היבשתיים פחתה, קאיפנג וערים אחרות בפנים הארץ התרחקו בהדרגה יותר ויותר מן הפעילות הכלכלית העיקרית וקאיפנג הייתה לעיר-בירה אזרחית בלבד. היא הצטמצמה לא רק בממדיה אלא גם מבחינה כלכלית ומסחרית.

בתחילת המאה ה-18 גברו גם המתיחות והמחלוקות בין הממשלה הסינית לבין הכנסיה הקתולית, מכיוון ששליטי שושלת צ'יאנג גילו עמדה עוינת יותר ויותר כלפי הנוצרים והזרים. ב-1704, בהקשר למחלוקת בענייני פולחן שנדונה לעיל, הוציא האפיפיור קלמנס ה-XI צו האוסר על נוצרים סינים לקיים טקסי פולחן סיניים. הדבר הכעיס את הקיסר קאנג סי (Kang Xi) ובתגובה לצו החלה ממשלת סין בגירוש מייסונים מן המדינה.

המצב החמיר עם עלייתו לשלטון של הקיסר יונג-צ'אנג (Yung Cheng) ב-1723. כדי למנוע התערבותם של מייסונים בענייניה של סין, ב-1725 הורה צו קיסרי לכל המייסונים הפועלים בקרב הסינים לעבור למאקאו, אי לחופה הדרומי של סין שהיה מושבה פורטוגזית, או לעזוב את הארץ. ב-1783, פורקה "אגודת ישו" בסין בתוקף צו של חצר הקיסר. לאחר מכן, כ-1800 מייסונים נוצרים בסין, הותקפו ונשדדו לעיתים קרובות. גירוש המייסונים הגביר את בדידותה של סין משאר העולם ולכך היו השלכות עמוקות על יהודי קאיפנג. הגירוש הותיר אותם בודדים כפי שלא היו מעולם, שכן, הכמרים הנוצרים היו הקשר היחיד שלהם אל העולם מחוץ לסין. כדבריו של לסלי: "היהודים היו עתה מנותקים לחלוטין מן המייסונים הקתולים אשר ניתן להניח כי העניקו להם עידוד מסוים לאחר שקשריהם עם היהדות נותקו עוד קודם לכן". ההיסטוריה מעידה על שקיעתה של סין כולה במאה ה-19 בגלל מדיניות הדלת הסגורה של קיסרות קינג ובשל מלחמות ופלישות רבות, שלא לדבר על אסונות טבע כגון שטפונות ורעב. הייתה ירידה דרמטית באוכלוסיית המדינה ובד בבד ירידה בגודל העיירות והערים. כל אלה ושיטפון גדול נוסף של הנהר הצהוב ב-1841, גבו את מחירם מקאיפנג. ב-1857, בזמן "התקוממות טאיפינג" - מרד איכרים נגד שושלת קינג, עלה הצבא על קאיפנג. כדי להימנע מן הטבח הצפוי, נמלטו רוב תושבי העיר, לרבות היהודים. רבים לא שבו עוד והדבר צמצם עוד יותר את גודל הקהילה. ב-1860 היכה בעיר שיטפון נוסף של הנהר הצהוב. כתוצאה מכך, הצטמצם

גודלה של הקהילה עוד יותר ומעמדה הכלכלי נחלש. קיומה של קהילת יהודית מחייב מסה קריטית כלשהי - אוכלוסייה יהודית בגודל וברמה שגשג מסוימים. מאחר שיהודי קאיפנג נידלדלו ונדחקו אל השוליים הייתה לכך השפעה קשה על קיום מצוות הדת ועל הזהות הקהילתית.

קהילת קאיפנג הייתה מנותקת זמן רב מיהודים בחוץ לארץ. אף כי יהודים במזרח אירופה נרדפו והוכרחו לחיות בגטאות במשך מאות שנים, היה ביכולתם לקיים קשרים עם יהודים אחרים, למטרות דתיות ומסחריות, ולמצוא יורשים לרבניהם שנפטרו. מקהילת קאיפנג נבצר הדבר וכך נעשה קיומה בעייתית.

המצב הפוליטי והחברתי הורע. מרידות של מוסלמים פרצו בדרום-מערב (באזור יונאן) ובצפון-מזרח (קאנג סי [Shanxi]), גאסו וטורקסטאן הסינית בין השנים 1855 ל-1878 ודוכאו באכזריות. מאחר שסינים רבים לא הבחינו בין מוסלמים ליהודים, החלה קהילת קאיפנג לחשוש, לראשונה בתולדותיה, סן תהיה מטרה לפעולה ממשלתית או לאיבה המונית. אל ההתקוממויות המוסלמיות נלווה מרד הבוסרים. המורדים חיפשו במיוחד זרים ונוצרים. יהודי קאיפנג היו אחוזי פחד. כדי להגן על עצמם מפני התקפה הם מחקו בקפידה בעזרת מפסלת את שמותיהם מטבלת הזיכרון שהוצבה במתחם בית הכנסת לפני מאות שנים.

התרוששותם של היהודים נמשכה ומספר העניים עלה. בימים עברו גישרה המסורת של מתן צדקה על הפער בין עושר לעוני אולם עתה הצטמצם הפער ואולי נכון יותר לומר כי העושר היה עתה נחלתם של מעטים מאד וכן קצרה ידם של רוב היהודים מלהתמודד עם הדרישות הגדולות של חיי הקהילה.

לאור האמור לעיל, חדלה הקהילה היהודית של קאיפנג לתפקד כישות קיבוצית או דתית בת-קיימא. במחצית השנייה של המאה ה-19, לאחר מותו של הרב האחרון של הקהילה, הרס בית הכנסת הנטוש ומכירת ספרי הקודש שלה. אף על פי כן, ב-1914-1912, עדיין יכולים היו היהודים לפנות אל השלטונות המקומיים כקבוצה. ההיסטוריה של יהדות קאיפנג נכנסה לשלב חדש. אף כי יהדותה של הקהילה הלכה ונמוגה, הוסיפה להתקיים תחושה של זהות בקרב היחידים אשר תודעתם לא הניחה לזהותם היהודית לגווע בלבבם.

עד סוף המאה ה-19 נעלמו כל כתבי הקודש והספרים. לבסוף, ב-1914, מכרו היהודים את אתר בית הכנסת למיסיון האנגליקאני הקנדי בראשותו של הבישוף וויט (White). לא נגזים אם נאמר כי בכך הגיעו לקצם תולדות הקהילה היהודית בקאיפנג, קהילה גאה ומיוחדת במינה שהתקיימה מן המאה האחת-עשרה.

החוויה היהודית בעיר הסינית קאיפנג היא ייחודית ומשמעותית. ההיסטוריה של הקהילה היהודית בקאיפנג התקיימה הרציפות במשך כ-700 שנה כחברה שומרת מצווה. אין ספק כי היתה זו הקהילה היהודית הדינמית. הפעילה והחשובה ביותר בהיסטוריה היהודית הסינית והעולמית. אין להתעצב על העובדה שהקהילה חדלה להתקיים באמצע המאה ה-19 לאחר מות הרב האחרון שלה ולאחר שביית הכנסת נזנח והצטמצם בסופו של דבר; יש להתפעל מן העובדה כי הקהילה התקיימה במשך תקופה כה ארוכה בקרב אוקיאנוס של סינים ושמרה על מסורתיה למרות התרבות הסינית רבת העוצמה אשר הטמיעה בתוכה כמעט הכל. עם זאת, גם היום, לאחר כ-150 שנה מאז חדלה להתקיים, זהותם היהודית של היחידים רבים אשר אבות-אבותיהם היו חברים בקהילה, עודנה חיה קיימת. תחילת המאה ה-21, צאצאי יהדות קאיפנג עדיין רואים עצמם כיהודים ושומרים על תחושת זהות אתנית חזקה. ההיסטוריה של יהודי קאיפנג היא חלק מתולדות יהדות העולם. אם נתעלם ממנה, הרי שהידע שלנו אודות הדרכים הצדדיות והאפשרויות של קיום יהודי יהיה חסר ומדולדל.

רצף מאורעות בתולדות יהודי קאיפנג:

- 1100 בערך יהודים ממוצא פרסי התיישבו בקאיפנג.
- 1163 יהודי קאיפנג הקימו את בנין בית הכנסת הראשון בסין. האתר נשאר בבעלותם עד 1914.
- 1279 בית הכנסת נבנה מחדש בתקופת שלטונו של הקיסר יואן קובלאי חאן. הוא נקרא "המקדש העתיק של טוהר ואמת".
- 1421-1423 אן סאן, יהודי מקאיפנג, מתמנה לעוזר המפקד של משמר המדים הרקומים ומקבל שם משפחה חדש: "ציאו". ייתכן שהוא היהודי הראשון שנעשה קצין בכיר סיני. הוא זכה למקום ברשומות של שושלת מינג.
- 1421 בית הכנסת עובר שיפוץ גדול בחסותו של נסיך צ'או. כמחווה של הכרת תודה לשלטונות מינג הוצב לוח זיכרון בבית הכנסת.
- 1426 קאו ניאן, יהודי מקאיפנג, מקבל תואר של "קונג שנג" ב-1436 הוא מונה לשופט מחוזי במחוז שי באזור אנהואי, ושירת במשרה זו עד 1450.
- 1445 בית הכנסת שופץ. נוספו כמה בניינים למתחם בית הכנסת.

- 1447 אי צ'ון קיבל תואר "צ'ו ין" לאחר שעבר את בחינות הקיסרות.
- 1461 בית הכנסת תוקן והוגדל אחרי השיטפון של הנהר הצהוב. נוסף האולם האחורי ומבחוץ נוסף מסדרון המחבר את האולם האחורי אל הקדמי. נרכשו עותקים חדשים של ספרי תורה.
- 1457 שני ספרי תורה הובאו לקאיפנג מינגפו.
- 1465-1488 אולם של כתבי קודש נוסף למתחם בית הכנסת.
- 1489 בית הכנסת שוקם. מצבת הזיכרון מ-1489, הראשונה שהוקמה על ידי קהילת קאיפנג, המספקת עדות על היסטוריה של יהדות קאיפנג, עדיין קיימת.
- 1512 בית הכנסת תוקן. הוקמה מצבת זיכרון מ-1512 שאף היא עדיין קיימת.
- 1573 אי טיאן עובר את הבחינות בדרג המחוזי ומקבל תואר "צ'ו ין". הוא שירת כמפקח על בתי הספר מ-1605 עד 1608. באזור פאווינג במחוז יאנגצ'ו, יאנסו.
- 1605 אי טיאן נפגש עם הכומר מתיאו ריצי (Ricci) בפקינג וכתוצאה מכך זוכה יהדות קאיפנג לפרסום עולמי. (China in the Sixteenth Century סין במאה ה-16), מאת לאיס גאלגר (Gallager), שיצא לאור מאוחר יותר, מוסר תיאור מלא של הפגישה ותגובתו של ריצי.
- 1608 הכומר ריצי שלח שני נוצרים סיניים לבקר בקאיפנג ולמסור מכתב לרב הראשי. שלושה יהודים הגיעו לביקור גומלין אצל ריצי בפקינג.
- 1613 הכומר ז'ול אני (Aleni), ישועי איטלקי, ביקר בקאיפנג וביקש לראות את ספרי התורה, אולם לא ניתנה לו רשות לכך.
- 1615 לי צ'אן קיבל תואר "צ'ו ין" והתמנה לשופט מחוזי.
- 1642 השטפון החמור ביותר של הנהר הצהוב מזה 1000 שנים החריב את רוב העיר קאיפנג וגרם להרג של שני שלישי מתושביה. בית הכנסת נהרס לחלוטין אולם כ-200 משפחות יהודיות שרדו.
- 1642-1662 אי ינג-קואי, יהודי, שירת כרופא רשמי של הנסיך צ'או.
- 1645 צ'או קינצ'אנג קיבל תואר "צ'ו יאן". ב-1646 נעשה "ינג שי", הדרגה הגבוהה ביותר שהגיע אליה יהודי. הוא מונה לסגן נציב
- לפיקוח ושירות במחוזות פוקיאן והוגואנג.
- 1650 בערך ז'ן-מנג-לו, ספר מאת סופר סיני, מזכיר את בית הכנסת של קהילה היהודית בקאיפנג. קאו שיואן קיבל תואר "קונג שנג".
- 1652 צ'או ינגטו קיבל תואר "קונג שנג".
- 1653 החלה בנייתו מחדש של בית הכנסת.
- 1663 חנוכת בית הכנסת המשוקם (שנחרב בשיטפון ב-1642). מצבת הזיכרון אינה קיימת עוד אולם הטקסט שרד.
- 1670 בערך נסגר ספר הזיכרון הסיני-עברי של הקהילה היהודית בקאיפנג. בית הכנסת שופץ שוב. מצבת זיכרון נתרמה על ידי חמולת צ'או אולם נותרה בלתי ידועה עד שנמצאה על ידי אדוארד ג'נקס (Jenks), מהנדס אמריקאי ב-1905.
- 1687 צ'אוואנון קיבל את תואר הצבאי "צ'ו ין".
- 1688 בית הכנסת חודש. לוחות זיכרון רבים הוקדשו. הייתה זו הפעם הפעם האחרונה בה חודש או שופץ בית הכנסת.
- 1695 צ'או ינקון שירת כעורך משנה של הרשימון הגיאוגרפי קאיפנג-פו.
- 1698 הכומר ז'אן-פול גוזאני (Gozani), ישועי איטלקי, גר בקאיפנג לסירוגין במשך יותר מעשרים שנה. הוא ניסה לבקר בקהילה היהודית של קאיפנג ב-1701, אולם הצליח לעשות זאת רק ב-1704 ודיווח על ממצאיו במכתב לרומא ב-5 בנובמבר. הוא חתם על דף אחד בעברית ובלטינית המונה את שמות ספרי התלמוד. הוא היה הראשון שעשה גלופות גומי של הכתובות בסינית שהיו בבית הכנסת.
- 1721-1722 הכומר ז'אן דומנגה ישועי צרפתי, ביקר בקאיפנג פעמיים והיה לו קשרים הדוקים עם יהודי העיר. הוא כתב שישה מכתבים משנת 1721 עד 1725 הוא צייר את קריאת התורה בציבור בבית הכנסת ואת המבנה מבפנים ומבחוץ ומוטר דו"ח בסיסי אודות ספרי התנ"ך וספרים אחרים בעברית שהיו ברשותם של יהודי קאיפנג. הוא גם העתיק את הציורים והוספות המעתיק היהודיים-

חדשות טובות: 3 דורות של יהודים סינים עלו לישראל

מאת: אלי ברדנשטיין

ששת בני המשפחה - הסב קינז'אן ז'ו ביחד עם ילדיו ונכדיו - הגיעו ארצה בסוף השבוע. חמישה בני משפחה נוספים יצטרפו אליהם בקרוב. משפחת ז'ו לא לבד: גם הוריהם של ראש המשפחה אולמרט, אפי איתם ודליה רביקוביץ ז"ל עלו מסין.

שישה יהודים מסין, שלושה דורות של משפחה אחת בת 11 נפשות, עלו ארצה ביום שישי האחרון, בסיוע הסוכנות היהודית. חמשת בני משפחה נוספים, שנותרו בסין, מתכננים לעלות לארץ בעוד מספר חודשים.

סב המשפחה קינז'אן ז'ו (71) שעלה לישראל עם אשתו, ילדיו ונכדיו, נולד ברוסיה בשנת 1935 לאבא ממוצא סיני ולאמא יהודיה, אזרחית רוסיה. הקשר הרוסי נוצר בנערותו של אביו, שברח מסין בילדותו, חי ברוסיה ושם הכיר את אשתו לעתיד. כשהיה קינז'אן בן ארבע, שבו בני המשפחה לסין. אלא שכמה שנים אחר כך שבו אמו ואחותו לרוסיה,

וקינז'אן נשאר לבדו בסין, שם גדל עם אביו. חייו של קינז'אן בסין לא היו פשוטים. הוא סבל מאנטישמיות ומתחושת זרות, ושני בניו נורו למוות בתקופת מהפכת התרבות בסין בשנות ה-60, מכיוון שסירבו לקבל חינוך מחדש. בשדה התעופה קיבל את פני העולים בן אחותו של קינז'אן, שמתגורר בישראל. לאחר הנחיתה תיקלט המשפחה במרכז הקליטה של הסוכנות היהודית 'יעלים' שבבאר שבע.

עד קום מדינת ישראל התקיימו בסין שתי קהילות יהודיות מרכזיות: קהילה אחת, שמנתה עשרות אלפי פליטים וצאצאיהם שנמלטו מרוסיה בתקופת מלחמת רוסיה-

יפן ב-1905, התגוררה בעיר חרבין. רבים מצאצאיהם של יוצאי חרבין הגיעו לעמדות מפתח בולטות בישראל. הבכיר שבהם הוא ראש המשפחה אהוד אולמרט, שהוריו עלו ארצה ב-1933. בין יוצאי חרבין נמנים גם הוריהם של המשוררת דליה רביקוביץ ז"ל, ושל ח"כ אפי איתם.

הקהילה השנייה שכנה בעיר שנחאי, שם השתקעו בתקופת מלחמת העולם השנייה כ-20 אלף פליטים יהודים ממזרח אירופה. לאחר קום המדינה עלו רוב היהודים לישראל. המשפחה של קינז'אן עלתה מהעיר הדרומית קינגדאו, שלא התקיימה בה חיים יהודיים קהילתיים.

הקהילה היהודית בקאיפנג, סין - אי של שלווה יחסית בגלות

(המשך מעמוד 12)

1902	1851	1723	1850	1850
1914	1860			
	1900		1900	1901

שהו שם שלושה שבועות וחזרו לקאיפנג. משלחת בת שבעה יהודים מקאיפנג הגיעה לשאנחאי ב-10 במארס. לי טרונג-מאי נימול ב-27 במאי בביתו של ד.א. אברהם וניתן לו שם עברי "ישראל". הוא נשאר בשאנחאי עד 1945.

היהודים מכרו את אתר בית הכנסת למיסיון האנגליקני הקנדי. לראשונה מזה יותר מ-700 שנה היה האתר בבעלות שאינה יהודית. (נתיב"ב מרץ 2007)

*פרופ' שו שיין (Xu Xin) מלמד במחלקה למחקרי דת ועומד בראש המכון למחקרי יהדות באוניברסיטת נאנקינג (Nanjing) בסין. תחום המחקר שלו הוא תרבות יהודית ויהודים בסין. בין פרסומיו: אגדות היהודים הסינים של קאיפנג (Kaifeng) ו-יהודי קאיפנג, סין: היסטוריה, תרבות ודת (שניהם בהוצאת "כתב בע"מ, 1995 ו-2003). כתב גם מאמרים רבים על קהילות יהודיות בסין. ב-2003 העניקה לו אוניברסיטת בר אילן תואר דוקטור כבוד לפילוסופיה, לאות הערכה על חשיבותה הרבה של עבודתו בחקר יהדות סין.

הלונדונית לקידום הנצרות בקרב היהודים. שני הנוצרים הסינים ביקרו שוב בקאיפנג. עם שובם לשאנחאי הביאו עמם שישה ספרי תורה וחמישים או ששים כתבי יד בעברית וכן ספר זיכרון סיני-עברי בו רשומים הנפטרים. שני יהודים מקאיפנג, צ'או וואנקואי (Wenkui) וצ'או קינצ'אנג (Jincheng) ליוו אותם לשאנחאי. עוד שיטפון של הנהר הצהוב היכה בקאיפנג. שנות ב-1860 הקהילה היהודית בקאיפנג שקעה. ההיסטוריה והמסורת שלה שרדו בעיקר בזיכרונות של מי שרואים עצמם כצאצאי היהודים.

החברה להצלת היהודים הסינים נוסדה ב-4 במאי על ידי יהודי שאנחאי. היא שלחה כמה הודעות באמצעות מיסיונרים פרוטסטנטים וב-24 באוקטובר קיבלו תשובה מאת לי צ'יאנג-שנג (Ching-sheng), יהודי מקאיפנג וסוחר קמח.

לי צ'נג שנג ביקר בשאנחאי, עם בנו בן ה-12, לי טסונג-מאי (Tsung-mai) ב-6 באפריל. הם

פרסיים בעמודי השער של החומש ומסר מידע על החגים ועל הגיית השפה העברית. יונג-צ'אנג, קיסר משושלת צ'נג, גירש מיסיונרים מסין ובודד אותה משאר העולם. שוב נותקו קשרים של יהודי קאיפנג עם יהודים במדינות אחרות. מכתב בשמם של יהודי קאיפנג מ-20 באוגוסט, חתום על ידי צ'או ניאן-טסן (Nien-Tsu), נשלח אל ט.ה. לייטון (Layton), הקונסול הבריטי באמוי (Amoy), בתשובה לשאלה של ג'מס פין (Finn). המכתב לא הגיע לנמען עד אפריל 1870, מעניק את המידע היחיד אודות הקהילה מאז תחילת המאה ה-19.

שני פרוטסטנטים סינים, קיו טיאנשנג (Tiansheng) וז'אנג רונגקי (Rongji), ביקרו בקהילה היהודית בקאיפנג ב-9 עד 14 בדצמבר. במהלך ביקורם הם קנו שמונה כתבי יד בעברית. יומניהם הוצאו לאור ב-1851 על ידי הבישוף ג'ורג' סמית (Smith) מהונג קונג בספרו The Jews at K'ae-fung-foo (היהודים בקאיפנג-פו) עבור החברה

טיול פסח של נציגי אגוד יוצאי סין בהשתתפות השגריר סין בישראל ועובדי השגרירות

תמונה קבוצתית של המשתתפים

השגריר ורעייתו בדרך למוזיאון ע"ש יגאל אלון

בכניסה למוזיאון

הסבר על יגאל אלון ז"ל וההתיישבות בגליל

שגריר סין בישראל מר צ'ן יון לון מודה על הטיול המוצלח

סאגה על יהודי מונגוליה הפנימית

מיכאיל רינסקי / תרגום מרוסית יהודית סנדל

במסילה. השלטון היפני והמשטרה נהגו בקשיחות רבה: על כל דבר - סטרו, והעליבו. על אזרחיות הכובש היפני ניתן רק לומר, שלאחר שנתפשו חבורות של רוסים ומונגולים בקרבת מסילת הברזל, ללא משפט וללא חמלה, נערפו ראשיהם והם נתלו לראווה. בתי הקברות הרוסיים, הסטריים והיהודים ששכנו זה ליד זה, נסגרו בטענה שזהו אזור לחימה סגור.

לאט, לאט נדחקו האזרחים הסובייטים, במיוחד יהודים, לא רק על ידי השלטונות, אך בעידודם, על ידי הרוסים הלבנים. חייהם של סמיון וחיים, כמו של כל הסוחרים היהודים, נעשו קשים יותר מיום ליום.

עם תחילת 1938 החלו היפנים לגלות עניין במסחר בבקר תוך הקמת עסקים משלהם. בו בזמן, העניקו הטבות רבות לסוחרים מקומיים במיוחד לאזרחים רוסיים. חיים נאלץ להפסיק את המסחר בבקר והחל לקנות גמלים לשם העברת מטען כמו קמח, וודקה סינית וחיטה. המצב הכלכלי הורע מרגע לרגע, ביחוד עם תחילת מלחמת העולם השנייה ופתיחת חזית מלחמה בין גרמניה לברית המועצות. החיילים המשתתפים לצבא הרוסי הלבן בסין התאחדו וערכו מצעדי ראוה ברחובות. לבושים במדי צבא יפני, לא הסתירו את שנאתם ליהודים. בראש המהגרים הלבנים בחייל עמד גנרל בקשייב, ובראש הגדודים הלבנים - נושא הדגל לשעבר בגדודים הקוזקיים - פשקוב. חוץ מהשפלות בלתי פוסקות שכוונו לאזרחים רוסיים ויהודים, היו לא מעט מקרים של הכאות. צעירים יהודיים רבים חששו לצאת בערבים למסיבות ריקודים. חיים לויין אמנם היה בין האמיצים - ולא טמן ידו בצלחת על אף שנפגע לא פעם.

היהודים חיו בבידוד, לא התערבו באוכלוסיית המהגרים המקומית. נערות רוסיות רבות נפגשו עם צעירים יהודיים - אך היה רק מקרה בודד של נישואין מעורבים. גם במקרה זה, אולגה היפה התגירה ושינתה את שמה לרחל. עם בעלה היהודי וילדיהם עזבה בשנות ה-50 לסברדלובסק.

חגורת החנק הלכה והתהדקה על צוואר האזרחים הסובייטים בעידוד השלטון היפני שנתן את חסותו למהגרים הלבנים ובעזרתם צומצמה האפשרות לעזוב את העיר. בהתחלה ניתנו אשרות יציאה למטרות מסחר לשבוע ימים בלבד. מדי שנה היה צורך להאריך את תוקף הדרכון הרוסי בשגרירות. היפנים בעזרת הרוסים הלבנים ערכו מעקבים. לחיים נערך תחקיר, מה עשה ועל מה דיבר בשגרירות הרוסית. על שערי הבתים של האזרחים הסובייטים ניתלו שלטים עם

הסחורה דרך חרבין. בראשית דרכו, עסק סמיון במסחר באופן עצמאי, עם הזמן התארגנו מספר סוחרים לחברה תוך עזרה הדדית. במשפחת סמיון ורחיל הקפידו על חגים יהודיים, בשבת לא עבדו, ביקרו בבית הכנסת. ארוחות מסורתיות הוגשו לשולחן.

הילדים גדלו ואיש איש בתורו מצא את דרכו בחיים. הבת הבכורה בליומה, סיימה את לימודיה בהצטיינות, אך את מדליית הזהב כמובן העניקו לתלמידה אחרת - לא יהודיה. בליומה נסעה לחרבין, שם סיימה את לימודיה ברוקחות. גורלה היה טיפוסי לעוד רבים אחרים. עם נישואיה, היא, בעלה ושני ילדיה עזבו ב-1937 את חרבין לברית המועצות, ובעלה הוגלה לאחד המחנות. בליומה מצאה מסתור בפודמוסקוביה ועסקה במקצועה כרוקחת. בתה הבכורה נישאה לארמני אותו הכירה במהלך לימודיה. חיים, אשר כבר חי בישראל, הצליח ליצור קשר דרך ידידים ארמנים והתקשר לאחותו. בליומה הגיעה לישראל עם אשרת שהייה, אך ב-1967 עם פרוץ מלחמת ששת הימים נתקפה בבהלה וחזרה לברית המועצות. עד סוף ימי חייה התגוררה ברוסיה.

הבת האמצעית, לאה, הלכה בדרכי אחותה ולמדה רוקחות בחרבין, לאחר מכן שבה לחיילר. היא נישאה לליובה אפסוב שהיה חייל מעולה. איש בחיילר, לא מסוגל היה לתפור כמוהו חליפה גברית. לזוג נולד בן, דוד. כולם גרו בבית ההורים יחד עם חיים. בבית היו שמונה חדרים, למשפחת אפסוב הייתה כניסה נפרדת, אך כולם חיו בידידות כמשפחה אחת. לגורלו הטרגי של ליובה עוד נשוב...

בתם הצעירה של סמיון ורחיל, דינה, נשארה עם הוריה בחיילר. היא נישאה לסוחר מקומי בשם אברם אושרוביץ', וילדה שני ילדים. ב-1958 נסעה המשפחה לאוסטרליה.

דרכו של חיים הייתה פתלתלה. בגיל 14, הואשם על ידי מנהל בית הספר ב"התנהגות פרועה" כלפי חבריו לכתה ועזב את בית הספר. בהתחלה ניסה מזלו בתוך מידי פעם הצליח להרוויח מעט, מאוחר יותר החל לעסוק בקניית ומכירת בקר. באותו זמן כבר שלט היטב בסינית ובמונגולית. בגיל 16, כאשר דוד נתן לו אלף רובל לפתוח עסק עצמאי, החל חיים לעסוק בסחר וממכר סיטונאי של בקר.

...בתחילת 1930, כאשר יפן כבשה את מנצ'וריה ויצרה את ממלכת הבובות מנצ'וגו, נאלצה ברית המועצות לוותר על חלקה במסילת הברזל הסינית המזרחית. רוב האזרחים הסובייטים עזבו את עבודתם

מלחמת העולם הראשונה הייתה בעיצומה ורוסיה נמצאה בשלבי "הריון לקראת המהפכה". בעיר אירקוזק הרחוקה והקרה היה קשה יותר ויותר לסוחר בקר לקנות סוסים ובקר אצל בורטיים* וטונגוסים* ומסובך אף יותר היה למכור אותם לסיטונאים - אנטישמים, אשר בתירוץ של מלחמה נהגו בשרירות לב. על כן, החליטה משפחת ליטוין לעבור למונגוליה הפנימית, אזור אשר החל לעורר עניין אצל שלטונות רוסיה דאז. תחנת הרכבת הסינית המזרחית גם היא, הפכה אזור זה למושך בעיני סוחרים ומגדלי בקר.

סמיון ליטוין שלט בשפות המונגולית והטונגוסית, במסגרת היחסים עם האוכלוסייה המקומית. הוא היה מומחה במקצועו, יכול היה לקבוע בוודאות את גילו של הסוס על פי שיניו. וכך, כאשר המשפחה השתכנה בעיר קטנה בשם חיילר, לאורך מסילת הברזל, סימיון התאקלם במהרה במקום החדש ורכש ידידים חדשים מבין הספקים. אמנם, להתעשר הוא לא הצליח מאחר והיו עליות וירידות בתחום המסחר. אך החיים בעיר היו זולים. רחיל, אישתו של סמיון יכלה לרכוש סל גדוש במוצרים תמורת רובל אחד. המשפחה בהחלט לא סבלה מעוני והתקיימה בכבוד. שלוש בנות היו למשפחת ליטוין וב-1920 נולד הבן חיים.

המהפכה הרוסית, מלחמת אזרחים, גל פליטים גרמו לחוסר יציבות באזור. ב-1920 לקח השלטון הרוסי תחת חסותו את מסילת הברזל הסינית המזרחית והעמיד חוקים חדשים, אשר התקבלו בהתחלה בברכה על ידי יהודים שהתגוררו בעיירות שונות לאורך המסילה וביניהן חיילר. המצב החדש הבטיח הגנה מהאנטישמיות של הרוסים הלבנים, אפשרות להיעזר במוסדות סובייטים, בתוכם רפואיים, ולמוד בבית הספר הרוסי היחידי בחיילר, שכלל עשר שנות לימוד. ב-1930 היו בחיילר כ-70 משפחות יהודיות מתוך אוכלוסייה בת 10 אלפים נפש.

קשיים רבים נוצרו ובהם גם קשיים בינלאומיים. על פי זכרונותיו של חיים ליטוין, ב-1929 בתקופת הסכסוך בין קבוצות סיניות שונות, נאלץ הצבא האדום להיכנס לעיר על מנת להשליט סדר. הם צעדו בעיר תוך כדי שירה "רובה אדום, הרוג בבורגנים ללא כל רחמים". נעשו גם מעצרים, סמיון נעצר לתקופה קצרה ושוחרר בהתערבות השכנים. רכושם של עשירים הוחרם בחלקו. כעבור חודש עזב הצבא האדום את חיילר.

כמעט כל יהודי חיילר קבלו אזרחות סובייטית. מגדלי הסוסים והבקר לא הופרעו על ידי השלטונות בכל הקשור למסחר ולהעברת

אותיות צבועות באדום "0.0.0.0".
ב-1942 נדרשו כל רועי הגמלים לעזוב את
עבודתם אצל אזרחים סובייטים. בלית ברירה,
נמכרו הגמלים ליפנים בחצי מחיר. לראשונה,
הפקיד חיים את כספו בבנק, וכמובן שהכסף
נעלם כלא היה.

ב-1944 נותרה המשפחה עם שתי פרות ושני
סוסים. באותה תקופה נאסר על האזרחים
הסובייטים לעזוב את תחומי העיר. הפרת
החוק גררה אחריה מאסר, כפי שארע לחיים.
החקירה הייתה מלווה בעינויים והכאות. הכו
בזרדים קשורים זה לזה שהוכנו מראש.
הזרדים ננעצו בשער ותלשו אותו עם השורש.
הדם זרם על פניו. בקבוקים עם יוד נשפכו על
הפצעים וגרמו לכאב עז. חיים נדרש להודות,
שהפר את החוק ויצא מהעיר. הביאו עובד
רוסי לשעבר ש"העיד" נגד חיים. נאסר גם
הגיס אברם אושרוביץ. גם הוא עונה, הוכה
בראשו, הפצע התמלא מוגלה, אך הוא שרד.
לו הודה חיים ביציאה מהעיר, היה צפוי לעונש
כבד. אחד מאלו שלא עמד בעינויים ו"הודה",
הוכן בתאו ארון קבורה, והוא הוצא לחצר
ונורה למוות. חיים סרב להודות.

יחד עם חיים עונו עוד מספר יהודים כלואים.
ביניהם היה גם ישה אוניקול שנאשם בהאזנה
לרדיו ובהפצת המידע. לאחר שבעה חודשי
עינויים, נערך בחיילר "משפט". על חיים נגזרו
13 שנות מאסר ועל ישה - 10 שנים.

עם תום המשפט הועברו השניים לחרבין,
שם עבדו יחד עם אסירים אחרים בניסור
עצי יער. ההתעללות נמשכה גם כאן. לפני
כניסת הצבא הרוסי לחרבין, התכוננו היפנים
להוציא להורג את האסירים. השבויים, שציפו
לכך, ארגנו מרד, הקימו מחסומים בבית
הסוהר בעזרת מהגרים רוסיים והצילו עצמם
מהוצאה המונית להורג.

בינתיים, בחיילר, ארעה טרגדיה שהוכיחה
לכל למה מסוגלים הכובשים היפניים. במאמר
"טרגדיה יהודית במונגוליה הפנימית" (מיום
24 לאוגוסט 2006), המחבר כבר תאר, שב-
9 לאוגוסט 1945, ביום בו הוטלה הפצצה
האטומית על ידי האמריקנים על יפן וביום
הכרזת המלחמה של רוסיה על יפן, סוהרים
יפניים בחיילר, עצרו 42 אזרחים סובייטיים
ובהם 12 יהודים. בין העצורים היו סמיון ליטוין
וחתנו לב אפטוב. אמנם הם הוזהרו מראש
ועל כן, מיהרו לפנות לרחוב הסמוך על מנת
להזהיר קרובי משפחה המתגוררים שם. הם
נפלו ישירות לידי הרוצחים. מהמאסר לא
נמלטו גם אחיה של רחל, בוריס ברקובסקי
ואביו של ישה נחום ואחיו הצעיר זלמן.

את העצורים העלו על משאית ויצאו אל מחוץ
לעיר. שם, בשטח שליד משרדי הממשל
נכרה בור עמוק. ראשיהם נערפו וגופותיהם
הושלכו לבור שכוסה באדמה. הקבר התגלה
במקרה על ידי חיילים סובייטים שהבחינו
ברגל המציצה מבעד לתל.
הנה שמות כל שנים עשר היהודים
הנרצחים:

פרידמן לייב ובוריס, לויטן לייב ואברם, גנקין
מאיר, ליטוין סמיון, אפטוב לייב, ברקובסקי
בוריס, אוניקול נחום וזלמן, כוגן יעקב,
גריברמן רפאיל.
חוץ מסמיון ליטוין וחתנו לייב אפטוב, ברשימת
הנרצחים היה קרוב משפחה נוסף - בוריס
ברקובסקי, אחיה של רחל.

רכוש הנרצחים נשדד. אמהות, נשים, ילדים
נאלצו לעזוב את בתם או להסתתר בבתי
קרובים ומכרים עד בוא הצבא הסובייטי.

...חיים ליטוין וישה אוניקול מיהרו להגיע
לחיילר מחרבין. שלוש יממות לקח להם
לעבור 700 קילומטר כשהם עולים בחשאי
על רכבות צבאיות - דרך אחרת לא נמצאה.
לא פעם גורשו מהרכבות תחת איום בנשק,
אך היו גם כאלה, שריחמו עליהם והציעו
להם לחלוק במזונם. את ביתו מצא חיים ריק
לחלוטין. כל הניצולים נמצאו דחוסים בביתם
הקטן של אברם ודינה אושרוביץ.

חיילר ליקקה את פצעייה. כאשר ניגלה הבור
עם הגופות, ארגנו השלטונות הסובייטים זיהוי
גופות - שהיה קשה מנשוא. אברם אושרוביץ,
חתנו השני של סמיון ליטוין התבקש לבוא
ולזהות. כל שנים עשר היהודים הובאו
לקבורה בהתחלה בגן העירוני ומצבות הוצבו
על קברם. חיים ליטוין נכח בקבורה. באותה
עת לא הייתה אפשרות לקבור בבית קברות
יהודי, מאחר ונמצא בזמן הכבוש היפני
באזור אסור לכניסה. מאוחר יותר, הועברו
הגופות לבית הקברות היהודי.

עם שובו של חיים לביתו נאלץ לדאוג לתנאי
מחייה. מעתה היה אחראי על אמו, אחותו
האלמנה ובנה. הבית היה הרוס. סינים
ומונגולים שהכיר משכבר הציעו את עזרתם
ליהודים המקומיים שאיבדו הכל. חיים סרב
לקבל עזרה. הוא החל לעסוק שוב בקנייה
ובמכירת מוצרים. מצד אחד - סחורה
שנמכרה על ידי חיילים ומצד שני - סחורה
של סינים ומונגולים.

ב-1946 נקראו חיים, ישה ועוד שני יהודים
לקונסוליה הסובייטית בעיר מנצ'וריה על
גבול 0.0.0.0. לסוחרים הוצע להיות ספקים
של עדרי בקר גדולים, צמר, פרוות ודלק.
הסוחרים שהיו בעלי נסיון, סרבו להצעה
ובתמורה ביקשו בדים, רובי ציד, קליעים,
סוכר, מלח, תה, נרות, נפט - בקצור, כל
הדברים להם נזקקו הספקים הסינים
והמונגוליים. הם ארגנו לעצמם בסיס גדול,
ובו אזור ששימש לחיטוי עורות של מרמוטות
על פי בקשת הקבלנים הסובייטים. ב-1948,
כאשר השלטון הועבר לסינים, נמכרה רוב
הסחורה ברווח נאה לצבא הסיני.

ב-1947 התחתן חיים. בנו הבכור שמעון,
נקרא על שם הסב. החיים זרמו הלאה. עסקו
במה שידעו מכבר: גידולי מזון לבקר. למדו
טכניקות גידול, רכשו מהאמריקנים מקצרות.
על שטחה החופשי של מונגוליה בנו משק
גדול שמשך אליו עובדים רוסיים. ב-1954
דרשה השגרירות הרוסית בתקופות מרובה

מאזרחי 0.0.0.0 לשוב למולדת, אך עדיין
נחרטו בזיכרונם גורלם המר של השבים.
עד 1959 עבדו בהצלחה, אך אז הולאם
הכל על ידי הסינים. מצבם של האזרחים
הסובייטים הפך להיות למסוכן ביחוד לאחר
הדוק היחסים בין 0.0.0.0 לבין סין ב-1962.
ביום אחד, נעצרו בערים שונות עובדים של
ארגונים סובייטיים שונים ביניהם ישה אוניקול.
התנאים בבית הסוהר גרמו לפרוץ מחלה
קשה ומאוחר יותר הוא היגר לאוסטרליה
כשהוא חולה קשה.

אצל חיים התעורר הרצון לנסוע למולדת
ההיסטורית אשר הייתה בשלבים הראשונים
להתפתחותה. ב-1963 משפחת ליטוין הגיעה
בהרכב מלא לישראל. הקליטה הייתה קשה.
אך לחיים כבר היו תכניות משלו לחיים
החדשים.

בדרך לישראל, בזמן שהותו בהונג קונג,
שם לב לחנויות לממכר עתיקות וחפצי נוי
מהמזרח. בהגיעו לישראל הזמין סחורה
דרך הקטלוג וזו נמכרה בארץ במהרה. ככל
שגדלה האוכלוסיה בארץ כן נשאו עסקיו של
חיים פרי.

בנו הבכור שמעון, גדל, למד מכונאות ופתח
חנות לחלקי חילוף למכוניות. כיום הוא
עובד באחת החברות הגדולות בארץ. לחם
במלחמות ששת הימים ויום כפור. לשמעון
שני ילדים.

גם יוסף, הבן הצעיר לחם ב-1973. הוא אמן
להאבקות. מתגורר כיום באוסטרליה ועובד
כמאמן קרטה.

חיים ורינה ליטוין מתגוררים בנהריה. שניהם
גמלאים החיים ברווחה ונהנים מילדיהם
ונכדיהם. חיים זוכר היטב את כל התפוכות
חייו, הטרגדיה בחיילר, ורצח אביו. הוא רק
מיצר על כך, שאין ביכולתו של אביו לראות
כיצד חיים הוא וצאצאיו במדינת ישראל.

התלמיד הכי צעיר לומד

סנית בגיל שנה

מאת: עופר פטרסבורג

אף פעם לא מוקדם מדי ללמוד שפה:
שלמה יוסף ביטרמן מרעננה רק בן
שנה, אבל פעמיים בשבוע, שלוש שעות
בכל פעם, יש לו שיעור בסנינית.

אבא של יוסף הקטן הוא איש העסקים
שאלו ביטרמן, אחד הישראלים העסקיים
ביותר בסין היום. ביטרמן עובד הרבה
עם הגנרל הסיני דינג, ולכן בסין מכנים
את התינוק הקטן יוסף בשם "דינג".

"לגנרל דינג יש שתי בנות. מתוך כבוד
ליחסים בינינו הוא אימץ את יוסף",
הסביר ביטרמן. "המון ישראלים לומדים
סינית, ואני רציתי שהבן שלי יתחיל
בשלב מוקדם של חייו, כדי שידבר שוטף
בגיל חמש. אבל השפה אינה מספיקה,
היא רק הנדבך הראשון. חשוב גם להיות
מעורים בתרבות הסינית".

בסין רותמים את הנוסטלגיה להרחבת

קשרי תיירות ומסחר עם ישראל

מאת שירי לב-ארי, פורסם ב"הארץ" 9.2.07

חרבין, סין

"יותר מ-20 אלף יהודים התיישבו בחרבין כדי לברוח מרדיפות ומגזענות", מצוטט הנרי קיסינג'ר באנגלית ובסינית על כתובת בפתח בית כנסת בעיר, שנהפך למוזיאון. "העובדה שאנשי חרבין התייחסו אליהם באדיבות, כתוצאה מהפתיחות של האומה הסינית, היא עדות מרהיבה להיות של העולם אנושי", כתב שר החוץ האמריקאי לשעבר, שגם משפחתו מצאה מקלט בעיר. בסוף ינואר, בטמפרטורה שנעה בין 3 ל-17 מעלות מתחת לאפס, הגיעה קבוצת עיתונאים ישראלים לעיר חרבין שבצפון-מזרח סין, בסמוך לגבול עם רוסיה. בקור הסיבירי הזה נחשפה לעיניהם עיר בת 9.7 מיליון תושבים, במרחק שעה וחצי של טיסה מעיר הבירה התוססת, בייג'ין.

מה חיפשו העיתונאים הישראלים בחרבין הקפואה? פיסה קטנה של היסטוריה יהודית, כך נראה, שנחבאת אי-שם בקצה הנידח של יהדות מזרח אירופה. סיפורה של יהדות חרבין, שהידהד בשבועות האחרונים בעקבות ביקורו האחרון בסין של ראש הממשלה, אהוד אולמרט, הוא יוצא דופן: אין לו סוף טראגי. גם בשלג ובקרח מצטיירת היום חרבין כאי קטן של שלווה בהיסטוריה המדממת של העם היהודי.

עיתוי הזמנת העיתונאים הישראלים לסין אינו מקרי. הסינים, כך נראה, מבקשים להרחיב את שיתוף הפעולה בינם לישראל, ובנוסף הם מעוניינים להעלות את חרבין על מסלול התיירות הישראלי והיהודי. רק השבוע פורסם, כי שני בתי כנסת בשנחאי עומדים לעבור שיפוץ כחלק מהחגיגות לציון המורשת היהודית בעיר. נראה כי ההיסטוריה היהודית בסין עשויה לשרת את קשרי המסחר בין שתי המדינות, ואת החיפוש המתמיד של סין אחר פתח כניסה למערב.

לכל זה מצטרף יחסם של הסינים כלפי היהודים. מאז ומתמיד הם התבוננו ביהודים בהערכה, שגבלה לעתים בהערצה. לא היה מוגזם לכנות זאת "אנטישמיות הפוכה": לפי התדמית הרווחת בסין, היהודים הם חכמים, משכילים, עשירים, יודעים איך להצליח בעסקים, מקפידים על ערכי המשפחה ונשמעים למצוות כיבוד אב ואם. פעמים רבות במשך הביקור עלו שמותיהם של

אבל התקופה הקשה ביותר לקהילה היתה בסוף מלחמת העולם השנייה, תחת השלטון הרוסי, שנמשך כתשעה חודשים. אז הופסקה הפעילות הציונית בעיר, רבים הוגלו למחנות כפייה ברוסיה, ויהודים רבים עזבו את חרבין.

אט אט התפזרו חברי הקהילה לכל עבר - מי לכיוון שנחאי, מי לישראל, ומי למדינות אחרות. ב-1963 נסגרו רשמית מוסדות הקהילה היהודית בעיר. ב-1985 מת היהודי האחרון שחי בחרבין.

בית קפה ומרוצי סוסים

על אף שהיתה קצרה, נוכחותם של היהודים בחרבין הולידה שורה של בתי מסחר, חנויות, מפעלים לייצור קמח, נרות ומשקאות, מכרות פחם, בתי מלון, מסעדות, בית חולים יהודי ששירת גם את כלל האוכלוסייה, בתי ספר, תנועות נוער, בית תמחוי, עיתונים יומיים, הוצאות ספרים, תזמורות ותיאטרון. וכמו בבדיחה הישנה על העיירה היהודית שיש בה שני בתי כנסת - אחד כדי להתפלל בו והשני כדי שכף הרגל לא תדרוך בו לעולם - גם בחרבין הקימו היהודים שני בתי תפילה: בית הכנסת הישן שנבנה ב-1907, ובית הכנסת ה"חדש", החסידי באופיו, שנוסד ב-1917.

רוב מבני הקהילה היהודית נמצאים ברחובה הראשי של חרבין, שנקרא כיום טונג'יאנג ובעבר היה שמו הרוסי ארטילריסקאיה. בינתיים, נהפך בית הכנסת הישן למרכז הפעלה להורים ולילדים; התיכון היהודי היה לבית ספר לנערות קוריאניות; האקדמיה למסחר שהקים אברהם קאופמן נהפכה למכון מחקר טכנולוגי ומדעי; ובבית החולים היהודי פועלת היום מרפאת עיניים קטנה.

לפני כמה שנים החליטה עיריית חרבין, ביחד עם ממשלת היילונג'אנג והאקדמיה למדעי החברה של המחוז, לשמר את המורשת היהודית של חרבין. כ-2 וחצי מיליון דולר הושקעו בשיקום ובשיפוץ בתי הכנסת, בית הקברות היהודי ושאר המוסדות היהודיים שנותרו בעיר. בקיץ האחרון נפתחה בבית הכנסת ה"חדש" תערוכת קבע, שמציגה את תולדותיה של יהדות חרבין. על מסך טלוויזיה גדול בכניסה למוזיאון מוקרן סרט על שואת יהודי אירופה, עם כתוביות בסינית.

תמונות גדולות בשחור-לבן ממלאות את

מדענים והוגים יהודים גדולים, מאלברט איינשטיין דרך זיגמונד פרויד ועד לנין ומרקס. באחד המפגשים סיפר המארח הסיני כיצד במלחמת העולם השנייה השיג שגריר סין באוסטריה, חה פנג-שן, אשרות כניסה לסין בעבור יהודי אירופה.

ברחו מהמהפכה

קהילת יהודי חרבין, שהיתה למעשה חלק מגל הגירה גדול של אזרחים רוסיים לאזור, התקיימה במשך 65 שנים בסך הכל. אבל בעיני הסינים, גם בתקופה הקצרה הזאת הספיקו היהודים להפוך את חרבין - שהיתה כפר דייגים קטן - לעיר מודרנית, גדולה ומתועשת, ואת זה הם לא שוכחים בקלות.

ראשוני היהודים הגיעו לחרבין מרוסיה וממזרח אירופה ב-1898, עם תחילת בנייתה של מסילת הרכבת הטרנס-סיבירית, שנועדה לחבר בין מוסקווה לבייג'ין. הם נמלטו מהפרעות ומהאנטישמיות היום-יומית, ומצאו בחרבין מקלט קיומי וגם הזדמנות כלכלית.

אחרי המהפכה הבולשוויקית ברוסיה ב-1917, היגרו יותר ויותר יהודים לחרבין. רוב הזמן מנתה הקהילה עשרת אלפים בני אדם, אבל בשיאה היו בעיר 25 אלף יהודים. ימי הפריחה של הקהילה היו בעיקר בין 1917 ל-1930.

כך, לדוגמה, סבו וסבתו של אולמרט חיו בחרבין והוריו נולדו בה. כך גם הוריו של ח'כ אפי איתם, אביה של המשוררת דליה רביקוביץ, שגריר ישראל באו"ם לשעבר, יוסף תקוע, הפרופ' חיים תדמור, אביו של הממונה על ההגבלים העסקיים לשעבר דוד תדמור, ויעקב לניר, מלוחמי האצ"ל ואחר כך מבכירי השב"כ.

יהודי חרבין חיו תחת ארבעה משטרים פוליטיים מרכזיים: רוסיה הצארית (-1898 1917), השלטון הסיני (1917-1931 ומ-1946 ואילך), הכיבוש היפאני (1931-1945) והכיבוש של הצבא האדום הסובייטי (-1945 1946).

הפלישה היפאנית לחבל מנצ'וריה (שמחוז היילונג'אנג הוא חלק ממנו) ב-1931 אילצה יהודים רבים, שסבלו מהתאכזרות היפאנים לאוכלוסייה המקומית, לעזוב את העיר. כמו כן, התנועות הציונות למיניהן שיגשו גו בחרבין, ורבים מיהודי העיר עלו לישראל.

מסר לישראל: הם מעוניינים בשיתוף פעולה כלכלי, מדעי ותרבותי. "עיתונאים מכונים אצלנו 'מלכים ללא כתר'", אמר אחד מהם, "אנחנו מאמינים שיש לכם הרבה השפעה."

המאמר פורסם ב"הארץ" ב-9.2.2007. הכותבת שירי בן-ארי ביקרה בחרבין כחברה במשלחת נציגי העיתונות הכתובה הישראלית והערוץ הראשון של הטלוויזיה. המשלחת הייתה אורחת עיריית חרבין ומרכז לחקר יהדות חרבין, האקדמיה למדעי החברה של פרובינציית הלודז'אן. ביקור המשלחת בחרבין הייתה ביוזמת איגוד יוצאי סין בישראל.

הערות מערכת "בולטין"

1. למיטב ידיעתנו משפחתו של הנרי קיסניג'ר לא מצאה מקלט בחרבין.
2. לנין לא היה יהודי.
3. יעקוב לניר היה מבכירי השב"כ. אחיו - אליהו לנקין היה ממפקדי אצ"ל, חבר כנסת מטעם חרות ומפקד "אלטלנה".
4. בחרבין לא הייתה עיתונות יהודית יומית. היו שבועונים יהודיים בלבד.
5. ד"ר אברהם קאופמן היה רופא, ממנהיגי היהדות בסין והקים את בית החולים היהודי בחרבין ולא את האקדמיה למסחר.
6. מרדכי אולמרט לא למד בתיכון סיני, אלא במכון המקומי למזרחנות ובין השאר למד שם גם את השפה הסינית.
7. אנו מפרסמים בגליון זה את סיפורו של טרומפלדור שכתב חברינו אברהם פרדקין, שביקר בזמנו במקום פציעתו של טרומפלדור בפורט-ארתור.

אלבום "יהודי חרבין"

הוצאה שניה, מחודשת, מ-2006

בשפה האנגלית

מחיר: 180 ₪ - תרומה

לקרן עזרה סוציאלית

לפנות למזכירות איגוד יוצאי סין:

03-5171997

פקס' 03-5161631

כתובתנו החדשה:

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igdud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

בין העם היהודי לעם הסיני יש יחסי גומלין ארוכים ומעניינים. הקשר התחיל עם הגעתם של יהודים, במאה ה-12, לעיר קאפינג שבמרכז המדינה. הם התקבלו שם בסובלנות כה רבה, עד שנשמעו בחברה הסינית בתוך זמן קצר. הם גידלו צמות, חבשו כיפה, בנו בתי כנסת בצורת פגודות, ונעלמו. עם השנים גילו אינטלקטואלים סינים עניין בטקסטים יהודיים - במיוחד בתנ"ך ובפרקי אבות. הם מצאו לא מעט דימוין ערכי בין שתי החברות - למשל כיבוד אב ואם, או מצוות שבין אדם לחברו. הסופר בן המאה ה-19, ליו צ'אנגסינג, כתב כי עשרת הדברות של משה עולים בקנה אחד עם התורה של קונפוציוס.

ב-1875 תורגם התנ"ך לסינית בידי שמואל שרשבסקי, יהודימומר לנצרות. כיצד התגבר שרשבסקי על פערי התרבות והמחשבה, ותירגם לסינית את המושג "אלוהים"? הוא השתמש במלה "טיינג'ו" - "טיין" פירושו שמים, ו"ג'ו" הוא אדון. אגב, במאה האחרונה תורגמו לסינית גם לא מעט מחזות וסיפורים מידיש.

לעומת זאת, עד כמה היו יהודי חרבין פתוחים כלפי האזרחים הסינים שסביבם? הקהילה היהודית-רוסית בחרבין, כך נראה, הייתה סגורה יחסית, ונרשמו בה מעט נישואי תערובת. המתרגמת והסופרת הישראלית רנה ליטוין, ילידת חרבין, פירסמה בעבר ראיון עם ידיד יהודי, ילד חרבין, שבחר להישאר במדינה וחי כיום בבייג'ין. לטענתו, לעתים קרובות התנשאו יהודי חרבין על הסינים וראו בהם פועלים. הם נהגו בסינים בנימוס, אולם אף פעם לא בחברות, ציין.

ליצור עתיד משותף

היום חרבין היא עיר מודרנית לכל דבר, שנמצאת בתהליך של צמיחה והתמערבות, כמו ערים רבות בסין. הבנייה בה היא שילוב של ארכיטקטורה סינית, רוסית ואירופית. אבל העיר עדיין מרוחקת מהמרכז ופרובינציאלית ברוחה.

המארחים של קבוצת העיתונאים מישראל - אנשי האקדמיה למדעי החברה של היילונג'אנג ונציגים מעיריית חרבין ומהממשל המקומי - היו רשמיים ומנומסים. הם לא שאלו את הישראלים על הסכסוך עם הפלשתינאים, ולמעשה, המלה פלשתינאי לא הוזכרה בביקור. נראה, שהמארחים נוטים שלא להטיח בפני זרים את בעיותיהם. המארחים כמעט ולא ענו תשובות ישירות על שאלות בנושאים פוליטיים. לעומת זאת, הם דיברו בחופשיות על הצמיחה הכלכלית של סין, ולדעתם, בתוך 40-50 שנים תעבור הכלכלה הסינית את זו של ארה"ב.

נציגי הממשל בחרבין הדגישו לא פעם את העבר המשותף של היהודים והסינים, מתוך מטרה ליצור עתיד משותף. דרך משלחת העיתונאים הם ביקשו להעביר

שתי קומות בית הכנסת ומתעודות את חיי היהודים בעיר: בית התמחוי המקומי, תנועת צעירי בית"ר, ארגון רווחה וסעד של נשות העיר, חנויות ובתי חרושת, תמונות מחזור של התיכון המקומי, הספרייה, התזמורת של חרבין, זמרים וזמרות יהודים, קבוצת הספורטאים היהודים, תחרויות סקי ומרוצי סוסים, מעצבות בגדים, בית הקפה "Cafe Miniature" מ-1926 ששילב גלריה לאמנות והציג עבודות מיניאטורה רוסיות, ואפילו תמונה מתוך תחרות מלכת היופי של הנערות העובדות.

בחללאחר במזיזיאון עומדים רהיטים מקוריים שהשתמרו מבתים יהודיים, כמו ארון ספרים ישן ופסנתר. בקומה העליונה אפשר למצוא מגילה בצורת ספר תורה, כתובה סינית, ובה כרונולוגיה של חיי היהודים בחרבין.

קיר שלם מוקדש לתמונות של משפחת אולמרט. בלה ומרדכי אולמרט, הוריו של ראש הממשלה, חיו בחרבין ועלו לישראל ב-1930. מרדכי אולמרט היה פעיל בתנועה הרוויזיוניסטית בעיר. בניגוד לרוב הנערים היהודים שם, הוא למד בתיכון סיני, לא רוס, ועל כן ידע את השפה הסינית. על קיר סמוך תמונות של יוסף טרומפלדור. אחרי שנפצע במלחמת רוסיה-יפאן ב-1905 הגיע טרומפלדור לבית חולים בחרבין כדי לקבל טיפול רפואי. משם נכנס לכלא היפאני, ואחרי שחרורו מהכלא שב לחרבין וייסד בה קואופרטיב חקלאי.

בבית הקברות היהודי בחרבין יש 583 מצבות שעומדות על כנף, ועליהן חקוקות מלים ברוסית וביידיש. בית הקברות הוקם ב-1903 במרכז העיר, אולם הועבר ב-1958 אל מחוץ לה. ב-1992, לאחר כינון היחסים הדיפלומטיים בין ישראל לסין, הוא שופץ, לבקשת איגוד יוצאי סין בישראל.

בבית הקברות הזה קבורים, בין היתר, רב קהילת חרבין, אהרן שמולביץ קיסילוב, וסבו של ראש הממשלה. ביוני 2004 ביקר במקום אולמרט, אז ממלא-מקום ראש הממשלה, וביחד עם אחיו עמרם קרא קדיש על קבר סבו. בעקבות ביקורו הוקמה בבית הקברות מצבה לכבודו. עוד קבורים שם אפרים וקלרה פין, הוריו של איתם.

"אלוהים" בסינית?

"האתרים האלה הם עדות לידידות בין העם היהודי לעם הסיני, והם נועדו לתרום גם להתפתחות הקשר בין שתי המדינות", אומר ראש האקדמיה למדעי החברה של מחוז היילונג'אנג, הפרופ' קו ווי. "גם הסינים וגם היהודים הם עמים עתיקים, שלהם היסטוריה ארוכה. שניהם סבלו רדיפות ועינויים. שניהם מאוד חכמים, יש להם מדענים, ממציאים והוגים חשובים. הגותם של הוגים יהודים כמו לנין או מרקס עדיין מדריכה את הסינים בחייהם. העם היהודי והעם הסיני הם כמו עמים אחים".

סיפורה של ציון לאן וכיצד הביאה את כל משפחתה מסין הביתה

הילרי ליילה קריגר / מרוסית יהודית סנדל

סיפורה - ציון רצתה גם ללמוד בישראל, על אף שהבינה שיהיה עליה להיפרד מחבריה ומהתרבות עליה גדלה. כמו כן, הבינה שתצטרך לעזור להורים לחיות בארץ ובכך תלויים השכלתה וידיעתה את השפה האנגלית. הרי היהודים, כמו הסינים, מכבדים ודואגים להוריהם הזקנים. הקושי העיקרי היה בלימוד השפה העברית, אך צ'לו אומר שזוהי חובה המוטלת עליו ועל משפחתו. חלק מהמשפחה כבר נמצא בישראל, מאחר וכן אוחותיו עלה לארץ מרוסיה כבר לפני שמונה שנים.

המשפחה הביאה כמזכרת מסין, קומקום מחרסינה ומערכת ספלים המשמשת לאירוח במרכז הקליטה.

על אחת מקירות הדירה תלויה מפת המזרח התיכון עם כיתוב סיני וכן צילומים על חיי קומונה בסין.

ציון מספרת, שלמרות השינויים הקיצוניים בחייה ועל המרחק העצום בין ישראל לסין, היא מלאת שמחה על עלייתה לארץ ועל חייה בקרב העם בישראל. היא מבינה, שההיסטוריה של עמה נשענת על מסורת עתיקה וקשורה בסבל רב לאורך מאות בשנים.

"אם נתעסק רק בחלום ובאוכל, יאבדו החיים את משמעותם. לו רציתי לחיות רק את חיי הפרטיים, חוששת אני שהיו אלו חיים ריקים מתוכן. על כן ברצוני להושיט עזרה לכל דורש".

(עיתון ג'רוזלם פוסט)

בתקופת מלחמת העולם השנייה כבשה חלק זה של סין, השלטונות החדשים הפרידו בין האוכלוסיה היהודית לבין זרים ומקומיים ועל כן יכול היה צ'לו לפגוש את אמו רק לעתים נדירות. היא שרדה את המלחמה, אך הקהילה היהודית וכן בית הכנסת הושמדו. בזמן הפילוג סיני-רוסי שבה לרוסיה כשהיא לוקחת עמה את אחותו של צ'לו. צ'לו נשאר בסין, אך תו פניו החצי קווקזיים הסגירו את מוצאו. צ'לו סיפר, שמעולם לא ראו בו סיני ותמיד התייחסו אליו כאל זר. הוא סיפר על עצמו בעזרתה של הסבתא השולטת בשפה האנגלית. אמנם שלטונות סין יכלו להפוך את חיי הזר לבלתי נסבלים, אך הודות לכשרון המוסיקלי האדיר שניתן בו לא נתקל בקשיים.

בשנות השישים נסע צ'לו מספר פעמים לפגוש באמו ואחותו. ידיעת השפה הרוסית עוזרת לו להשתלט על השפה העברית באולפן.

המשפחה שקלה זה מכבר עליה לישראל, אך לא ידעה כיצד לבצע את המשימה, אפילו נסוגו מהרעיון. אך ידידתו שעבדה באוניברסיטת צינדאו ספרה עליו לפרופסור ישראלי שעבד במקום.

תשובתו הייתה קצרה: "אם רצונך לעלות לישראל - אעזור לך, מאחר וחובתו של כל יהודי לעזור ליהודי אחר". הפרופסור סיפר על חוק השבות שבזכותו רשאי כל יהודי לעלות לישראל למגורי קבע ולהיות לאזרח ישראלי.

ציון החלה בהתרגשות לחפש אחר שורשי יהדותה, "לא יכולתי להאמין, שסבי יהודי"

רוב חייה לא ידעה ציון לאן שסבה היה יהודי, על אף שזכרה היטב את המאכלים שהכין - ממש לללקק אצבעות.

למרות מבחר המוצרים והטעמים המרכיבים את המטבח הסיני המסורתי שאליהם הורגלה, והיא אז בת 21, אמרה כשהיא מחייכת: "אני ממש ישיבה לאהוב את המאכלים על פי המרשמים שהכין סבי", התברר, שאמנות הבישול של הסבתא התבססה על המאכלים המסורתיים של היהודים רוסיים, אותם ירש מאמו שהייתה יהודיה ממוצא רוסי. בזיכרונה של ציון נחרטו ריחות מוזרים אך נעימים שהתפשטו במטבח.

פגישה מקרית עם פרופסור ישראלי שביקר באוניברסיטה בסין, הייתה תחילתה של היסטוריה שגררה אחריה הגעת המשפחה כולה לישראל בדצמבר 2006 בתוקף חוק השבות.

היום במרכז הקליטה בבאר-שבע נמצאים ששה אנשים, בתוכם ציון וסבה, עוד חמש נפשות מבני המשפחה עומדים להגיע לארץ בחורף.

סבה של ציון - צ'לו צינלאן נולד ברוסיה ב-1935, למשפחה של אב סיני ואם יהודיה ממוצא רוסי. האב חצה את הגבול לרוסיה על מנת לעבוד כצלם. מאוחר יותר לקחו ההורים את צ'לו הילד ועברו להתגורר בצינדאו, השוכנת בדרום-מזרח סין ובה קהילה יהודית בת כמאה נפשות. בצינדאו התגוררו רוסים גרמנים. תנאי התעסוקה והמסחר באותם הזמנים היו טובים. אולם, יפן שהייתה בעלת בריתה של גרמניה

סינית קשה שפה

בתיכון בליך ברמת-גן החלו ללמד אתמול את השפה הסינית - והתלמידים מרוצים

מאת ראובן וייס

העבירה את שיעור הסינית הראשון. השיעור ארך 90 דקות, והתלמידים כבר למדו לדקלם מילים ראשונות בשפה. "זו שפה שהמוני אנשים בעולם מדברים, ונשמע לי מעניין לנסות", אומר איתי בוקשטיין בן-14. "זה מאוד מעניין, ונראה לי שזה העתיד", סיפרה חברתו לכיתה, כרמל בובליל. לשיעור הראשון אתמול הגיע גם ראש העיר צבי בר, שהסביר לתלמידים: "הסינית היא העתיד אל תחסירו אף שיעור".

באגף החינוך של עיריית רמת גן מסרו כי בקרוב יחלו לימודי סינית גם בתיכון אוהל שם.

הסינית, סיפר אתמול גיל פרג, מנהל בליך. "כ-70 תלמידים ביקשו להשתתף בפרוייקט החדש".

אחרי שהתברר כי יש תלמידים, מה שנותר היה למצוא מורה. פרג פתח במסע חיפושים ואיתר את ג'אולין (ג'ואן) קוסטה (28), ילידת סינגפור, שמלמדת סינית בבית הספר לשפות ברליך.

מבין 70 התלמידים שביקשו להשתתף בלימודי הסינית בחר פרג בשלב ראשון את 20 בעלי הצינונים הגבוהים ביותר בלימודי האנגלית והערבית. התלמידים חולקו לשתי קבוצות, ואתמול הגיעה המורה ג'ואן

בתקופת המלחמה הקרה התהלכה בדיחה שחורה: האופטימיסטים לומדים רוסי, הפסטימיסטים לומדים סינית. בינתיים העולם השתנה, ועכשיו דווקא האופטימיסטים לומדים סינית.

אתמול הפך תיכון בליך ברמת-גן לבית הספר הראשון בישראל שמלמד את השפה הסינית. זאת בעקבות יוזמה של ראש עיריית רמת-גן, צבי בר, המאמין כי השפה הסינית תהפוך בעתיד לאחת מהשפות החשובות בעולם.

"עברנו בין 500 תלמידי כיתות ט' בבית הספר ובדקנו כמה מהם מגלים עניין בלימודי

א
ו
ג
ו
ד

ו
ו
ו
ו
ו
ו
ו
ו

ס
ו
ו
ו

פתיחת המכון ע"ש גלזר ללימודי היהדות באוניברסיטת ננקינג

2

Teddy Kaufman, President
Association of Former Jewish Residents of China in Israel and
Israel-China Friendship Society

The first Jewish community existed in Kaifeng from the 11th century. In the late 19th century, Jewish communities were formed in modern China in Manchouli, Hailar, Qiqihar, Harbin, Shenyang (Mukden), Beijing, Tianjin, Dalian (Dairen), Qingdao (Tsingdao), Shanghai, and Hong Kong. These communities, except one in Hong Kong, were dispersed between 1958 and 1963. The communities still remember China's gracious and hospitable behavior towards the Jews throughout Jewish presence in China. Though the members of these communities have spread throughout the world, they continue to be active in strengthening ties between China and Israel. There is a similarity in values between the two cultures, and The Association of Former Jewish Residents of China in Israel was created, with branches in other parts of the world. This organization pioneered the Israel-China Friendship Society, active in diplomatic, commercial and cultural achievements.

3

考夫曼学习室
纪念以中友协主席泰迪·考夫曼
KAUFMAN STUDY ROOM
IN HONOR OF TEDDY KAUFMAN
PRESIDENT OF ISRAEL-CHINA FRIENDSHIP SOCIETY

אולם ע"ש תדי קאופמן
תרומה נדיבה
של ורדה ושלום ירון

בית-אנטיפס

יהודית סנדל

סימה מוסייבנה הייתה באמצע שנות חייה. שפתייה הדקות, גבותיה המצוררות, שערה הלבן אותו הקפידה לגלגל כפקעת מאחורי ראשה, וארשת פניה החמורה הרחיקו ממנה אנשים. איש לא העלה בדעתו לקרוא לה סימה או סימצ'קה. עבור כולם היא הייתה סימה מוסייבנה.

כל זה לא הפריע לה כהוא זה. מבעלה התגרשה זה מכבר, ואילו בתה היחידה התגוררה בנידאו הרחק מחרבין. כולם ראו בה אישה אמידה, עצמאית ועל כך הייתה גאוותה. תרומתה לקהילה היהודית התבטאה בפעילות ענפה במועדון הויצ'ו אשר בעיר.

היא התגוררה באחד הבתים המפוארים שבעיר, בית בן שש קומות, עם מבואה מפוארת, בכניסה שוער בכפפות לבנות שאץ לפתוח את הדלת לבאים ולהפעיל את המעלית - אחת הבודדות בעיר.

אנטיפס עצמו, האיש שבנה את הבית, היה ממוצא יווני והתגורר בסמוך לבית שנקרא על שמו והתפרנס משכירות שגבה מדיריו.

דירתה הגדולה והמרווחת הייתה בקומה השלישית. שני חדרים שימשו לתעשיית בשמים. עיסוק זה גזל ממנה זמן רב. נהגה לרקוח תערובות מפרחים שונים, יוצקת את הנוזל לצנצנות נאות כשעל כל אחת מהן הדביקה פתקית עם שם הפרח. את הבקבוקים המוכנים, ארזה בקופסאות קרטון והביאה אותן אל בית המרקחת שהיה בבעלותה ברחובה הראשי של העיר. על מדף מיוחד ובולט לעין, הציבה את הבקבוקים זה לצד זה למכירה. במדפים האחרים הונחו התרופות. לבושה חלוק לבן, מאחורי שולחן רחב מכוסה זכוכית, חישה במהירות את המחירים על גבי אבקוס גדול ממדים עשוי עץ. אצבעותיה ריזדו כמו מעליהן על גבי שורות החרוזים המושחלות, מוסיפות, גורעות, מחלקות ומכפילות.

את דרכה מהבית אל בית המרקחת עשתה ברגל מידי יום בכל מזג אוויר. גם כשהטמפרטורות ירדו אל מתחת ל-30 מעלות צלזיוס, והשלג ירד בפתיים גדולים. גם אז, עטופה במעיל ובכובע פרווה המגן על אוזניה, עשתה דרכה אל בית המרקחת כמי שעושה שליחות חשובה. חולים ממתנים לתרופות, היא חייבת ללכת.

עם הדיירים בביתה כמעט ולא באה במגע, השכנים שלידה - משפחתו של מנהל בית הספר הגרמני "היינדבורג שולה", בקומה הרביעית סוניה ומישה קליגר, זוג יהודי עם בתם דינה בת השש, אשר אליהם חשה קרבה מיוחדת.

הצבא האדום שנכנס לחרבין ב-1945 שינה את החיים בעיר. שמחת הניצחון התחלפה

בשרשרת ארוכה של מאסרים שהטילו פחד ואימה על תושבי העיר. לא לקח זמן רב, ועל דלתו של מנהל בית הספר הגרמני התדפקו חיילים רוסיים עם רובים שלופים. המשפחה נלקחה ברכב שהמתין לצד הבית והם נעלמו כלא היו. דייר חדש, נכנס להתגורר בדירה, אלון משנה של הצבא האדום, וסילנקו. בינו לבין סימה נארגה מסכת ידידותית. נוהג היה לפקוד את ביתה, לארח לה לחברה, לשתות תה מהסמובר המהביל, נהנה מקוביות הסוכר שהיה מניח מתחת ללשונו וטועם בשקיקה מהריבות שרקחה.

"את, סימה מוסייבנה", נהג לומר - "איך יודעת עד כמה התגעגתי לכל זה. זה כמו לחזור הביתה, לאישה, לאמא, לילד. מלחמה זה דבר נורא, גב' סימה, נורא, את מה שראיתי בשנים האחרונות אפילו לא ניתן לתאר. מזל שלכם בחרבין, שבאנו לשמור עליכם מפני היפנים ומפני הגרמנים".

עובר היה ליד הרהיטים הכבדים, מלטף אותם בכפות ידיו, מתיישב בכורסאות המרופדות, בודק את מערכות האוכל ואת כלי הבדולח. בהתפעלות שאל היכן רכשה כל אלה וכמה היה רוצה לקנות ולהביא דברים מסוג זה לביתו עם תום המלחמה.

והיא הכבירה במילים, הסבירה שחלק קיבלה בירושה, וחלק הזמינה מאירופה לפני שנים רבות.

לפעמים היה בא עם סגנו סשקה, שגם אותו כיבדה במטעמים, וגם עמו ניהלה שיחות ארוכות.

הבדידות הארוכה שכפתה על עצמה נמוגה, והיא מצאה את עצמה נהנית מהאירוח, עורכת על השולחן את מיטב הספלים והכלים שברשותה ואף מחכה בכיליון עיניים לנקישה בדלת המבשרת על בואם.

באחד הבקרים, כשהיא לבושה במעיל וכובע על ראשה, ממחרת לבית המרקחת עצר אותה וסילנקו ליד דלתה הפתוחה, כאילו חיכה לרגע בו תיפתח הדלת.

"לאן את ממחרת סימה מוסייבנה? עוד מוקדם, חכי קצת, הנה גם אני יוצא עוד מעט. רק חכי לנהג שלי שיבוא ואני כבר אבקש ממנו שיקפיץ אותך לבית המרקחת".

למרות שמהירה, הסכימה להצעה. לא עבר זמן רב וליד הבית נעצרו שתי משאיות. חיילים קפצו מתוכם ממהרים אל עבר הדלת הפתוחה. לנגד עיניה הנדהמות החלו החיילים להעמיס את תכולת דירתה לתוך המשאיות. והיא מתרוצצת ביניהם, מתחננת, מושיטה ידה לעצור בעדם - לשווא. חיפשה בעיניה אחר ידידה וסילנקו אך הלה נעלם כלא היה. משרוקנה הדירה עד תום, תפשו החיילים את

סימה מוסייבנה בזרועותיה, והעלו אותה לתוך אחת המשאיות בין שני חיילים.

שותקים כל הדרך, מסרבים לומר ולו מילת הסבר אחת. מבעד לחלון, הלכה חרבין ורחקה. רק משהגיעו לגרודקובו, עצרו. בכניסה שלט - מחנה מעצר.

שם מצאה עצמה בתוך מחסן גדול ממדים ובו כארבעים גברים סיניים והיא אישה יחידה. פעמיים ביום קיבלה צלוחית עם אורז וכוס עם משקה ירקרק ספק מרק ספק תה. קודחת מחום, שכבה בפנית המחסן. רופא הזעק אליה והיא הכירה אותו כרופא יהודי מחרבין. הוא לחש - אל תגידי דבר, את לא מכירה אותי, והושיט לה מספר טבליות כתרופה.

להפתעתה, באחד הבקרים החלו החיילים לנקות את המחסן. לאחר זמן לא רב, נפתחה הדלת ומשלחת של קצינים מהצבא האדום נכנסה פנימה. בשארית כוחותיה החלה לזעוק:

"אנא, עזרו לי, אני אישה רוסייה יחידה בין כל הגברים הסינים. בבקשה, הוציאו אותי מכאן, לא עשיתי רעה לאיש".

זעקותיה מצאו אוזן קשבת. היא הוצאה מהמחסן, קיבלה תעודת מעבר וכרטיס נסיעה ברכבת חזרה לחרבין.

חלמה לחזור לביתה, אפילו הוא ריק. רק לשקוע בתוך אמבט מים חמים ולמחוק מהזיכרון את הימים הנוראיים. לדירתה לא ניתן היה להיכנס, הדלת נחסמה בקרשים שחוברו זה אל זה במסמרים.

מיואשת עלתה לקומה רביעית והתדפקה על דלתה של משפחת קליגר. סוניה פתחה את הדלת.

שתי הנשים התחבקו בוכיות. סימה מוסייבנה לא ידעה, שבזמן מעצרה נאסר גם מישה, בעלה של סוניה.

"לא, לא פגשתי אותו במחנה המעצר - ענתה על שאלתה של סוניה".

"לפני שבוע נעצר, כמה ביקשתי, התחננתי שיתחבא, יצא מחרבין, והוא בשלו - אין לי ממה לפחד, לא עשיתי רעה לאיש. למה שיעצרו אותי? והנה לפני שבוע קיבל הודעה להגיע לבית הקפה, בקייסיסקיה אוליצה, והוא ישב שם וחיכה במקום לברוח. ולבסוף באו ולקחו אותו ואיני יודעת לאן. ומה אגיד לדינה? איפה אבא? היא רק בת שש! הלכתי לשגרירות הסובייטית, ניסיתי לדבר, לשאול, אין עם מי. איש לא עונה לי. ואני, אני כבר לא יודעת מה לעשות".

מאותו לילה נשארה סימה מוסייבנה להתגורר בביתה של סוניה. האסון שפקד אותן חיבר ביניהן.

סימה לא מצאה מנוח, חוסר הצדק ועוות הדין (המשך בעמוד 31)

שבת עם יהודים בבייג'ין

פול רוקובר / מרוסית יהודית סנדל

בהמתנה לאוטובוס בדרך לארמון הקיץ, טעיתי בדרכי ונעמדתי בכניסה לרכבת התחתית. הזר היחיד, אותו פגשתי ושאלתי לדרך, סיפר שגם הוא אינו מוצא את דרכו. במהלך השיחה התברר, שלא רק ששנינו שייכים לאותו השבט, אך גם הגענו מוויינגטון, בירת ארה"ב. מאחר והיה זה יום שישי, שאלתי האם נמצאים בבייג'ין אנשים המקיימים שבת וכיצד מכוונים אתרי האינטרנט (בסינית) את נהגי המוניות בהבאת נוסעים לבית הכנסת. לאחר מכן נפרדנו בידידות. מאוחר בערב הצלחתי להגיע לביתו של רב המכהן בבית הכנסת. סין נותרה מאחורי בגרע שנכנסתי לתוך סביבה מוכרת לי. ידידי מהבוקר כבר שהה שם עם עוד כארבעים יהודים מהקהילה. אנחנו, יהודים מישראל, אוסטרליה, רוסיה, קנדה וארה"ב כבדנו את השבת וקינחנו בארוחת ערב כשרה. צחוק הגורל, שם פגשתי את בן דודי - הוכחה חיה למידתו הזעירה של העולם היהודי. הקהילה היהודית בבייג'ין מונה כאלף איש, שהגיעו מארצות שונות. מתוכם שלושים משפחות יהודיות של עובדי שגרירות ישראל בארה"ב. הקהילה גדלה בעידודה של תנועת חב"ד. שוחחתי עם הרב הראשי של בייג'ין שמעון פרוינדליך והוא סיפר לי על ההיסטוריה של הקהילה. לפני חמש שנים, טרם כניסת חב"ד,

כמעט ולא הייתה קיימת בעיר סביבה יהודית איכותית ואילו כיום יש בית ספר יהודי יומי, מרכז קהילה ומקווה הבנוי בסגנון סיני. חב"ד בבייג'ין מקבלת בשר כשר מישראל ואוסטרליה, ומספקת אותו לאזורים שונים ברחבי סין. פעם בשנה מגיעה מישראל מכולה של מוצרים יבשים, יין כשר, חלב עמיד. במרכז המסחרי ניתן לרכוש מוצרים כשרים המיובאים מארצות מערביות. בנוסף, בתי עסק רבים מהמערב מייצאים מוצרים כשרים עבור חב"ד בכלי רכב שונים, דבר המוסיף עוד כאלף איש לשנה. חלק מאנשי העסקים נשארים בעיר במלונות הקרובים לבית הכנסת ולמרכז היהודי. המלונות, בדרגות שונות, שומרים על קשרים עם תנועת חב"ד. המעוניינים, יכולים למצוא פרטים באתר האינטרנט של חב"ד www.chabadbeijing.com, אתר זה בשיתוף עם האתר באתילנד זוכים להתעניינות רבה מצד הגולשים. הממשלה הסינית מכירה רק בחמש דתות פעילות בסין, יהדות אינה נמנית עימם. הרב פרוינדליך הודיע, שהקהילה היהודית נמצאת בקשרים טובים עם השלטונות. כמו כן, מקווה הקהילה לקבל מעמד של מיעוט מערבי בינלאומי בסין, דבר שיתן לה אפשרות לקיום ארוך בר קיימא. הרב אמר, ששלטונות הרפובליקה הסינית העממית מכבדים את הקהילה בבייג'ין ומוקירים את העזרה שקבלו

ממנה בהפצת התרבות הסינית וההתייחסות לעם הסיני. חב"ד אינה עוסקת בהחדרת היהדות בעם הסיני, על הסינים נאסר לקחת חלק בהילכות דת אלא אם כן אחד מהם נשוי לכן העם היהודי. לעתים קורה, שבחב"ד מתקבלת שיחת טלפון מאזור מרוחק מאדם המעוניין להתגייר. לפחות אחת לשבוע מתקבלת שיחה מעין זו. למטלפנים מוסבר, שיש באפשרותם לעבור הליך גיור בהונג-קונג, או אוסטרליה, אך לא בשטח הריבוני של סין. הרב פרוינדליך מדגיש את ההצלחה הכרוכה בהקמת הקהילה לאחר המלחמה. על הפרק - הקמת מבנה מתחת לבניין בית הכנסת ופתיחת מסעדה כשרה. כמו כן, מציין הרב, שהישרדות העם היהודי על אף האסונות שפקדו אותו לאורך כל השנים כלאום, מתבססת על החינוך היהודי הרוחני בתמיכת חב"ד, אשר עושה בבייג'ין את הנדרש להתפתחות הקהילה על בסיס העובדות המוזכרות לעיל. הקהילה היהודית בבייג'ין ממשיכה להתפתח ולשמור על היסודות מהן גדלה בארצה. **על המחבר: פול רוקובר שימש בין השנים 2006-2003 בתפקיד נספח העיתונות מטעם השגרירות הישראלית בעיר יוסטון. הוא ערך סיבוב בן ששה חודשים סביב כדור הארץ. על קורותיו וסיפוריו ניתן למצוא באתרי אינטרנט.**

בית אנטיפס (המשך מעמוד 30)

בערו בעצמותיה. "זה היה שוד לאור היום!" נהגה לזעוק, "אני לא אתן להם, אני אלך לשגרירות הסובייטית ואספר מה עשה לי אלוף המשנה שלהם. שיתביישו, שיעמידו אותו לדין". שוב ושוב פנתה לשגרירות ואלו הבטיחו לבדוק ולבסוף התירו לה לפתוח את בית המרקחת שהיה בבעלותה. נדמה היה שנרגעה. מאחר ונשארה ללא בגדים לגופה, מצאה לכך פתרון. היפנים שידעו שימיהם בחרבין ספורים, מכרו את מרכולתם ברחובות. מהנשים היפניות קנתה שמלות קימונו. הבגד הארוך היה מבד משי רקום, מתחתיו בטנה בצבע שונה, ובשרוולים הארוכים הסתתרה בטנה אחרת. האובי ששימש כחגורה סביב המותניים היה מבד נוקשה ומפואר. את כל זה הביאה לתופרת, וזו פרמה ותפרה משלל הבדים שמלות וחליפות. הימים חלפו. אין ספור מכתבים שלחה לקונסוליה הסובייטית, התדפקה על הדלתות

כשהיא צועקת: "עד סטלין אגיע אם לא יעשה כאן צדק!" את סוניה הזהירו חברים, - למי את נותנת מחסה? זה מסוכן וזה עלול להזיק למישה בעלך. אך סוניה לא יכלה לשלחה מהבית. "לאן תלך? אין לה קרוב, או משפחה, ערירית היא. הכיצד אגרש אותה מביתי?" באחד הימים הגיע לבית המרקחת התובע של הצבא האדום. יהודי בדרגת אלוף משנה. "ספרי לי מה את דורשת?" "אני דורשת בחזרה את הדירה, את הרכוש שנשדד ממני לאור היום ופיצוי על הנזקים שנגרמו לי". "אשתדל לעזור", ענה, "אל תדאגי, הנה אני נוסע למוסקבה ומשם אטפל בעניינים". נראה היה שהפתרון קרוב. שסוף סוף יעשה צדק. היה זה חודש אפריל, ארבעה חודשים לאחר שובה ממעצר. איש לא ידע, שבסוף אותו חודש קיבל הצבא האדום הוראה להתפנות

מחרבין. יום לפני הפינוי, הגיע סגנו של וסילנקו, ששקה אל בית המרקחת. חמוש ברובה, הוביל את סימה מוויינגטון ברחובה הראשי של חרבין לעיניהם הנדהמות של אנשים שעברו ברחוב. כולם עצרו נשימתם, נאלמו דום. הוא הצעיד אותה לעבר תחנת הרכבת, העלה אותה על קרון ולאחר זמן קצר עזבה הרכבת את התחנה בדרכה צפונה, לרוסיה. מאז, איש לא ראה יותר את סימה מוויינגטון. כעבור מספר ימים התקבל דווח על גופת אישה כרותת ראש הנמצאת סמוך למסילת הברזל. נציג הקהילה היהודית שנשלח למקום, זיהה ללא ספק את גופתה של סימה. **הערה: על הארוע הזה שמעתי לראשונה מפיו של תדי קאופמן לפני מספר שנים והחלטתי להעלותו על הכתב. כל השמות בדוים, הדיאלוגים היום פרי הדמיון, אך הסיפור אמת לאמתה.**

ילדות בחרבין

מאת: תמנה לילך, פורסם ב"הארץ" 23.4.07

בתו של הסופר יצחק אורן (1918-2007) מספרת על אביה ועל סיפורו הראשון שנכתב בחרבין שבסין והתפרסם בארץ ישראל.

בקיץ 1924 הגיע אבי, יצחק נדל, לעיר חרבין אשר בחבל מנג'וריה שבצפון סין. הוא היה בן שש. אביו יחזקאל נדל, מונה למורה לעברית בבית הספר היהודי, "תלמוד תורה", והביא עמו את בני משפחתו: אשתו, שגם היא הייתה מורה באותו בית ספר (למתימטיקה ולרוסית), ושני ילדיו, אבא ואחותו. החינוך שקיבל עיצב אותו כאדם וכסופר: האהבה לעברית שרכש מאביו, האידיאולוגיה הציונית שקיבל בתנועת הנוער בית"ר, והתרבות הרוסית ששלטה בקהילת יהודי חרבין.

את יחסו לאביו תיאר אבא בנאום שנשא בטקס קבלת פרס לספרות על שם ישראל וברתה ניומן: "שלא כמשוררנו הלאומי הגדול אני זכיתי באור מן ההפקר, והוא בא לי הירושה מאבי: בר-אוריין, מחנך ומורה עברי, מחזאי בימאי, שחקן ואפילו מלחין לעת מצוא. הוא שנטע בי אהבת נפש ללשון העברית, שעד היום הזה אני נאמן לה יותר מלכל שאר אהבותי בחיים" (מתוך "הכול בגלל רישיון קטן", שהופיע ב"ספר עולי הסרטיפיקאטים").

את האהבה לשפה העברית הנחיל סבי לכל תלמידיו ולא רק לאבא. כך כתב עליו תדי קאופמן, יושב ראש איגוד יוצאי סין בישראל, בספרו "הילדות בחרבין אשר בלבי": "נדל היה אחד המורים האהובים ורבי ההשפעה. הוא היה אינטלקטואל, ציוני נלהב, יושב ראש איחוד הציונים הרוויזיוניסטים ואדם ברוך כשרונות. נדל לימד שירי ארץ ישראל, כתב מחזות על נושאים תנ"כיים שהועלו על ידי תלמידי בית הספר, ביים את הצגות החובבים שהכינו תניכי בית"ר ומכבי, הלחין מוסיקה, כתב שירה והיה הרוח החיה בכל חגי הקהילה.

וכך מתאר אבא את חיי היום יום של משפחתו בחרבין: "כל ימיו עסק אבי בהוראה, שראה בה עבודת קודש. הוא לא הרפה ממלאכתו אלא כאשר מרותק היה למיטתו כליל או כל אימת ששיעולו השחפני מנע ממנו להרביץ תורה בכל צורה שהיא, לרבות הכנה לבר מצווה. אמי אף היא מורה היתה, ועל מכסת שעותיה בבית הספר הוסיפה שיעורים פרטיים למכביר, בנוסחה להחדיר את תורת המתימטיקה למוחות אטומים של בני עשירים שהוריהם לא היו מוכנים להשלים עם טמטום בניהם ובנותיהם. מלבד אלה היתה אמי עקרת בית, אם לשנים - בת וכן - שבחינוכם השקיעה הרבה. אף על פי כן

היו צורכי הריפוי של אבי מאכלים תכופות את משכורתם של שני המורים, והעיסוקים הנוספים לא היה בהם כדי למלא את החסר. לא נותר אלא האמצעי האחרון: השכרת חדרים. דירתנו השכורה היתה מרווחת למדי, ועל כל פנים המרווחת ביותר בחצר. ברכתיה של אותה חצר ניצב בית לבנים אדמדמות ובו שתי דירות: האחת שלנו, והאחרת - קטנה יותר - של בעל הבית, קוריאני ענקמוני שרוב ימיו ישב במולדת ולא היה מופיע בביתו אלא פעם אחת בחודש, כדי לגבות שכר דירה ולגזור בחצרן הסיני שהשגיח על הבית ושימש את דייריו. מן הבית שלנו ועד לשער החצר השתרעו טורים של בקתות עץ עלובות, שבהן נדחסו משפחות 'ברכות' ילדים של פועלים סינים שכירי יום ותגרים הסובבים עם מרכולתם בחוצות העיר. ארבעה חדרים היו בדירתנו, אחד מהם היה מושכר כמעט דרך קבע. בצוק העתים הושכר השני, וכשהיו כלים כל הקיצים היינו משכירים אפילו שלושה חדרים" (מתוך "מהחל ועד כלה").

ובסיפור אחר מופיע תיאור של אחד החדרים בבית: "המנורה ליטפה את חלקי החדר באור ירקרק רך. פסנתר שחור הבהיק בסבר רצינות. שורות שורות של ספרים כהי-כריכה עמדו צפופים על המדפים עמידה זקופה והידקו את רחשיהם המסתוריים מדורות רחוקים בלשון בלתי מובנת ומושכת את הלב: לשון הקודש. שארית הפליטה של הספרייה שליוותה את אבי בכל נדודיו מערי ליטא ועד יערות סיביריה וערבות סין" ("בעורף").

אף על פי ששפת אמו היתה רוסית, הסיפורים הראשונים של אבא שהתפרסמו היו בעברית. היו אלה שני סיפורים שכתב בהיותו בן שלוש עשרה, והתפרסמו בעיתון "דבר" במוסף לילדים, תחת הכותרת "ילדים מן הגולה כותבים". את הסיפור השני, שהתפרסם ב"דבר" המוסף לילדים, מי"ד שבט תרצ"ג, הנקרא "שטפון", אביא כאן כלשונו:

"כל השטח של מנג'וריה הצפונית נשטף. סכנת שיטפון צפויה גם בחרבין. עצתנו לתושבי חרבין להזדרז ולהציל את רכושם ולהישמר על נפשם בעוד מועד". הודעה זו הופיעה באחד הימים בעיתוני חרבין.

- ומה, הקלו המים?
- לא, להפך, גברו היום עד מאוד, הנהר עולה על גדותיו.
- רע עד מאוד, כליון ואבדון, אוי ואבוי!

דברים כאלה שמעתי באותו יום מפי עוברים ושבים. ישבתי על מפתן ביתנו והקשבתי. זה ימים רבים שהעיתונים מתריעים על שיטפון, כל פרוורי העיר כבר נשטפו. היום פרצו המים מהבריכה הנמצאת בפינת רחובנו וכיסו את המדרכות, והם הולכים ומתרבים אל המפתן. פחד תקף את כל בני הבית. בחדר הושלך הס, כאילמים אנו שוכבים לישון. כל ההיטים עודם על מקומם. בנפש מרה וברגש כבד המעיק על הלב שכבתי במיטתי ונדדתי מעט קט. חפצינו היותר יקרים מונחים על השולחן, אך פתאום, איזה קשקוש אטום העירני. הצגתי את רגלי על הרצפה וצמרמורת עברה בכל גופי: כפות רגלי היו במים. מיד העירותי את כל בני הבית וכעבור רגעים אחדים עמדנו כלנו במים עד הברכיים. בכבוד התנהלנו במים עד שיצאנו אל המסדרון המוביל לרחוב, שם הגיעו המים עד המותניים. "סירה! סירה!" נשמעו קולות הקוראים לעזרה מכל עבר, וגם אנו בתוכם. מרחוב נשמע קול אשה הקוראת לעזרה, אנחות וקולות ייאוש מתערבים עם חשכת הליל. אם זה המוות - עולה מחשבה בלבי - נורא הוא מאוד! שעה קלה עמדנו במים בלי נוע, באדישות גמורה. איש מאתנו לא בכה, גם לא התאנה, הפרצופים עגומים, הפנים חיוורים. איש איש ומשאו על שזמן. האוויר רטוב, מזמן לזמן עובר רעד קל בכל האברים.

סוף הגיעה גם אלינו סירה, הטלנו בה את חפצינו וישבנו, ועוד עשרים רגעים הגענו עד בית מכרנו היושב בדיטה השנייה, והשעה שתיים עשרה בלילה. את ההמשך איני זוכר. זכורני רק שהציעו לי יצוע על הרצפה ואני צנחתי עליו וארדם מיד.

כשהקצתי לא ידעתי היכן אנוכי. הרעיון הראשון שנצנץ במוח היה: אלבום שירי ועיתוני בעברית היכן הם? וכשראיתם בין החפצים והשקים, שהיו מוטלים על הרצפה, את אלבום שירי, עלו דמעות גיל בעיני.

התנפלותי על החפצים ואחל למשמש ולחפש את העיתונים, אך לשווא עמלי. העיתונים, העיתונים העבריים, שכל כך שמרתי אותם - אינם, רק זעיר שם, זעיר שם מתגולל "דבר" או "במעלה" ערירי, ונפשי מרה עלי.

יצאתי אל הגוזזטרה וראיתי כי המים הגיעו עד החלונות של הדיוטא הראשונה. סירות לאין מספר שטות ברחובות. מן הספרייה שהיתה מול ביתנו צפים עכשיו ספרים כבלויי סחבות. עלמה אחת לקחה לה דלת,

חיילים נותנים

אני מבקש להודות לכל חברי האיגוד על הצ'ק שנשלח אלי לרגל חג הפסח והעצמאות.

לבקשתכם, תאריך הגיוס שלי 12/05 תאריך השחרור המשוער 10/08.

תודה ויישר כח,

שחר גילעד

כפר תבור

שמי יוליה סטוליאיר, נכדתו של מיכאל סטוליאיר ז"ל.

ראשית, תודה רבה לכם על כך שהינכם זוכרים אותי ואת בני משפחתי ותודה רבה לכם על השי הנדיב שהינכם מעניקים לנו כל פעם.

שנית, ברצוני לאחל לכם ולכל בני משפחותיכם, אומנם מעט באיחור, אבל בכל מקרה עדיף מאוחר מלעולם לא, חג עצמאות שמח, הרבה אושר, שמחה והעיקר הרבה הרבה בריאות.

אני מגוייסת לצה"ל מתאריך 15.11.05 ומשתחררת בתאריך 14.11.07

בברכה,

יוליה

ומשפחת סטוליאיר

ברצוני להודות על השי ליום העצמאות.

תודה רבה רבה. זה באמת מחמם את הלב לדעת שחושבים עלי - כשאני בצבא.

יום עצמאות שמח לכולכם.

ינון גוטפריד - הנכד של שמואל וידידה גוטפריד.

ברצוני להודות לכם על השי שהענקתם לי לכבוד יום העצמאות וחג הפסח.

אני שמח וגאה להיות חלק ממסורת נפלאה זו של תמיכה בבני ביתם של יוצאי סין, ומבטיח לשמור על כולנו ועל כל עם ישראל.

בברכה דואני נדב

הנכד של מרי ביאר ז"ל

ברצוני להודות לכם מקרב לב על השי שקיבלתי מכם לקראת יום העצמאות תשס"ז.

שוב, המון תודה מקרב לב,

בברכת חג שמח,

אלון גולדשטיין

שמחתי מאד לקבל את המתנה הנאה ששלחתם לי לחג הפסח ויום העצמאות.

אני גאה על שורשי של יוצאי סין שירשתי מסבי בני צור אשר נולד בשנגחאי וממנו שמעתי הרבה אודות החיים בסין גם בתקופת ילדותו בסין וגם מביקורו בסין לפני מספר שנים.

אחד החלומות שלי הוא לבקר בסין לאחר השרות שלי בצה"ל ובמיוחד בעיר מולדתו שנגחאי.

שוב רב תודות על המתנה

מנכדו של בני צור - לירן

שלום רב,

הנני מאשרת קבלת השי לרגל חג הפסח ויום העצמאות הבאים עלינו לטובה.

ומאחלת חג שמח לכל איגוד יוצאי סין בישראל ולכל בית ישראל.

לבקשתכם תאריך שחרורי עדין איין לא ידוע, 30/10/07 לא סופי.

בברכה ותודה

איילת הרש הנכדה של חיה ברכה

קיבוץ סאסא

ת.ד. 2978

שלום רב

אני רננה, בתו של אריה בורסוק. ראשית, ברצוני להביא לידיעתכם כי אבי נפטר ביום 18.4.07 (ל' ניסן), ממחלת הסרטן לאחר תקופה, ממושכת ומאבק קשה.

ברצוני להודות לכם, עבור המחאות השי לבני עמיר ואורי פלאות.

ואחרית דבר בני השלישי אלון, התבקש לכתוב עבודה בנושא העלויות. מבקשת לברר האם אוכל לקבל מכם מידע הקשור לעליית יהודי חרבין לארץ ישראל ואולי יש ברשותכם מידע ספציפי הקשור לעלייה בשנת 1949 השנה בה עלתה משפחת בורסוק לארץ.

אשמח לקבל כל מידע המספר את קורות הקהילה היהודית בחרבין.

בברכה,

רננה אנקור (בורסוק)

הסביון 52 פרדסיה 4281

ברצוני להודות לכם על השי ולאחל חג שמח!!

בברכה

חן ביאר

שלום לאירגון יוצאי סין
תודה רבה על השי לכבוד החגים!
אני מאד מעריך את זה,
הרבה בריאות אושר ועושר.
ארז בן דוד

ילדות בחרבין (המשך מעמוד 32)

העמידה עליה כסא, יושבת עליו ובמקל ארוך היא דוחפת את "אוניית" על פני המים. סיני אחר הניח את חפציו באמבטי ודוחף אותה בצעדו במים עד חזהו. תגר סיני הניח את סחורתו: עגבניות, בצל, קישואים, שומים ויתר הירק, בסירה ומכריז עליהן מתוך היסח הדעת. גברת כבודה מתנהלת במים בשמלה מופשלת עד המתניים וכיכר לחם בחיקה. עלמה מכרה קוראת לי מתוך סירתה ושואלת אם נחוץ לנו לחם. היא יכולה למכור לנו. הורדתי סל קשור בחבל והעלמה קרבה מתחת הגזזטרה, והניחה לתוך הסל.

מעט מעט הסתגלנו לאופן חיים זה. כל אחד מאתנו "שט" בסירה להכין צידה ליום. חצי היום בילנו על הגזזטרה, והשני - בקריאת עיתונים. ותחת למצוא נחמה בהם, מצאנו ידיעות, כי המים הולכים ומתגברים.

וכך עברו עלינו ימים רבים בחי" פחד ואי-סדר, בסירות, על גזזטראות ועל דוברות עשיות מדלתות. עד שיום בהיר אחד מצאנו בעיתון בשורה נאה: "קלו המים!" אך צרה אחרת, לא קטנה מחברתה, באה עלינו: חולי-רע! איש אחד כבר נוגף במגיפה זו. למחרתו - שלושים, ואחרי זה - חמישים. יצאה פקודה: כל אדם חייב למהר לעשות זריקות, מיד שבנו בסירה והפלגנו אל הרופא. שוטרים הוצגו בפינות הרחובות שישגיחו על כל עובר ושב. זוהי תוצאה מן השיטפון. יצחק נדל, בן שלוש עשרה וחצי, חרבין, מנג'וריה. (מתוך עיתון "הארץ").

ת.ד. - 29786

שמי רות קימלמן והנני סטודנטית אשר משתתפת בתוכנית המלגות של איגוד יוצאי סין מזה שנתיים.

לפני כחודשיים קיבלתי את מכתבכם לבקשה לעזרה עקב מצבכם הכספי. בראשית רציתי להודות שוב על המלגה. ובשנית לתרום את אשר ביכולתי מבחינה פיננסית ואם יש לכם צורך בעזרה ארגונית או כל דבר אחר אשמח לעזור בזמני הפנוי.

בברכת חג שמח

ובכבוד רב

רות קימלמן

מסעה של יתומה סינית לטקס בת המצווה

מאת: אנדי ניומן

מתוך תרי"ג המצוות שבתורה, השכיחה ביותר היא זו שמצווה לקבל בברכה זרים. הילדה אשר נודעה בעבר בשם פו קיאן חשבה על כך רבות לאחרונה. לפני שלושה שבועות, היא עמדה על הבימה שבבית הכנסת שלה ב-אפר ווסט סייד ונאמה על כך. פו קיאן, ששמה שונה לססיליה נילון-שפירו בגיל שלושה חודשים, הייתה אחת מהילדים הסינים הראשונים - רובן בנות - שאומצו ע"י משפחות אמריקאיות לאחר שסין פתחה את דלתותיה בפני אימוץ בינלאומי בשנות ה-90' המוקדמות. כעת, בגיל 12, היא אחת מהראשונות להשלים את טקס הפולחן למעבר לנשיות יהודית הידוע כבת מצווה. היא לא תהיה האחרונה. ברחבי המדינה, בנות יהודיות רבות כמוה תילמדנה את פרקי התורה שלהן, תיאבקנה לשלוט במזמור העגמומי של הפולחן הדתי העברי ותנסינה להחליט האם ללבוש את טיילור או תלבושת סינית מסורתית למסיבה שאחרי. ישנם יהודים אמריקאים רבים, כמובן, שאינם "נראים יהודים". ומאבק בזהות הוא תופעה שכל הילדים המאומצים חווים, לא רק יהודים סינים. אולם רק לעתים רחוקות, השילוב שבין המולדת והבית החדש, האמונה והרקע, כה בוטים. ודבר אינו מבליט יותר את הניגודים כמו טקס בת המצווה, כהצהרה רשמית של זהות שכל בת 12 יכולה להיקרא לעשות. הסתירה מוצגת בדרכים יוצאות דופן - כיפות ין-ויאנג, כוסות קידוש המוסוות כדרקונים מעיטת נייר, שו מין כשר וצלעות עגל במזנון. עבור סיסי שהוא הכינוי הנפוץ של ססיליה, ועבור נערה רבות כמוה, הדבר המוזר אודות החוויה כולה הוא, שהוא לא יוצא דופן בצורה משמעותית מאשר לכל בת 12 אחרת. "דעתי שכאשר הגעתי לגיל הזה הייתי צריכה לעשות זאת, כך שזה היה די טבעי", היא אמרה כמה ימים לפני הטקס ב-קהילת רודף שלום, בית כנסת רפורמי ברחוב ווסט 83 בו היא מוכרת מאז שהופיעה בתכנית 'שניים קטנים'. "מלבד זאת", היא אמרה במשיכת כתפיים, "רוב חברי הסינים הם יהודים". כפי שזואי קארס, מאומצת במאונט לורל, ניו-ג'רזי, אמרה על בת המצווה המתקרבת

שלה: "להיות סינית ויהודיה זה דבר רגיל בשבילי". אוליביה ראוס, נערה ממסצ'וסטס שחגגה את בת המצווה שלה בסתיו האחרון ביום בו חג האסיף היהודי סוכות חפף לחג הירח הסתיו הסיני, אמרה גם היא שהיא לא ראתה סתירה כלשהי בין שני הצדדים של זהותה. "יהדות היא דת, סינית היא המורשת שלי ואיכשהו גם התרבות שלי, ואני מביטה בהן בדרך שונה", היא אמרה. "אני בכלל לא מרגישה שהן סותרות אחת את השנייה". בהיעדר סטטיסטיקות שנשמרו אודות מספר הילדים הסיניים שאומצו ע"י משפחות יהודיות, הרי שלפי סקרים בנושא אימוץ של משרד המדינה, סך הכל, כ-1,300 ילדים סינים אומצו ע"י משפחות אמריקאיות מ-1991 ועד 1994, 17,000 נוספים במחצית השנייה של שנות ה-90', ו-44,000 מאז ועד היום. סיסי נולדה ב-29 בינואר 1994, במחוז גיאנגשי בדרום מזרח סין. היא ננטשה בבית יתומים בגלל החוק הסיני של 'ילד-אחד', ואומצה ע"י זוג לסבי, מרי נילון ווויאן שפירו (הזוג אימץ מאוחר יותר ילדה סינית נוספת, גבי, כעת בת 5). סיסי משכה מבטים בעבר, כשנהגה לשבת בחיקה של גב' שפירו בעת שנסעו באוטובוס עירוני מלא או כשהייתה מתפרצת למזמור "דיינו" בערב פסח. גב' שפירו, קניינית פרסום, נולדה ליהודים אתיאטיסטיים; גב' נילון, אחות בבי"ס, גודלה כקתולית. אך לאחר שנפגשו, הן נמשכו ליהדות והחליטו להעניק לסיסי חינוך מסורתי יחסית. "זו הייתה תקוותי כאשר היא התחילה בלימודי היום", גב' נילון אמרה, "שכאשר היא תעלה על הבימה - הדוכן שבו בת המצווה קוראת מהתורה - היא תרגיש כאילו יש לה את הזכות להיות שם". הספירה לאחור ליום הגדול הייתה בליל טיפוס של שיעורים ולמידה, ישיבות עם חזנים ומדריכים, מסעידים ומארגני מסיבות. היה תיק עב כרס של היסטוריה יהודית לנהל - היסטוריה שסיסי התוודתה שחשה שהיא אינה שלה. "אני באמת רק מנסה ללמוד אותה", היא אמרה, "אני לא מנסה לחשוב של מי היסטוריה הזו". וכמובן, היו קניות לעשות. "בפנטזיה שלי", גב' נילון אמרה, "היינו

לוקחות אותה לצ'ינהטאון כדי שיתפרו לה שמלה מערבית סינית מדהימה ביופייה". אבל גב' שפירו אמרה: "היא לא רצתה שום חלק מזה. בשבילה, אין לזה שום קשר להיותה סינית". סיסי כיוונה את הקטע בו מקריא החזן שלה את חלקה בתורה למצב "חזור" באיפוד שלה. היא נפגשה עם הרב הראשי של רודף שלום, רוברט נ. לוין, איש חביב וציורי בעל משרד מלא בספרים ומזכרות בייסבול. "נו, סיסי", הרב לוין אמר, "למה את הכי מתחברת ביהדות שלך?" סיסי הפכה למתבגרת האטומה הטיפוסית. "אני חושבת שאני אוהבת את החגים, ומממ... כן", היא אמרה, מביטה מטה. הרב ביקש ממנה לדקלם לו. היא עשתה כן. "אני אוהבת את זה", הרב לוין אמר, "יש לך קול יפה. העברית שלך מושלמת. הדבר היחיד שאני צריך שתעשי, סיסי, הוא פרוייקט. רק תני לי איזה 'ברוך' כפי שאת שרה במקלחת". "ברוך", סיסי אמרה, בקול רם מעט יותר. ב-17 בפברואר, קרוב ל-200 מחבריה וקרוביה של סיסי נקבצו בהיכל הקודש רחב הידיים של רודף שלום. תיבה ובה כיפות למזכרת עם דוגמת ין-ויאנג הוצבה ליד הדלת. שש בוגרות מבית היתומים של סיסי - המכנות את עצמן ה-90 סיסטרס' - הגיעו בטיסה מכל רחבי המדינה. לצד הבימה, על כס מלכות אדום, ישבה סיסי, קורנת בשמלה ארוכה בעל דוגמה שחורה ומחשוף. גב' שפירו הניחה תלית על כתפיה של סיסי, העברה סמלית של כח. סיסי ונערת בת המצווה האחרת באותו יום, סידי פרידמן, הרימו את קולן וזימרו שיר קבלת פנים עברי שסיסי שרה עם מקהלת בית הכנסת מאז שהייתה בת 7. הרב לוין הסיף מקריאת היום: "אָגֵר לא תלחץ, כי גרים הייתם בארץ מצרים". סיסי וסידי התקרבו לארון הקודש, שלאגפיו עמודי שיש ולמראשותיו אריות מגולפים, בו נשמרים ספרי התורה. החזנית, רבקה גרפיין, מסרה לידיהן את ספרי התורה הגדולים, עטויים בכד אדום כהה ומוזהב. הבנות אחזו בהם כמו בחמת חלילים. סיסי הניחה את ספר התורה שלה על הבימה וקראה בעברית, בקול רם וצלול, מתוך פרק

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילי נאומים מקונגרסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.
- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

מסעה של יתומה סינית לטקס הבת המצווה (המשך מעמוד 34)

כ"א בספר שמות, המסכם את המצוות העוסקות ביחס לגרים ולעבדים. ואז היא עברה לנאום שלה באנגלית. "המסע הארוך הזה בסופו הפכתי לבת מצווה היום צייד אותי בכל כך הרבה דרכים של למידה", היא אמרה. "החלק שתמיד יהיה הכי קרוב אלי הוא החשיבות של הדאגה לזרים. כפי שהיהודים היו פעם גרים בארץ מצרים, כולנו היינו, או נהיה זרים בנקודה כלשהי בחיינו".

סיסי סימה, נגעה באמצעות הציצית שבטליתה בתורה ונישקה אותה. היא חזרה לכס המלכות שלה והתיישבה, לחייה סמוקות, והיא נראית מותשת ורגועה.

באותו הלילה, ערב שנת החזיר הסינית, כביד הגורל - סיסי ואורחיה שבו והתכנסו בבית הפקולטה באוניברסיטת קולומביה. החדר החיצוני עוצב כקזינו, עם קלפי משחק שסיסי בגבם וכסף משחק עם פניה של סיסי. בפנים, המוזיקה רעמה, ה-D.J. צרח, ועשן נפלט ממכונת העשן. סיסי וחבריה החליפו את נעליהם בגרביים לבנים וקיפצו על הרצפה.

לאחר ארוחת הערב, סינית כשרה לילדים, סטייק למבוגרים - ה-D.J. החל להשמיע את "הבה נגילה". סיסי, ישובה בכסא במרכז רחבת הריקודים, הורמה מעלה, מעלה, מעלה עד שראשה נחבט במטריות הסיניות שהשתלשלו מהנברשת.

אז היא הייתה בחזרה על הרצפה, רוקדת עם אימותיה ואחותה הקטנה ושרה ביחד עם ההקלטה: "הבה נרננה, ונשמחה".

(סייע בהכנת הכתבה: מייקל לואו)

ספור על משפחתי ועל אהבה איתנה

רבקה ס'ו ניומן / מרוסית יהודית סנדל

לממש את ספור האהבה מהתנ"ך ליצחק. שמי הסיני - סין, מסמל "תקווה ואיחולי הצלחה". זוהי מילה סינית המאפיינת נערה סינית, אשר אינה תלויה ביופיה. היא עובדת, במטרה להצליח בעתיד ולזכות באושר. זוהי מילה המבטאת את יופיו של פרח השושן. מאוחר יותר עזבתי לארה"ב אחרי פגישתי עם בעלי לעתיד - ג'ף ניומן. שמו העברי - יצחק. ביתנו במדינת קונטיקט. אנו מגדלים בת נפלאה, ביתנו מלא ספרים, מוסיקה ושמחה.

סיפורם של רבקה ס'ו וג'ף

בעבודתה בבורסת היהלומים בישראל, נסעה רבקה רבות במסגרת תפקידה למזרח הרחוק. ג'ף למד באוניברסיטת קולומביה את השפה הסינית. ב-1980, עם חילופי הסטודנטים נשלח כסטודנט אמריקני ראשון לאוניברסיטת בייג'ין. עם סיום לימודיו עבד ב"יוניטד טכנולוג" וחי לסרוגין בבייג'ין, הונג-קונג וטוקיו.

בשנת 2000 הועבר ג'ף חזרה לקונטיקט ושם החל לעבוד במחלקה שעסקה בפתוח בדלקים שונים, מצברים וסוללות.

בזמן שהותה של רבקה בתוקף תפקידה בבייג'ין ובהונג-קונג, הכירה את ג'ף דרך הקהילה היהודית. מאוחר יותר, הוא ביקר בירושלים ושם גם נערך טכס נישואיהם. המשפחה הצעירה שבה לקונטיקט וג'ף המשיך בעבודתו ב"יוניטד טכנולוג". רעייתו רבקה החלה לעצב תכשיטים מאבנים יקרות.

על בתנו מרים מין ניומן

היא נולדה באפריל 2006 בהארטפורד בקונטיקט (על פי התאריך העברי ז' בניסן, 5766). ניתן לה השם מרים מין (באנגלית) כאות הוקרה לארבעת הסבתות וסבתא רבא אחת ון צ'זן, סבתא של רבקה מקאי-פנג אשר בזכות סיפוריה על אחד מאבות המשפחה שהגיע לסין מארץ-ישראל הפכה למחנכת ולמורת דרך לרבקה.

בתנו נושאת שם סיני נוסף - מין אי, שפרושו "שלום, שמחה וילדה חכמה ויפה".

מרים מין אי גדלה. היא עטופה באהבה ודאגה. זוהי ההיסטוריה של משפחת ניומן המאושרת.

נולדתי בעיר צ'ונצין, פרוכינציית סצ'ואן. הפרוכינציה ממוקמת בדרום מזרח סין. העיר מוקפת בשני נהרות, מתוכם נהר יאנגצה ושרשרת הרים (רכס הרי סין-טיבט) המצטיינים בנוף ציורי יפהפה. לעיר היסטוריה עשירה. במלחמת העולם השנייה צ'ונצין הייתה בירת סין. הורי, שניהם מורים לגיאולוגיה התגוררו בעיר ועסקו בין השאר במחקר גיאולוגי. אני הלכתי בעקבותיהם, והפכתי למומחית בתחום התכשיטנות.

פרוש המילה צ'ונצין בסינית "שמחה כפולה וחגיגה". העיר ידועה בכמות רבה של גשמים וערפילים כבדים. התחביב שלי - קריאת ספרים, החלום - לקרוא אלפי כרכים ולערוך מסע בן אלפי מיילים.

מולדתה של סבתי - העיר קאי-פנג, בירת קיסר סין לשעבר. באותה עיר התגוררו בזמנו יהודים. סבתא סיפרה, שאחד מאבות אבותינו היהודים חצה את דרך המשי, הגיע לעיר עם אבנים יקרות במטרה לסחור בהם. ב"תקופת הזהב" הייתה קאי-פנג עיר עשירה בסין. יהודים, שהתגוררו בה יצרו קהילה משלהם עם בית כנסת במרכז. אך מלחמות ושטפונות הביאו להכחדת הקהילה. עם כבוש סין על ידי היפנים, ברחו סבתי מקאי-פנג. היא נפטרה לפני שנים רבות, אך אני, הלכתי בעקבות סיפוריה במטרה למצוא את שורשי היהודיים. החינוך שקבלתי היה מבוסס על תרבות סינית, ועד לנסיעתי לישראל כמעט ולא ידעתי דבר על המדינה ועל תושביה. המחקרים שערכתי עם אבי לקראת הנסיעה, החלו בביקור בספריות תוך התפעלות הולכת וגוברת מההישגים של עמנו. אבי אמר לי: "זה עם חכם, לך ולמדי ממנו".

עזבתי את סין באוגוסט 1999. בירושלים למדתי את ההיסטוריה היהודית ואת התורה, שמרתי על חוקי השבת וחגגתי את החגים היהודיים יחד עם משפחות יהודיות. בסופו של דבר החלטתי להיות יהודיה, ועברתי את כל ההליכים לקראת הגיור. בית הדין הרבני בירושלים היה לי למורה דרך. כמו אחד מאבות אבותי, אותו יהודי-תכשיטן, גם אני עבדתי זמן ממושך בבורסת היהלומים בישראל.

היום, שמי היהודי רבקה, ומושא חלומי -

מבעלי המסעות המופלאים בספרותנו

מאת: יצחק אורן (נדל)-סופר עטור פרסים, 1918-2007

דוקטורט על אורן, "הציבור לא היה בשל לקלוט את יצירותיו".

פרופ' גרשון שקר כתב על החיים הכפולים של גיבוריו: "חיי שיגרה קטנים וחסרי-משמעות בהקיץ וחיי גדולה רומנטיים בהפלגותיהם הדמיוניות". כך היה גם אורן עצמו, שכפיד ממשלתי ערך את כתבי מבקר המדינה. אך לפי חבר השופטים שהעניק לו את פרס נוימן לספרות לשנת תשמ"ט (1988-1989), היה מבעלי המסעות המופלאים והמופלאים ביותר בספרותנו". פרופ' אורן ציון ברטנא סבור שהיה "קיצוני יותר מפנחס שדה וגם מקניוק, שהוא הקרוב לו ביותר מבין יוצרי הפנטסיה הישראליים.

אולם הוא לא היה ידוע כמותם, אבירמה גולן, שראיינה אותו ל"הארץ" ב-1987, קיוותה שיהפוך לגורו בעבור הקהל שסוף סוף יגלה אותו. על כך הגיב: "תמיד חלמתי להיות מתקן עולם, מין משה רבנו כזה. טוב, אבל גורו עכשיו? קצת מאוחר. לא?" ("הארץ")

הצבא הבריטי, שם כתב את סיפרו הראשון, "אי שם", עליו חתם י. אורן. מאז אימץ את השם הוא היה פעיל בבית"ר ובאצ"ל, אך הפילוגים ציננו את התלהבותו.

בתש"ח ערך בירושלים עם אליעזר ארגוב את "עיתון המגן", והחל לפרסם ב"דיעות אחרונות" טור שבועי בחרוזים בשם העט ל. דני (משמאל לימין: נדל). הוא פרסם 14 ספרים כמו "אבות ובוסר", "אתגרים" ו"מסעות בנימין החמישי", ותירגם משפות זרות (למשל את "שמעון" של ז'בוטינסקי). הוא היה ממייסדי השידורים ברוסית לברית המועצות ומעורכי האנציקלופדיה ליהדות בשפה הרוסית. הוא זכה בפרס ראש הממשלה, פרס ז'בוטינסקי ופרס הנשיא.

חברו, פרופ' אברהם הוס, מזכיר את המוטו של ספרו הראשון, הלקוח מתומאס מאן: "הסופי והמוחלט...הרי הוא אי שם במקום שבו אני מוצאים את עצמנועם שאנו מאבדים את עצמינו", אך לדברי ד"ר לאה ברץ, שכתבה באוניברסיטת בר אילן

יצחק נדל נולד באולן-אודה שבסביב ונעוריו עברו עליו בחרבין שבסין, לשם נדדה משפחתו. מאביו יחזקאל, מורה ציוני נלהב, ירש מדבריו אהבת נפש ללשון העברית. כבר בהיותו בן 13 כתב ל"דבר לילדים", במדור "ילדים מן הגולה כותבים", כיצד חיפש אחרי שיטפון את העיתונים העבריים האהובים שלו "אינם רק זעיר שם, זעיר שם מתגולל 'דבר' או 'במעלה' עירי, ונפשי מרה עלי".

ב-1936 הוא זכה בסרטיפיקט עלייה מטעם האוניברסיטה העברית, ואחרי הפלגה בת 40 יום הגיע לארץ. לצד לימודיו עבד, כדבריו כ"זבל", מפנה אשפה ואחר כך כ"מנקה ג'רות". עד מהרה מאס בלימודים כי שאף, כדבריו, לא רק להיות סופר, אלא להביא "לעם ישראל בפרט ולמין האנושי בכלל בשורת גאולה חדשה".

ב-1941 התחתן עם רבקה לוין, שילדה את תמנה (ב-1963 התגרש והתחתן עם איזבלה קמבלינסקי). הוא יצא לרפיח לעבוד בבסיס

36

באיגוד יוצאי סין

מהי האולימפיאדה לספורטאים מיוחדים?
זהו ארגון ללא מטרת רווח, אשר שם לעצמו מטרה לקדם בוגרים ובני נוער בעלי מוגבלות שכלית בתחומי הספורט. ארגון זה מנסה לשלב קבוצה זו בחברה על-ידי פעילות ספורטיבית.

הזווית היהודית:

משלחת רבת משתתפים תגיע מישראל לקחת חלק במשחקים אלו. כמו כן יהודים רבים יגיעו להשתתף. משלחת זו זקוקה לתמיכתנו: רוחנית, רגשית, פיזית וכן כספית.

מפגש ביום חמישי, 17 במאי 2007

מפגש ראשוני יתקיים ביום חמישי, 17 במאי 2007 בשעה 20:00 במרכז היהודי.

מטרת הפגישה היא לקבוע ועדה אשר תוביל את הקהילה היהודית לעזור למשלחת זו, למשפחותיהם ולמלוויהם, בכל דרך אפשרית בזמן שהותם בשנגהאי.

במידה ואתם מתכננים להיות בשנגהאי בתקופה זו (אוקטובר 2007) אנא הצטרפו אלינו לפגישה ביום חמישי.

פגישה עם עיתונאים סיניים מבייג'ין

בחודש מאי, על פי הזמנת משרד החוץ הישראלי הגיעה לארץ משלחת עיתונאים מבייג'ין. אנשי המשלחת - סגל עיתונאים של העיתון הרשמי הסיני "ג'נמינז' באו": ממלא מקום של העורך הראשי צ'ן צ'ונחון, ממלא מקומו של מנהל מערכת החדשות הבינלאומית בסין ליו שוימין, עורכים חון יאן וצ'ן שאוחואה, תורגמן שן טאו. בארוחת ערב ברמת-גן לכבוד האורחים, נכחו מזכיר המחלקה לארצות מזרח אסיה בישראל דן בנבנישתי, ת. קאופמן וי. קליין. האורחים שמעו על ההיסטוריה של היהודים בסין ועל עבודת איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין.

שנגהאי מארחת את האולימפיאדה לספורטאים מיוחדים

משחקי האולימפיאדה לספורטאים מיוחדים, קיץ 2007, יתקיימו בשנגהאי בין התאריכים 2-11 לאוקטובר 2007.

הרצאתו של ת. קאופמן בירושלים

ב-10 במאי בירושלים התקיימה הרצאתו של ת. קאופמן על ההיסטוריה של היהודים בסין. ההרצאה נערכה בפני קבוצה של צעירים יהודיים מארה"ב, שהגיעה לישראל מטעם הסוכנות היהודית. ההרצאה עוררה עניין רב בקרב קהל השומעים.

קבלת פנים בשגרירות יפן

בביתו של שגריר יפן בישראל נערכה קבלת פנים לכבוד הציר רואיטה מיזוצ' עם עזיבתו את ישראל לאחר שהייה בת שלוש וחצי שנים בארץ. מר מיזוצ' התמנה לשגריר יפן באוסטריה.

בקבלת הפנים נכחו קרוב למאתיים מוזמנים, ביניהם אנשי משרד החוץ של ישראל, מהקורפוס הדיפלומטי ומתוך שכבות רחבות של החברה הישראלית. את איגוד יוצאי סין ייצגו ר. ות. קאופמן, מ. וד. פרידמן וז. פרדקין.

ת.ד. 29786

שלום רב,

ראיתי את הכתבה של אחימאיר על יהודי חרבין - במוצאי שבת האחרון. אני יליד חרבין ולא ברור לי איך אפשר להכין ולשדר כתבה על יהודי חרבין בלי להזכיר את שלושת האנשים שהיו מנהיגי הקהילה:

(1) ד"ר קאופמן שהיה ראש הקהילה עד שנעצר ע"י הרוסים ונשלח לכלא ל-14 שנה.

(2) הבן שלו, תדי קאופמן שהפך למנהיג הקהילה - שהיה ראש ועד עובדי תל-אביב ואשר הינו ראש האגודה של יוצאי סין בארץ.

(3) הרב קיסילוב, סבי, שהיה הרב הראשי של המזרח הרחוק, ציוני ומנהיגה הרוחני של הקהילה.

אגב, כל הקשרים עם האונברסיטה בחרבין הם בידי האגודה של יוצאי סין.

בברכה

שמואל קיסילוב.

שלום רב,

אני סטודנט לתואר ראשון בחוג ללימודי מזרח אסיה באוניברסיטה העברית בירושלים. סיימתי לכתוב עבודה על מגעים תרבותיים בין יהודים וסינים בשנגחאי, ועכשיו אני כותב עבודה על מגעים כאלה בין יהודים וסינים בחרבין. הבעיה היא שעל חרבין אני מוצא פחות חומר רלוונטי לנושא העבודה. נראה כי באופן משמעותי היה פחות מגע בין הסינים ליהודים בחרבין. בכל מקרה אני רוצה למצוא את כל החומר הקיים בנושא - לקרוא יומנים או עדויות של יהודים או סינים מהתקופה, לקרוא מחקרים שאולי כבר נכתבו בנושא וכו'. אם תוכלו להציע לי מקורות שלדעתכם רלוונטים לעבודתי אני אשמח מאד.

תודה רבה,

אסף בר-משה

א.ג.נ.

ברצוני לברככם על עשייתכם המרובה למען יוצאי סין בישראל ובתפוצות. ישר כח על כל פעילותכם למען החיילים והסטודנטים אשר מהווים את דור ההמשך בגאווה גדולה. ולברככם בבריאות ואושר לכם ולמשפחותכם וחג שמח.

מצרפת אני המחאה במקום פרחים לרגל החג הקרב.

אבקש לצרף ברכה למר עוזרולוביץ אברשה זוגתו וכן למשפחת פרטליס המורחבת בברכת חג שמח.

בברכה,

שניידרמן ציפורה

נצרת עילית

מכתב מראש ממשלת ישראל

תדי היקר!

קיבלתי את מכתבכם מיום ה-4.3.2007, ואני מודה לכם על קיום תפילת האזכרה לזכרו של אבי בבית-הכנסת לזכר הקהילות היהודיות בסין.

מידי שנה אתם מקפידים לקיים, במועד הסמוך ליום פטירתו של אבי, תפילת אזכרה לעילוי נשמתו - והדבר חשוב ומרגש אותי ואת בני משפחתי.

בהערכה רבה על פעילותכם להנצחת הקהילות היהודיות בסין ופועלן, ובברכה להמשך פעילות פורייה ומוצלחת.

בברכת חג שמח

אהוד אולמרט

לפני זמן מה שלחתי לכם הודעה שבה ביקשתי מכם חומר על יהדות חרבין בשביל עבודת השורשים שלי.

תודה רבה על החומר ששלחתם לי, הוא היה לי לעזר רב.

נעה צינמן.

לכבוד מר תדי קאופמן

ולכל חברי איגוד יוצאי סין

ברצוננו להביע את תודתנו מעומק הלב על המילגות שהענקתם לנו בנדיבות כמידי שנה.

אנו גאים ושמחים להיות חלק ממורשת יהדות סין, כאן בישראל.

תודה רבה!

דובי וטלי אולק אפרת

נכדים של מינה מרקין-ווינברך ז"ל

טיין-ג'ן

ברצוני להודות לחברי האיגוד על

קבלת מלגת הלימודים.

המילגה עוזרת לי במימון לימודי באונברסיטת ירושלים. ועל כך מודה אני לכם

בברכה,

שני אמיר - ר"ג

בנה של רנטה שני

לידת חרבין

חיילים כותבים

לתדי ולאגוד שלום,

רציתי להודות לכם על מתנת החג שקיבלתי מכם לרגל ראש השנה.

אני מתנצלת על התגובה המאוחרת מאוד, אני מבלה את מרבית זמני בצבא ולכן ראיתי את המתנה באיחור.

אני מודה לכם מאוד על המתנה ועל החלק החם שאתם ממלאים בליבי

של סבתי, רחל רבקה.

בברכת חג חנוכה שמח,

ניצן כהן

לכבוד חברי איגוד יוצאי סין

שמי מעין שניידר ואני נכדתה השניה של סוניה אוגניסטוף שניידר.

אני חיילת ומשרתת בבקעות - שבבקעת הירדן, ברצוני להודות על השי שהענקתם לי לראש השנה,

ובהזדמנות זו ברצוני לאחל בשמי ובשם משפחתי חג פסח שמח,

הרבה אושר והכי חשוב בריאות.

בברכה,

מעין שניידר וכל המשפחה

(משפחת של אוגניסטוף סוניה)

אברהם אבינו אוהב אותנו

אלכסנדר ברשאי / תרגום מרוסית יהודית סנדל

ידעה מרה הגיעה מירושלים - הלך לעולמו אדם נפלא, סופר, אחד מאנשי הרוח הגדולים בישראל - יצחק אורן (איסק לבוביץ' נדל). נפל בחלקי כבוד רב להכיר אדם נפלא זה, אמנם לקראת סוף חייו וסיום עבודתו היצירתית. לפני שש שנים הגעתי לראשונה לביתו ברחוב טשרניחובסקי. את פני קיבל אדם לא גבוה, עם רעמת שער לבן הדומה להפליא לזו של בן-גוריון. כאשר נאלץ לחפש עבורי את ספרו, נשכב על רצפת האבן, כשהוא מנסה תוך גישוש לאתר את הספר על המדף התחתון של הספרייה, מאחר ואיבד כמעט לחלוטין את מאור עיניו.

- אוח, אין שמחה בזיקנה, - מלמל ומיד הוסיף בטרוניה: - אני אומר לכם, האלוהים הזדקן!
- אלוהים? הזדקן? - שאלתי בחשדנות.
- אלוהים, אלוהים! בטח שהזדקן. אחרת היה מתנהג כך? האם היה מתנהג כך לולא הזדקן?..

תבין, אני שוכח מילים, לעתים מילים שכוחות לחלוטין נעלמות מתאום מראשי. ואז אני מתנהג כחיה. זה הורג, זה נורא! והאלוהים שלי לא בא אלי לעזרה. ואני מבין, הוא הזדקן יחד איתי!...

אתה יודע, - המשיך יצחק כשהוא מתרומם לבסוף מהרצפה, - אני חושב שלא אלוהים ברא את האדם, אלא אדם ברא לעצמו את האלוהים. לפחות טוב, שבהמה כזו כמו האדם, משתדל איכשהו למלא אחר חוקי האלוהים וירא ממנו. אני מכבד את האנושות על כך - שעל אף הכל הצליחו לברוא אלוהים הקורא לשלמות. אך אם באמת אלוהים ברא את האדם - אינני שותף לשמחת היצירה, אינני אוהב אותו.

אני גם לא מתפעל מעצמי. אני אומר כך: מצפוני אינו נקי. למה? מאחר ואני סולד מאדם אחד. אותו אדם - זה אני. יצחק פרץ בצחוק חזר ואמר: - על כן אני אומר, שמצפוני אינו נקי!...

נזכרתי באותו רגע במשפט שכתב איסק באבל על צידה האחורי של תמונתו שנמסרה לאימי:

"במלחמה עם אדם זה עוברים עלי חיי". אמרתי זאת ליצחק.

- יפה מאד, יפה מאד, - הניד בראשו הסופר הזקן, - זאת לא ידעתי, באמת!...

כך, מלא אירוניה, סתירות וספקנות עמד לפני יצחק אורן.

...פעם, לפני כשלושים שנה, ענה למאשימי, אשר ביקרו את דעותיו על ישראל ועל אברהם אבינו. תשובתו הייתה החלטית: "אני משוכנע, אני יודע ומאמין בכל לבי, שאברהם אבינו אוהב אותי".

אכן, אין ספק, יצחק אורן נמנה עם אותם אנשים. תקשיבו, כיצד דיבר על מדינת

ישראל, וגם אתם תאמינו בקשר הרוחני העמוק בין הסופר לבין היהודי הראשון - אברהם אבינו.

- מדינה המשמשת לא רק מקלט בטוח לכל יהודי נרדף, אלא גם מזח הצלה לנפש היהודית הדוויה שקצה נפשו ברדיפה עד אין קץ!..."

והנה מחשבותיו על העם היהודי:

- אני חושב, שהעם בישראל, הווה ויהיה גוף חי ויוצר, תוסס ומתסיס, פורה ומפרה עד להשגת פרשנות מלאה למילה "היסטוריה".

אני מאמין בכל נפשי, שלעם היהודי יש יעוד ביצירת סדר אנושי, שיציעד את האנושות לקראת תהליך יצירה כלל עולמי."

על אף שיצחק אורן עצמו הצטנע בכל הקשור למקומו בין סופרי ישראל, מאחר, ולפי דבריו לא כתב רב מכר, חושב אני, שהוגה יהודי זה, פילוסוף, ואומן המילה לא הוערך כראוי על ידי הקהילה הישראלית. למרות שבאופן פורמלי לא נשמט מקומו. יצחק אורן - זכה בפרס ישראל, וכן בשלושה פרסים פרס היצירה ע"ש לוי אשכול, פרס על שם זאב ז'בוטינסקי ופרס ניומן מטעם אוניברסיטת בר-אילן.

יצחק הסביר לי את חוסר הפופולריות שלו כביכול: "העניין הוא, שעניינו אותי רעיונות מסוימים - סוציאליים, פילוסופיים, מדעיים, דתיים - יותר מסבלם של גיבורי ספרי. המטרה הפנימית שלי, או שאיפתי, אם תרצו - הייתה כיצד להציג באור נכון את הרעיון, שלדעתי חדשני. אמנם אני מביע את רעיונותי בדרך ספרותית, תוך ניצול אמנותי, אך הגיבורים אותם אני מצייר, הם רק חומר ביד היצר כדי להשיג את המטרה. לעתים, אני לוקח את הדמויות מהחיים, אך לפעמים אני "בורא" אותם כדי לפתור את הבעיה. כמובן, אני אוהב את האדם. אני סובל אותו. אך שוב, תוך כדי כתיבה, אני נותן כבוד לאדם כאדם (לשם כך יש סופרים דגולים רבים), אלא לרעיונותיו, לתוצר פעילותו של האיש. בכך, נדמה לי מסתכמת מצד אחד, הערכה כלפי, אך מצד שני - חוסר פופולריות מוחלט לשיטת היצירה שלי ולהיבט שלה. אני בהחלט מבין את הקוראים הנרתעים בבהלה".

יחד עם זאת, כוח הכתיבה שניתן בו עמד לעתים בסתירה להגיונו האישי והביא ליצירה ספרותית מלאת הרמוניה. הדוגמה הבולטת במיוחד היא ספרו "פוקוסיו". חושבני, שגם אם לא היה יצחק אורן כותב דבר חוץ מ"פוקוסיו" (ביפנית פרושו "נקם"), היה גם אז נשאר בהיסטוריה של הספרות הישראלית כאחד מנציגיה הבולטים.

היסטוריה על אהבה וסבל של ילד יהודי בן 12, שהגיע עם הוריו מרוסיה לעיר חרבין

שבסין, הכבושה על ידי הצבא היפני, - במידה רבה זוהי ההיסטוריה של יצחק אורן עצמו, אשר על חייו בלבד ניתן לכתוב רומן. תחילה למד בבית ספר יסודי יהודי ולאחר מכן סיים בחרבין את לימודיו בתיכון רוסי, ובגיל 18, בשנת 1936 החל את מסעו מסין לפלשתינה, שהייתה תחת שלטון מנדטורי.

ספוריו הראשונים פורסמו בשנות ה-40 במוספים הספרותיים של העיתונים. יצירותיו פורסמו בכתבי עת ספרותיים דאז כמו - "מולד", "מאזניים", "קשת", "האומה". בתחילת שנות ה-50 יצאו לאור בעברית גם ספריו: "אי שם... חמש אגרות אבטוביאוגרפיות", "בעורף", "מסעות בנימין החמישי", "אבות ובוסר", "ז'בוטינסקי ואני", "חמש מגילות עפות!..."

במיוחד ידוע יצחק כמתרגם הרומן של א. גונצ'וב "אובלומוב", "ערבי הכפר שלי" דיקנקה של נ. גוגול, והרומן ההיסטורי של ז'בוטינסקי "שמשון". מעברית לרוסית תרגם יצחק נדל את גדולי הספרות העברית כמו שי עגנון והמשורר נתן אלתרמן.

אי אפשר שלא להזכיר, שיצחק היה גם אחד העורכים הישראליים הראשונים ברדיו בשפה הרוסית. שנים רבות עסק בעריכת האנציקלופדיה העברית הקצרה בשפה הרוסית, שיצאה לאור רק לאחרונה בירושלים.

דעותיו על האירועים בישראל ובסביבתה שנאמרו על ידו לפני שנים רבות, אקטואליים גם היום. כך, בספור "נשף" הוא מצטט דושיח מתוך מאמר שכתב בתקופה שבין מלחמת ששת הימים ומלחמת יום כפור:

- האמנם תהיה עוד מלחמה?
- מקווה, שלא.
- ומה אם כן?
- אז אנחנו ננצח שוב... ננצח, אלא אם כן העם בישראל הפך לבצק חמוץ

חסר צורה בתוך ההיסטוריה האנושית הכללית. היעוד היהודי צריך להיות ייחודי ולא להתערב בעמים אחרים!...

לעתים המרשמים זהים. לדוגמה ניקח את האנטישמיות. דוגמה בהחלט מרשימה. חלומו של הרצל התמקד בכך, שכאשר תקום מדינה יהודית והעם היהודי יהיה "ככל העמים", האנטישמיות תעלם. וראו מה קרה: הקמת מדינת ישראל, לא רק שלא פתרה את הבעיה, אלא יצרה טיפוס חדש של רודף יהודים - מלא רעל ושנאה. כעת לא זועקים רק על עם "ירצח את האלוהים", אלא על עם שלוקח לעצמו מה שאינו שייך לו, מנצל חלשים, משפיל, משמיד. והשנאה שאינה יודעת גבולות רק מעמיקה את הבטחון, שבמדינת ישראל של היום - טמון עתידנו. כל ילד יודע, מה היה קורה לעם היהודי, ושלולא האנטישמיות והתלמוד - לא היה נותר לעם זכר.

מילים אחרונות לסבא

סבא, איזה מוזר זה. רק אתמול עמדת לידי, שמת יד על כתפי, ראית כמה הייתה קשה ההלוויה של סבתא לי ולאחותי. היית עם משקפיים וכובע כמעין מסכה שמנסה להסתיר משהו. חסון, קרבי וקשוח. איך ידך התחזקה כששמעת את בכי, איך עטפת אותי וניסית לכסות כמה שיכולת בידך את גופי. עומד גאה, עם ראש מורם, אף פעם לא מוריד או מרכיב את הראש. כל כך הרבה אומרת עמידה זו על אישיותך. על הדרך שבה בחרת לחיות: חיה את החיים ובמהלכם תמיד שים קצת כסף בצד ותחסוך. אני זוכר איך ניגשת אליי בבוקר של בר המצווה שלי, הכנסת אותי לחדר, הושבת אותי, והתחלת לספר לי את סיפור חיך. על הקשיים ועל אמא ואורלי, על סבתא, ואני יושב שם מתעניין ולא מתעניין ולפתע אני שם לב כי אתה בוכה. ואני, רק עכשיו אומרים לי שאני גבר, ושלוש עשרה זה גיל מאד מיוחד, ולא הכינו אותי לסבא בוכה. והיום אני ניצב מול קברך. מנסה להיות חזק - לא לבכות, לשדר חזות גברית ולא שברירית. עומד כאן ונפרד ממך לשלום. אני כבר לא ילד בן שלוש עשרה שעומד חסר אונים מול סבו הבוכה. סבא, מי היה מאמין, לא סתם אומרים שחיים ומוות ביד הגורל. כל כך הרבה דברים תכננתי עבורנו! היית אמור להיות נוכח בטקס כומתה, ובסוף קורס מכים, עומד שם מקדימה. מגיע עם מדי הצבא שלך, כל העיטורים והסיכות, עומד שם עם חזה מתוח. ואני הייתי אמור להיות נבוך. היית אמור להיות בחתונה שלי. כן סבא, על חתונה בניתי עליך, סבא כל כך קשה להיפרד כשאתה לא מוכן. הייתי מתכנן דברים אחרת, משנה את התוכניות. אני אוהב אותך סבא, שלום. הנכד מעין פרדו

מרים הלפרן ז"ל

נפרדנו מאמנו מרים הלפרן ז"ל לבית זבלסקי, אלמנת אבינו הרמן הלפרן ז"ל. אמא חיה בחרבין מגיל רך ועד עליתה לישראל ב-1949 עם משפחתנו. אמא נפטרה בשיבה טובה והשאירה שתי בנות: רנטה וחנה וחתנים. וכן חמישה נכדים: דפנה, אבנר, אורנה, מיכל ואמיר. היא זכתה לשמונה נינים: עדי, ארנון, גלי, רותם, נועה, נגה, איתמר וארז. אמא נפטרה צלולה וערנית והמשיכה לקרא ולהתעניין בנעשה במשפחה ובעולם עד יומה האחרון! יהי זכרה ברוך! קבלו תרומתנו הצנועה לנזקקי הקהילה. בברכת חג שמח! חנה פורת

איזיה נדל

ב-11 בפברואר, בירושלים, הלך לעולמו בגיל 89 יצחק אורן (איזיה נדל) מחרבין. הלוויה התקיימה ב-12 בפברואר בקבוץ מעלה החמישה. יצחק אורן היה אחד הסופרים המוערכים בישראל, עורך ראשי של האנציקלופדיה היהודית הקצרה בשפה הרוסית ואחד המייסדים והעורכים של תחנת הרדיו "קול ישראל" ברוסית. היה קשור לעבודה של איגוד יוצאי סין. יהא זכרו ברוך!

אריה (ליובה) בורסוק

ב-18 באפריל בגיל 80 לאחר מחלה ממושכת הלך לעולמו ידידנו מחרבין אריה (ליובה) בורסוק. יליד חרבין, סיים ליובה את לימודיו במכללה

הטכנולוגית בעיר ויחד עם משפחתו עלה לארץ ב-1949. בישראל עבד ליובה כמהנדס בחברת החשמל עד יציאתו לגימלאות. הותיר אחריו בארץ בת ומשפחתה, בן ומשפחתו בארה"ב ואחות ויטליה טק (סטת בורסוק) בטורונטו. יהא זכרו ברוך

בובי מילר

ב-22 באפריל, בבית החולים איכילוב בתל-אביב, בגיל 81 הלך לעולמו ידידנו משנחאי בובי (פול) מילר. בובי נולד בחרבין ובילדותו עבר עם משפחתו לשנחאי, שם התגורר עד עלייתו לישראל ב-1949. הוא חלק ממשפחת מילר הידועה בסין, בעלת חברות הובלה בטינצזין, שנחאי ומאוחר יותר בחיפה. בובי למד בשנחאי בבית ספר יהודי. כמו כן היה פעיל ב"בית"ר". בארץ נישא לדינה, ילידת תל-אביב. לזוג שני ילדים - אבי ואורנה. לאחר שהשתחרר משירותו בצה"ל, רכש מניה בחברת "דן" ועבד כנהג. מאוחר יותר עבר למחלקת התיירות באותה חברה והחל לעבוד כמדריך תיירים, לרוב הדריך בשפה האנגלית והיה אהוד על התיירים האנגלו-סכסיים. בובי היה אדם בעל קסם רב ורכש לו ידידים רבים. ב-26 באפריל התקיימה הלווייתו בבית הקברות ירקון. ליוו אותו בדרכו האחרונה קרובים, ידידים, יוצאי סין וחברים לעבודה. בנו אבי, הנכדות נמה ויעל, נציג הגימלאים של "דן" ות. קאופמן נשאו דברים לזכרו. בשם איגוד יוצאי סין הניח ת. קאופמן זר על קברו. המנוח הותיר אחריו אישה דינה, ילדים אבי ואורנה וחמישה נכדים. יהא זכרו ברוך!

לדינה, אורנה, איציק, אבי והנכדים
משתתפים באבלכם הכבד על מותו הטרגי של אחי ודודנו היקר

פאול בובי מילר

רוזה בסין
רבקה ונתן ישמח והמשפחה
נעמי מילר והמשפחה
זהבה מילר והמשפחה
אסתר ונדל והמשפחה
בוריס וסויטה שוסטר והמשפחה

קבלת פנים אצל שגריר סין לכבוד יוצאי סין בישראל תוכנית אומנותית בהשתתפות עובדי השגרירות

ריקוד המניפות

מקהלה המבצעת שיר ישראלי

תצוגת אופנה

טקס מסורתי של הכנת תה

ריקוד החרבות

הופעתה של רעיית השגריר